

ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ ΔΥΤΙΚΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ

ΣΧΟΛΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ & ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ

ΤΜΗΜΑ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΚΗΣ ΚΑΙ Μ.Μ.Ε.

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

ΜΕ ΤΙΤΛΟ:

**ΝΟΜΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ ΤΟΥ
ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΟΥ ΕΜΠΟΡΙΟΥ**

ΟΝΟΜΑΤΕΠΩΝΥΜΟ:

ΝΤΑΣΗ ΚΑΤΕΡΙΝΑ

ΧΡΗΣΤΟΥ ΠΩΛΙΝΑ

ΕΠΟΠΤΕΥΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ: ΜΑΝΙΑΤΗΣ ΑΝΤΩΝΙΟΣ

ΠΥΡΓΟΣ 2016

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Η παρούσα πτυχιακή εργασία πραγματοποιήθηκε στο Παράρτημα Πύργου του Τεχνολογικού Εκπαιδευτικού Ιδρύματος Δυτικής Ελλάδας, στο Τμήμα Πληροφορικής και Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης.

Στόχος της παρούσας πτυχιακής εργασίας είναι η νομική προσέγγιση του ηλεκτρονικού εμπορίου με βάση την ελληνική και ευρωπαϊκή νομοθεσία εξετάζοντας πτυχές του, όπως οι ηλεκτρονικές συμβάσεις, υπογραφές και πληρωμές και η προστασία των προσωπικών δεδομένων.

Στο σημείο αυτό θέλουμε να ευχαριστήσουμε τον εποπτεύοντα καθηγητή μας κύριο Μανιάτη, ο οποίος μας βοήθησε πάρα πολύ ώστε να ολοκληρωθεί αυτή η εργασία. Τον ευχαριστούμε πολύ για όλα όσα μας δίδαξε, τις συμβουλές που μας προσέφερε και το χρόνο που μας αφιέρωσε.

Τέλος ευχαριστούμε τις οικογένειές μας για την αμέριστη συμπαράστασή τους κατά τη διάρκεια των σπουδών μας, αλλά ιδιαίτερα κατά την εκπόνηση αυτής της εργασίας.

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Τα τελευταία χρόνια, η γρήγορη ανάπτυξη της πληροφορικής έχει ανοίξει νέους ορίζοντες σε πολλούς τομείς της ζωής μας. Ένας από αυτούς είναι και το εμπόριο, που με τη βοήθεια της πληροφορικής και των τηλεπικοινωνιών αποκτά νέα μορφή, την ηλεκτρονική. Έτσι έχει δημιουργηθεί ένας νέος τρόπος διενέργειας εμπορικών συναλλαγών, το «ηλεκτρονικό εμπόριο». Ως ηλεκτρονικό εμπόριο θεωρείται οποιοδήποτε είδος επιχειρησιακής συναλλαγής, στην οποία τα συμμετέχοντα μέλη αλληλεπιδρούν ηλεκτρονικά, χρησιμοποιώντας τηλεπικοινωνιακά δίκτυα και όχι άμεση φυσική επαφή. Το θέμα της παρούσας πτυχιακής εργασίας είναι η νομική προσέγγιση του ηλεκτρονικού εμπορίου.

Στο πρώτο κεφάλαιο γίνεται μια εισαγωγή στο ηλεκτρονικό εμπόριο, παρουσιάζονται τα επιχειρηματικά μοντέλα για τις ηλεκτρονικές αγορές και επίσης παρατίθεται ο κατάλογος της νομοθεσίας για τις ηλεκτρονικές συναλλαγές.

Εκτενέστερη αναφορά γίνεται στην οδηγία 2000/31/EK για το ηλεκτρονικό εμπόριο και στο προεδρικό διάταγμα 131/2003 στο δεύτερο κεφάλαιο, τα οποία αποτελούν τη βασική νομοθεσία για το ηλεκτρονικό εμπόριο.

Στο τρίτο κεφάλαιο αναλύονται οι ηλεκτρονικές συμβάσεις, στο τέταρτο οι ηλεκτρονικές υπογραφές και στο πέμπτο οι ηλεκτρονικές πληρωμές. Τέλος, στο έκτο κεφάλαιο παρουσιάζεται η νομοθεσία γύρω από την προστασία των προσωπικών δεδομένων. Ο επίλογος με τα συμπεράσματα παρουσιάζεται στο έβδομο κεφάλαιο.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

<u>ΠΡΟΛΟΓΟΣ</u>	<u>1</u>
<u>ΠΕΡΙΛΗΨΗ</u>	<u>1</u>
<u>1 Εισαγωγή στο ηλεκτρονικό εμπόριο και στη νομοθεσία των ηλεκτρονικών συναλλαγών</u>	<u>4</u>
<u>1.1 Εισαγωγή στο ηλεκτρονικό εμπόριο</u>	<u>4</u>
<u>1.1.1 Ορισμός</u>	<u>5</u>
<u>1.1.2 Επιχειρηματικά μοντέλα</u>	<u>5</u>
<u>1.1.3 Πλεονεκτήματα ηλεκτρονικού εμπορίου</u>	<u>8</u>
<u>1.2 Εισαγωγή στη νομοθεσία για τις ηλεκτρονικές συναλλαγές</u>	<u>9</u>
<u>1.2.1 Η Ευρωπαϊκή και Ελληνική νομοθεσία για τις ηλεκτρονικές συναλλαγές σήμερα</u>	<u>10</u>
<u>1.2.2 Κυριότερες μορφές ηλεκτρονικών συναλλαγών</u>	<u>11</u>
<u>1.2.3 Κοινοτική νομοθεσία</u>	<u>11</u>
<u>1.2.4 Ελληνική νομοθεσία</u>	<u>16</u>
<u>1.2.5 Διεθνή Νομοθετικά κείμενα</u>	<u>19</u>
<u>2 Ευρωπαϊκή και Ελληνική νομοθεσία για το ηλεκτρονικό εμπόριο</u>	<u>19</u>
<u>2.1 Η οδηγία 2000/31/ΕΚ για το ηλεκτρονικό εμπόριο</u>	<u>19</u>
<u>2.1.1 Οι υπηρεσίες της κοινωνίας της πληροφορίας</u>	<u>20</u>
<u>2.1.2 Σκοπός, αρχές και βασικές ρυθμίσεις</u>	<u>20</u>
<u>2.1.3 Η ευθύνη των φορέων παροχής υπηρεσιών</u>	<u>22</u>
<u>2.2 Το προεδρικό διάταγμα 131/2003</u>	<u>23</u>
<u>2.2.1 Τα εμπλεκόμενα πρόσωπα</u>	<u>24</u>
<u>2.2.2 Το πεδίο εφαρμογής του Π.Δ. 131/2003</u>	<u>25</u>
<u>2.2.3 Η αρχή της ελεύθερης παροχής υπηρεσιών κοινωνίας της πληροφορίας</u>	<u>25</u>
<u>3 Ηλεκτρονικές συμβάσεις</u>	<u>26</u>
<u>3.1 Εισαγωγή</u>	<u>26</u>
<u>3.2 Η σύναψη της σύμβασης</u>	<u>26</u>
<u>3.3 Υποχρεώσεις του προμηθευτή για πληροφόρηση</u>	<u>28</u>
<u>3.4 Δικαίωμα υπαναχώρησης</u>	<u>29</u>
<u>3.5 Εξαιρέσεις από την κατάρτιση ηλεκτρονικών συμβάσεων</u>	<u>29</u>
<u>3.6 Γενικά στοιχεία εμπορικών επικοινωνιών</u>	<u>30</u>

<u>3.7 Ορισμός εμπορικών επικοινωνιών</u>	30
<u>3.8 Πληροφόρηση</u>	30
<u>3.9 Νομοθετικά κατοχυρωμένα επαγγέλματα</u>	31
<u>3.10 Γενικοί όροι συναλλαγών</u>	31
<u>3.11 Εφαρμοστέο δίκαιο και αρμόδια δικαστήρια</u>	32
<u>4 Ηλεκτρονικές υπογραφές</u>	32
<u>4.1 Εισαγωγή</u>	35
<u>4.2 Ευρωπαϊκή Οδηγία 99/93/ΕΚ για τις Ηλεκτρονικές Υπογραφές</u>	39
<u>4.3 Εθνική Επιτροπή Τηλεπικοινωνιών & Ταχυδρομείων (ΕΕΤΤ)</u>	43
<u>4.4 Ευρωπαϊκοί και Διεθνείς Οργανισμοί Προτυποποίησης</u>	44
<u>5 Ηλεκτρονικές Πληρωμές</u>	44
<u>5.1 Εισαγωγή</u>	45
<u>5.2 Η Ευρωπαϊκή Νομοθεσία</u>	49
<u>5.3 Η Ελληνική Νομοθεσία</u>	52
<u>5.4 Συστήματα Ηλεκτρονικών Πληρωμών</u>	53
<u>5.5 Σύγχρονες Μέθοδοι Πληρωμής</u>	53
<u>5.5.1 Πιστωτικές Κάρτες</u>	54
<u>5.5.2 Ηλεκτρονικές Επιταγές</u>	55
<u>5.5.3 Ηλεκτρονικό Χρήμα</u>	56
<u>5.5.4 Ηλεκτρονικό Πορτοφόλι</u>	57
<u>5.5.5 Έξυπνες Κάρτες</u>	57
<u>6 Προστασία Προσωπικών Δεδομένων</u>	57
<u>6.1 Εισαγωγή</u>	57
<u>6.2 Κοινοτική Οδηγία 95/46/ΕΕ</u>	58
<u>6.3 Κοινοτική Οδηγία 2002/58/ΕΕ</u>	60
<u>6.4 Προστασία Προσωπικών Δεδομένων Στην Ελλάδα</u>	61
<u>7 Συμπεράσματα</u>	63
<u>ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ</u>	66
<u>Ελληνική βιβλιογραφία</u>	66
<u>Ξένη βιβλιογραφία</u>	66
<u>Διαδικτυακές πηγές</u>	67

1 Εισαγωγή στο ηλεκτρονικό εμπόριο και στη νομοθεσία των ηλεκτρονικών συναλλαγών

1.1 Εισαγωγή στο ηλεκτρονικό εμπόριο

Η γρήγορη ανάπτυξη της πληροφορικής έχει ανοίξει νέους ορίζοντες σε πολλούς τομείς της ζωής μας τα τελευταία χρόνια, μεταξύ των οποίων και το εμπόριο, που με τη βοήθεια της πληροφορικής και των τηλεπικοινωνιών αποκτά νέα μορφή, την ηλεκτρονική. Έτσι έχει δημιουργηθεί ένας νέος τρόπος διενέργειας εμπορικών συναλλαγών, το «ηλεκτρονικό εμπόριο». Ως ηλεκτρονικό εμπόριο θεωρείται οποιοδήποτε είδος επιχειρησιακής συναλλαγής, στην οποία τα συμμετέχοντα μέλη αλληλεπιδρούν ηλεκτρονικά, χρησιμοποιώντας τηλεπικοινωνιακά δίκτυα και όχι άμεση φυσική επαφή.

Ήδη αρκετές επιχειρήσεις έχουν δημιουργήσει «ηλεκτρονικά καταστήματα» στο διαδίκτυο. Επίσης πολλές τράπεζες παρέχουν δυνατότητα στον πελάτη να διαχειρίζεται το λογαριασμό του μέσω του διαδικτύου. Αν λάβουμε υπόψη μας και την εξάπλωση της πληροφορικής στην κοινωνία, η ύπαρξη τέτοιων τρόπων συναλλαγής καθίσταται αναγκαία, με αποτέλεσμα στο μέλλον όλες οι επιχειρήσεις να παρέχουν τέτοιες υπηρεσίες.

Το ηλεκτρονικό εμπόριο περιλαμβάνει την ηλεκτρονική ανταλλαγή τόσο φυσικών προϊόντων (βιβλία, CDs, ηλεκτρονικούς υπολογιστές, λογισμικό, εισιτήρια, κλπ.) όσο και άλλων μορφών αγαθών (πληροφορίες, υπηρεσίες, κλπ.). Συγκεκριμένα, περιλαμβάνει όλα τα βήματα των εμπορευματικών διαδικασιών όπως είναι το on-line μάρκετινγκ, η διαδικασία παραγγελίας, η διαδικασία πληρωμής, η τεχνική υποστήριξη, καθώς και η διανομή των προϊόντων. Στο ηλεκτρονικό εμπόριο μπορεί επίσης να ανήκει και η παροχή υπηρεσιών με ηλεκτρονικό τρόπο για παράδειγμα on-line νομικές συμβουλές ή ακόμα και η ηλεκτρονική υποστήριξη για συνεργασία μεταξύ διαφορετικών επιχειρήσεων.

Κάποιες μορφές ηλεκτρονικού εμπορίου είναι διαθέσιμες εδώ και περίπου είκοσι χρόνια, όπως είναι η Ηλεκτρονική Ανταλλαγή Δεδομένων, σε τομείς όπως οι λιανικές πωλήσεις και η υποστήριξη κύκλου ζωής με τη βοήθεια υπολογιστή στις μεγάλες βιομηχανίες. Αυτές οι μορφές ηλεκτρονικού εμπορίου είχαν περιορισμένη διάχυση και αποδοχή. Τα τελευταία χρόνια όμως παρατηρείται μια ραγδαία ανάπτυξη στο χώρο του ηλεκτρονικού εμπορίου. Σε αυτό συντέλεσαν φυσικά το Διαδίκτυο και ο Παγκόσμιος Ιστός που διευκόλυναν την πρόσβαση των χρηστών στα ηλεκτρονικά καταστήματα και προσέφεραν εύκολες, εύχρηστες και χαμηλού κόστους υπηρεσίες.

Νέοι τύποι ηλεκτρονικού εμπορίου λειτουργούν πιλοτικά σε διάφορους τομείς της βιομηχανίας, για συνεργασίες επιχείρηση-προς-επιχείρηση, επιχείρηση-προς-καταναλωτή και επιχείρηση-προς-δημόσια διοίκηση.

Από τη μεριά της και η Ευρωπαϊκή Κοινότητα υποστηρίζει μέσω ερευνητικών και αναπτυξιακών προγραμμάτων πιλοτικά έργα για νέα επιχειρηματικά μοντέλα. Οι παραπάνω δραστηριότητες αποτελούν μέρος ενός ευρύτερου πλαισίου πολιτικών-αποφάσεων και προγραμμάτων παγκοσμίου ηλεκτρονικού εμπορίου, που αντιπροσωπεύει το νομικό και ρυθμιστικό πλαίσιο καθώς και άλλους τομείς του επιχειρηματικού περιβάλλοντος.

1.1.1 Ορισμός

Η βιβλιογραφία σχετικά με το ηλεκτρονικό εμπόριο δεν είναι σταθερή στη χρήση του όρου επιχειρηματικά μοντέλα (business models) και άρα δεν δίνεται κάποιος σαφής ορισμός.

Ωστόσο θα μπορούσε να ειπωθεί ότι ένα επιχειρηματικό μοντέλο είναι:

- μια αρχιτεκτονική για τα προϊόντα, τη ροή πληροφορίας και τις υπηρεσίες, ενώ περιλαμβάνει επίσης και μια περιγραφή των διαφόρων επιχειρηματικών παιχτών καθώς και των ρόλων τους,
- μια περιγραφή των πιθανών πλεονεκτημάτων και ωφελειών για τους διάφορους επιχειρηματικούς παίχτες,
- μια περιγραφή των πηγών εσόδων².

1.1.2 Επιχειρηματικά μοντέλα e-shop

Πρόκειται για το δικτυακό μάρκετινγκ μιας εταιρίας ή ενός καταστήματος. Σε πρώτη φάση αυτό γίνεται για να μπορέσει η εταιρία να προωθήσει τα προϊόντα και τις υπηρεσίες της.

Στην πορεία προσθέτονται νέες δυνατότητες (π.χ. παραγγελία και αγορά προϊόντων ή υπηρεσιών) που συχνά συνδυάζονται με παραδοσιακά κανάλια μάρκετινγκ. Τα άμεσα οφέλη για την εταιρία είναι η αυξημένη ζήτηση, η παγκόσμια παρουσία με χαμηλό κόστος και η μείωση εξόδων για διαφήμιση και πωλήσεις. Για τους καταναλωτές τα οφέλη είναι οι χαμηλότερες τιμές σε σύγκριση με το παραδοσιακό εμπόριο, περισσότερες επιλογές, καλύτερη πληροφόρηση, διαθεσιμότητα 24 ώρες το 24ώρο και ευκολία στην επιλογή, αγορά και παραλαβή.²

Στην περίπτωση επαναλαμβανόμενων επισκέψεων σε ένα ηλεκτρονικό κατάστημα, το 1-προς-1 μάρκετινγκ βελτιώνει τη σχέση μεταξύ πελάτη και πωλητή και αυξάνει τα οφέλη και για τις δύο πλευρές. Τα έσοδα για τους πωλητές προέρχονται από τα μειωμένα έξοδα, τις αυξημένες πωλήσεις και από τη διαφήμιση. Τα περισσότερα εμπορικά web-sites είναι επιχείρηση-προς-καταναλωτή ηλεκτρονικά καταστήματα όπως για παράδειγμα ανθοπωλεία, βιβλιοπωλεία, πωλήσεις εισιτηρίων, κλπ.

e-procurement

Είναι η διαδικασία ηλεκτρονικής προσφοράς και προμήθειας αγαθών και υπηρεσιών. Μεγάλες εταιρίες και δημόσιες υπηρεσίες έχουν υλοποιήσει τέτοιες εφαρμογές στο Διαδίκτυο π.χ. το σύστημα ΚΗΜΔΗΣ-Κεντρικό Ηλεκτρονικό Μητρώο Δημοσίων Συμβάσεων (<http://www.eprocurement.gov.gr/>).

Στα οφέλη περιλαμβάνονται η δυνατότητα μεγαλύτερης επιλογής από προμηθευτές που μπορεί με τη σειρά της να οδηγήσει σε χαμηλότερα έξοδα, καλύτερη ποιότητα, βελτιωμένη διανομή και μειωμένα έξοδα προμηθειών (για παράδειγμα φυλλάδια προσφορών μπορούν να «κατεβάζονται» δικτυακά από τους προμηθευτές αντί να στέλνονται μέσω του συμβατικού ταχυδρομείου). Επιπλέον, οι ηλεκτρονικές διαπραγματεύσεις και συμβάσεις και ίσως και οι συνεργατικές εφαρμογές σε

ορισμένες περιπτώσεις μπορεί να οδηγήσουν σε ακόμη μικρότερους χρόνους και έξοδα και αυξημένη ευχρηστία. Για τους προμηθευτές τα πλεονεκτήματα είναι οι μεγαλύτερες ευκαιρίες προσφορών (πιθανότατα σε παγκόσμια κλίμακα), τα χαμηλότερα έξοδα υποβολής προσφορών και ίσως οι συνεργατικές προσφορές. Η κύρια πηγή εσόδων προέρχεται από τη μείωση των εξόδων (αυτοματοποιημένη διαδικασία προσφορών, περισσότερο αποδοτικές προσφορές).

Οι βασικές λειτουργίες αυτού του επιχειρηματικού μοντέλου είναι οι ακόλουθες:

- Παρουσίαση καταλόγων προϊόντων.
- Διαχείριση παραγγελιών.
- Διαχείριση πληρωμών.
- Μηχανισμός αξιολόγησης προσφορών.

e- auction

Αποτελεί υλοποίηση με ηλεκτρονικό τρόπο του μηχανισμού που είναι γνωστός από τις παραδοσιακές δημοπρασίες. Επιπλέον μπορεί να παρέχεται και μια πολυμεσική παρουσίαση των αγαθών. Συνήθως αυτού του είδους οι δημοπρασίες δεν περιορίζονται μόνο σε αυτές τις λειτουργίες. Έτσι, είναι δυνατόν να προσφέρουν ενσωμάτωση της δημοπρατικής διαδικασίας με τις διαδικασίες συμβάσεων, πληρωμών και παράδοσης. Οι πηγές εσόδων για τον παροχέα της δημοπρασίας σχετίζονται με την πώληση της πλατφόρμας τεχνολογιών, τις αμοιβές των συναλλαγών και τη διαφήμιση.

Τα οφέλη για τους προμηθευτές και τους αγοραστές αφορούν την αυξημένη αποδοτικότητα και την εξοικονόμηση χρόνου, τη μεγάλη ποικιλία ενώ δεν είναι απαραίτητη η φυσική μεταφορά των συναλλασσόμενων παρά μόνο όταν η επιτευχθεί η συμφωνία μεταξύ τους. Λόγω των μειωμένων εξόδων γίνεται εφικτή η προσφορά πώλησης μικρότερων ποσοτήτων σε χαμηλές τιμές (π.χ. όταν υπάρχει πλεόνασμα αποθεμάτων). Οι προμηθευτές ωφελούνται καθώς ελαττώνεται το πλεονάζων στοκ τους, από τη μείωση των γενικών τους εξόδων ενώ επιτυγχάνεται καλύτερη χρησιμοποίηση του όγκου παραγωγής. Από την άλλη τα οφέλη για τους αγοραστές είναι η ελάττωση των γενικών εξόδων αγοράς καθώς και η μείωση των τιμών των προσφερόμενων αγαθών και υπηρεσιών.³

Παραδείγματα ηλεκτρονικών δημοπρασιών είναι του E-auction του ΤΑΙΠΕΔ (<https://www.e-publicrealestate.gr/>) και το eBid (<http://www.ebid.net/>).

e- mall

Μια ηλεκτρονική αγορά, στη βασική της μορφή αποτελείται από μια συλλογή από ηλεκτρονικά καταστήματα, συνήθως προσαρμοσμένα κάτω από την ίδια ομπρέλα, όπως είναι για παράδειγμα ένα πολύ γνωστό εμπορικό σήμα, ενώ είναι δυνατό να εμπλουτιστεί με μια διαδεδομένη και εγγυημένη μέθοδο πληρωμών. Ένα παράδειγμα είναι η ηλεκτρονική αγορά emb.net (www.emb.net), που παρέχει πρόσβαση σε πολλά ανεξάρτητα ηλεκτρονικά καταστήματα, όπως και το z-mall (<http://www.z-mall.gr/>).

Όταν τέτοιες ηλεκτρονικές αγορές ειδικεύονται σε κάποιο συγκεκριμένο τομέα της αγοράς, μετατρέπονται σε βιομηχανικές αγορές, όπως το The Wedding Mall (<http://www.weddingmall.gr/index.php>), που προσφέρει την υπηρεσία της λίστας γάμου.

Εναλλακτικά οφέλη προκύπτουν μέσα από τις υπηρεσίες, από το διαφημιζόμενο χώρο και από τη χρήση του εμπορικού σήματος. Τέλος οφέλη προέρχονται από την ίδια τη φιλοξενία των ηλεκτρονικών καταστημάτων, δηλαδή από την αυξημένη δικτυακή κίνηση, με την προοπτική ότι η επίσκεψη ενός ηλεκτρονικού καταστήματος πιθανότατα θα οδηγήσει το χρήστη να επισκεφτεί και κάποιο από τα γειτονικά του καταστήματα στην ηλεκτρονική αγορά.

Τα οφέλη για τους πελάτες (πραγματικούς ή πιθανούς) είναι τα οφέλη από κάθε ανεξάρτητο ηλεκτρονικό κατάστημα (βλέπε παραπάνω) με την προστιθέμενη άνεση και ευκολία στην πρόσβαση και άλλων καταστημάτων και την ευχρηστία ενός κοινού περιβάλλοντος αλληλεπίδρασης. Αν η ηλεκτρονική αγορά βρίσκεται κάτω από ένα διαδεδομένο εμπορικό σήμα τότε επιτυγχάνεται μεγαλύτερη εμπιστοσύνη (etrust) και επομένως αυξημένη ετοιμότητα για αγορές.

Τα οφέλη για τα μέλη των ηλεκτρονικών αγορών (τα καταστήματα δηλαδή) είναι η μείωση στα έξοδα και σε πολυπλοκότητα που απαιτούνται για τη δικτυακή παρουσία, με σύνθετες υπηρεσίες όπως είναι οι ηλεκτρονικές πληρωμές. Επίσης, σημαντική είναι η πρόσθετη κίνηση που δημιουργείται τόσο από τα γειτονικά καταστήματα στην ηλεκτρονική αγορά όσο και από την εμπορική επωνυμία κάτω από την οποία φιλοξενούνται. Έσοδα προκύπτουν από τις αμοιβές συμμετοχής (που μπορεί να συμπεριλάβουν μια συνεισφορά σε υλικό/λογισμικό καθώς και έξοδα εγκατάστασης και ελέγχου-service), από διαφημίσεις καθώς και από αμοιβές κατά τις συναλλαγές (αν η ηλεκτρονική αγορά υποστηρίζει ηλεκτρονικές πληρωμές).

Third Party Marketplace

Πρόκειται για ένα ανερχόμενο μοντέλο που είναι κατάλληλο στις περιπτώσεις εκείνες που οι εταιρίες επιθυμούν να παραχωρήσουν το δικτυακό τους μάρκετινγκ σε ένα τρίτο φορέα (πιθανότατα σαν μια επιπρόσθετη υπηρεσία στα υπόλοιπα κανάλια τους). Το κοινό τους σημείο είναι ότι προσφέρουν τουλάχιστον ένα περιβάλλον αλληλεπίδρασης στους καταλόγους προϊόντων των προμηθευτών τους. Πολλά επιπρόσθετα χαρακτηριστικά όπως εμπορικό σήμα, πληρωμές, λογιστικά, παραγγελίες και σχεδόν όλα τα στοιχεία των ασφαλών συναλλαγών προστίθενται στις Third Party αγορές.

Ένα παράδειγμα στο χώρο του επιχείρηση-προς-καταναλωτή ηλεκτρονικού εμπορίου είναι η παροχή κοινής πρακτικής μάρκετινγκ σχετικά με ένα ιδιαίτερο γεγονός που περιγράφεται μέσα από διαδεδομένα εμπορικά σήματα. Οι παροχείς δικτυακών υπηρεσιών μπορεί να χρησιμοποιήσουν το μοντέλο αυτό για επιχείρηση-προς-επιχείρηση ηλεκτρονικό εμπόριο χρησιμοποιώντας την τεχνογνωσία τους σε Δικτυακό σχεδιασμό και υλοποίηση. Επίσης, μπορεί να κεντρίσει το ενδιαφέρον τραπεζών και άλλων φορέων στην αλυσίδα αξιών. Έσοδα δημιουργούνται από τις αμοιβές συμμετοχής, αμοιβές υπηρεσιών, συναλλαγών ή από ποσοστό επί της αξίας συναλλαγών. Τέτοια παραδείγματα είναι το Amazon (<http://www.amazon.com/>) και το eBay (<http://www.ebay.com/>).

Virtual Communities

Η μεγαλύτερη αξία των εικονικών κοινοτήτων προέρχεται από τα μέλη τους (πελάτες οι συνεργάτες), οι οποίοι προσθέτουν τις πληροφορίες τους σε ένα βασικό περιβάλλον το οποίο παρέχεται από την εικονική κοινότητα. Οι αμοιβές συμμετοχής καθώς και οι διαφημίσεις δημιουργούν έσοδα. Επίσης οι εικονικές κοινότητες μπορούν να αποτελέσουν ένα επιπρόσθετο εργαλείο στις υπάρχουσες πρακτικές τους μάρκετινγκ έτσι ώστε να χτίσουν μια σχέση εμπιστοσύνης με τους πελάτες τους και να πάρουν πληροφορίες ανατροφοδότησης από αυτούς.

Εικονικές κοινότητες βρίσκονται σε αφθονία σε εξειδικευμένους τομείς αγοράς όπως για παράδειγμα:

- Facebook (www.facebook.com),
- Twitter (<https://twitter.com>).

Μοντέλο αναφοράς

Το Μοντέλο Αναφοράς ενός συστήματος ηλεκτρονικού εμπορίου έχει σα στόχο να βοηθήσει στο σχεδιασμό της αρχιτεκτονικής του και αποτελείται από 4 Επίπεδα που φαίνονται στον ακόλουθο πίνακα:

ΕΠΙΠΕΔΟ	ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟ ΕΛΕΓΧΟΥ	ΣΤΟΧΟΣ
ΕΠΙΠΕΔΟ 4	Περιβάλλον Χρήστη	Βελτίωση της φιλικότητας του συστήματος, πρόκληση του ενδιαφέροντος του χρήστη & διευκόλυνση στη διαδικασία επιχειρησιακής Συναλλαγής.
ΕΠΙΠΕΔΟ 3	Διαχείριση	Διαμόρφωση του συστήματος & των υπηρεσιών που προσφέρει, συντήρηση, έλεγχος, έλεγχος παραβίασης του συστήματος.
ΕΠΙΠΕΔΟ 2	Ασφάλεια & Αξιοπιστία	Προστασία & εξασφάλιση του απορρήτου των συναλλαγών, προστασία των δεδομένων.
ΕΠΙΠΕΔΟ 1	Δικτυακή Επικοινωνία Υποδομή & Υπηρεσίες	Ποιότητα, συνέπεια & αξιοπιστία στις παρεχόμενες υπηρεσίες εξασφάλιση της διαθεσιμότητας του συστήματος.

Πίνακας : Μοντέλο αναφοράς

1.1.3 Πλεονεκτήματα ηλεκτρονικού εμπορίου

Τα σημαντικότερα πλεονεκτήματα του ηλεκτρονικού εμπορίου για τις επιχειρήσεις μπορούν να χωριστούν σε τρεις μεγάλες κατηγορίες: βελτίωση, μετασχηματισμός και αλλαγή προτύπων⁷. Το θεμελιώδες ερώτημα στην περίπτωση αυτή είναι:

"Ποια είναι τα κίνητρα μιας επιχείρησης για να υιοθετήσει το ηλεκτρονικό εμπόριο;".

Βελτίωση της λειτουργίας των Επιχειρήσεων

- Μάρκετινγκ
- Πρόσβαση σε νέες αγορές

- Περιορισμός του άμεσου κόστους
- Ταχύτερη παράδοση προϊόντων
- Καλύτερη εξυπηρέτηση των πελατών
- Βελτίωση της δημόσιας εικόνας

Μετασχηματισμός των επιχειρήσεων

- Εκμάθηση της νέας τεχνολογίας
- Νέες σχέσεις με τους πελάτες

Αλλαγή προτύπων

- Νέες δυνατότητες προϊόντων
- Νέα λειτουργικά μοντέλα

Επιπλέον...

- Χαμηλότερες τιμές προϊόντων
- Αυξημένος ανταγωνισμός
- Αυξημένη αγοραστική παραγωγικότητα
- Καλύτερη διαχείριση των πληροφοριών
- Καλύτερος έλεγχος αποθεμάτων

1.2 Εισαγωγή στη νομοθεσία για τις ηλεκτρονικές συναλλαγές

Ένας από τους σημαντικότερους παράγοντες, που συντέλεσε στην συρρίκνωση της επιχειρηματικότητας στο Διαδίκτυο, ήταν η έλλειψη ξεκάθαρων νομοθετικών ρυθμίσεων για ζωτικά θέματα των ψηφιακών συναλλαγών. Η απότομη τεχνολογική ανάπτυξη και η αρχική ραγδαία εξάπλωση του ηλεκτρονικού εμπορίου βρήκαν απροετοίμαστη την νομοθεσία σε παγκόσμιο επίπεδο, η οποία αποδείχτηκε ελλιπής και αδύναμη να προσαρμοστεί τόσο γρήγορα στα νέα δεδομένα.

Η ίδια η φύση του Διαδικτύου είναι η αιτία που προκάλεσε το μεγάλο αυτό νομικό κενό. Τα κυριότερα χαρακτηριστικά του, τα οποία εμποδίζουν την καθολική εφαρμογή της ισχύουσας νομοθεσίας και την επίκληση της υπάρχουσας νομολογίας στις ηλεκτρονικές συναλλαγές, είναι:

- η παγκόσμια παρουσία του Internet, που καταλύει τα σύνορα και δημιουργεί μια νέα, κοινή αγορά προσβάσιμη από κάθε γωνιά του πλανήτη και έρχεται σε κατάφορη αντίθεση με την εδαφικότητα των νομοθετικών ρυθμίσεων (κάθε χώρα έχει το δικό της δίκαιο που ρυθμίζει με διαφορετικό τρόπο τις έννομες σχέσεις).
- η αποϋλοποίηση όλων των αντικειμένων, εφόσον τα πάντα μετατρέπονται, πλέον, σε δεδομένα, τα οποία μεταφέρονται στον Παγκόσμιο Ιστό σε ηλεκτρονική μορφή (bits & bytes). Επομένως παύει να υπάρχει η παραδοσιακή έννοια του «πράγματος» και

δημιουργείται ένα καινούριο αγαθό που χρήζει ιδιαίτερης νομικής προστασίας.

- η χρησιμοποίηση της τεχνολογίας σε όλο ή στο μεγαλύτερο κομμάτι της συναλλαγής που τροποποιεί πλήρως τα υφιστάμενα συναλλακτικά ήθη. Παράλληλα αποκλείεται η σύγκριση με παλαιότερες πρακτικές και η αναλογική εφαρμογή προγενέστερων δικαστικών αποφάσεων καθότι, συνήθως, η συναλλαγή διενεργείται με εντελώς καινούριο τρόπο χωρίς να υπάρχει συγκρίσιμο προηγούμενο.

Άρα, ενώ δεν καθίστανται πλήρως ανενεργές οι ισχύουσες νομικές διατάξεις, οι περισσότερες από αυτές δεν είναι σε θέση να ανταποκριθούν στις ανάγκες και στις τεχνικές προδιαγραφές του κυβερνοχώρου με αποτέλεσμα πρακτικά να είναι ανεφάρμοστες και παρωχημένες.

Όπως ήταν λογικό, το γεγονός αυτό προκάλεσε ανασφάλεια δικαίου που όχι μόνον φόβισε το, ούτως ή άλλως, διστακτικό καταναλωτικό κοινό, αλλά συνέβαλε και στην αναδίπλωση των εταιριών που θέλησαν να πρωτοπορήσουν στον συγκεκριμένο χώρο. Εξάλλου, ποιός επιθυμεί να συναλλάσσεται χρησιμοποιώντας ένα μέσο χωρίς καν να γνωρίζει ποιά είναι ακριβώς τα δικαιώματα και οι υποχρεώσεις των μερών και από πότε ξεκινούν.

1.2.1 Η Ευρωπαϊκή και Ελληνική νομοθεσία για τις ηλεκτρονικές συναλλαγές σήμερα

Μέσα στο πλαίσιο αυτό, η Ευρωπαϊκή Ένωση πραγματοποιεί σταδιακά μια συντονισμένη προσπάθεια αντιμετώπισης του προβλήματος, θέλοντας να θέσει σταθερές νομικές βάσεις που να δημιουργούν ένα δίκτυο ασφαλείας για τις ηλεκτρονικές συναλλαγές. Βασικός γνώμονας είναι η αύξηση των συναλλαγών (εμπορικών και μη) στο Internet με τις απαραίτητες, όμως, υποδομές που να αποδίδουν την κατάλληλη νομική ισχύ σε κάθε επίπεδο ηλεκτρονικής συναλλαγής, ενώ παράλληλα να ανοίγουν τον δρόμο για την πλήρη αποδοχή τους.

Η ελληνική έννομη τάξη προσπαθεί να προσαρμοστεί στις προσαγές της νέας εμπορικής πραγματικότητας κυρίως με την προσαρμογή των ευρωπαϊκών νομοθετημάτων στο εσωτερικό δίκαιο. Παρόλο που παρουσιάζεται γενικά μια καθυστέρηση στην υιοθέτηση κάποιων επιμέρους Οδηγιών και σε πολλά σημεία χρειάζεται η δημιουργία πιο λεπτομερειακών ρυθμίσεων, αρχίζει και παίρνει μορφή το νομοθετικό εκείνο καθεστώς που να αρμόζει στο ηλεκτρονικό εμπόριο. Η ειδική νομοθεσία, σε συνδυασμό με τις προγενέστερες γενικές διατάξεις παρέχουν, στις μέρες μας, την βάση για την προστασία των ηλεκτρονικών συναλλαγών, ενώ παράλληλα τις αναγνωρίζουν ως νόμιμη συναλλακτική πρακτική (με ελάχιστες εξαιρέσεις).

Το κυρίως ζητούμενο σε αυτό το στάδιο είναι η έκδοση από τις Αρμόδιες Αρχές, όπως Ανεξάρτητες Διοικητικές Αρχές, Υπουργεία, ΝΠΔΔ κ.α., των εξειδικευμένων εκείνων κανονισμών που θα δώσουν ώθηση στην ευρεία εφαρμογή των ηλεκτρονικών συναλλαγών. Παράλληλα, η περαιτέρω διάδοση των ηλεκτρονικών συναλλαγών θα καθορίσει τα νέα «ηλεκτρονικά» συναλλακτικά ήθη. Εξάλλου, με ενδιαφέρον αναμένονται και οι δικαστικές αποφάσεις που θα δώσουν το στίγμα για το πως αντιμετωπίζει η νομολογία τις ηλεκτρονικές συναλλαγές και πως ερμηνεύουν τα δικαστήρια τις σχετικές νομοθετικές ρυθμίσεις.

1.2.2 Κυριότερες μορφές ηλεκτρονικών συναλλαγών

Μέσα στο πλαίσιο αυτό, η Ευρωπαϊκή Ένωση πραγματοποιεί σταδιακά μια συντονισμένη προσπάθεια αντιμετώπισης του προβλήματος, θέλοντας να θέσει σταθερές νομικές βάσεις που να δημιουργούν ένα δίκτυ ασφαλείας για τις ηλεκτρονικές συναλλαγές. Βασικός γνώμονας είναι η αύξηση των συναλλαγών (εμπορικών και μη) στο Internet με τις απαραίτητες, όμως, υποδομές που να αποδίδουν την κατάλληλη νομική ισχύ σε κάθε επίπεδο ηλεκτρονικής συναλλαγής, ενώ παράλληλα να ανοίγουν τον δρόμο για την πλήρη αποδοχή τους.

Οι περισσότερες εταιρίες, ακόμη και αν δεν ασχολούνται αμιγώς με το ηλεκτρονικό εμπόριο, πραγματοποιούν ήδη συναλλαγές μέσω του Ίντερνετ με διάφορους τρόπους, όπως ενδεικτικά :

- με την ανταλλαγή ηλεκτρονικών μηνυμάτων μέσω email με τους συνεργάτες τους, και τους προμηθευτές τους (για να δώσουν κάποια εντολή, να κάνουν μια παραγγελία κ.α.),
- με την αποστολή ηλεκτρονικών μηνυμάτων στους καταναλωτές/πελάτες τους με στόχο την εμπορική επικοινωνία,
- με την απλή παρουσίαση των προϊόντων/υπηρεσιών τους μέσω μιας ιστοσελίδας στο Διαδίκτυο, έστω και αν η σελίδα αυτή υφίσταται απλώς για διαφημιστικούς σκοπούς, χωρίς να πραγματοποιούνται (ακόμη) πωλήσεις
- με την διασύνδεσή τους στον Παγκόσμιο Ιστό μέσω ενός ISP έστω και μόνον για την απόκτηση ηλεκτρονικής διεύθυνσης για την διοίκηση και τους υπαλλήλους κλπ,
- με την ολοένα και αυξανόμενη διεκπεραίωση συναλλαγών με τον ευρύτερο δημόσιο τομέα (πχ. ΔΟΥ, ΙΚΑ, κλπ).

Γίνεται επομένως αντιληπτό ότι είναι απαραίτητο να γνωρίσει ο εμπορικός κόσμος τις ρυθμίσεις που διέπουν τις ηλεκτρονικές συναλλακτικές τους σχέσεις. Το Διαδίκτυο έχει πάψει προ πολλού να αποτελεί έναν άναρχο και εντελώς ανασφαλή χώρο για την διενέργεια συναλλαγών. Σταδιακά δημιουργούνται τα νόμιμα μέτρα και σταθμά που ρυθμίζουν τις ηλεκτρονικές συναλλακτικές σχέσεις, αυξάνοντας έτσι την εμπιστοσύνη των χρηστών. Η δημιουργία εξάλλου σταθερής νομικής υποδομής συνάδει και με την φυσική ανάγκη των εταιριών να μπορούν να προβλέπουν κατά το δυνατό τις συνέπειες των πράξεών τους και να μην εκτίθενται σε ένα επικίνδυνο περιβάλλον.

1.2.3 Κοινοτική νομοθεσία

Ηλεκτρονικό Εμπόριο-Ηλεκτρονικές Υπογραφές:

- Πρόταση Οδηγίας στις 24 Σεπτεμβρίου 2002 για την τροποποίηση της Οδηγίας 68/151/ΕΟΚ σχετικά με τις απαιτήσεις δημοσιότητας για ορισμένες μορφές εταιριών,
- Κανονισμός 44/2001 ΕΚ για την διεθνή δικαιοδοσία (σε αντικατάσταση της Σύμβασης των Βρυξελλών), άρθρο 23 παρ.2 που αναγνωρίζει το κύρος της ηλεκτρονικής υπογραφής σε συμφωνίες παρέκτασης της διεθνούς δικαιοδοσίας,
- Απόφαση της Επιτροπής (2001) για έγκριση ενός παγκοσμίου δικτύου (Identrus) για την πιστοποίηση των ηλεκτρονικών υπογραφών και άλλων συναλλαγών

ηλεκτρονικού εμπορίου,

- Απόφαση 2000/709 της Επιτροπής για τους φορείς ελέγχου και συμμόρφωσης των διατάξεων δημιουργίας της ηλεκτρονικής υπογραφής στους όρους ασφάλειας του Παραρτήματος ΙΙΙ της Οδηγίας 99/93/ΕΚ,
- Οδηγία 2000/31/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 8^{ης} Ιουνίου 2000 για ορισμένες νομικές πτυχές των υπηρεσιών της κοινωνίας της πληροφορίας, ιδίως του ηλεκτρονικού εμπορίου, στην εσωτερική αγορά ("Οδηγία για το ηλεκτρονικό εμπόριο"),
- Οδηγία 1999/93/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 13^{ης} Δεκεμβρίου 1999 σχετικά με το κοινοτικό πλαίσιο για ηλεκτρονικές υπογραφές,
- Οδηγία 98/84/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου για τη νομική προστασία των υπηρεσιών που βασίζονται ή συνίστανται στην παροχή πρόσβασης υπό όρους,
- Οδηγία 98/48/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 20^{ης} Ιουλίου 1998 για την τροποποίηση της οδηγίας 98/34/ΕΚ για την καθιέρωση μιας διαδικασίας πληροφόρησης στον τομέα των τεχνικών προτύπων και προδιαγραφών,
- COM (97) 157 Μια Ευρωπαϊκή Πρωτοβουλία στο Ηλεκτρονικό Εμπόριο.

Ηλεκτρονικές Επικοινωνίες:

- Οδηγία 2002/22/ΕΚ για την καθολική υπηρεσία και τα δικαιώματα των χρηστών όσον αφορά στα δίκτυα και στις υπηρεσίες ηλεκτρονικών επικοινωνιών,
- Οδηγία 2002/21/ΕΚ για το κοινό κανονιστικό πλαίσιο για δίκτυα και υπηρεσίες ηλεκτρονικών επικοινωνιών
- Οδηγία 2002/20/ΕΚ για την αδειοδότηση δικτύων και υπηρεσιών ηλεκτρονικών επικοινωνιών,
- Οδηγία 2002/19/ΕΚ για την πρόσβαση σε δίκτυα ηλεκτρονικών επικοινωνιών και συναφείς ευκολίες,
- Οδηγία 96/2/ΕΚ για τροποποίηση της οδηγίας 90/388/ΕΟΚ όσον αφορά τις κινητές και προσωπικές επικοινωνίες.

Ηλεκτρονικά συστήματα πληρωμών-Ηλεκτρονικό Χρήμα:

- Οδηγία 2002/65/ΕΚ για την εξ αποστάσεως εμπορία χρηματοπιστωτικών υπηρεσιών προς τους καταναλωτές,
- Οδηγία 2000/46/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 18^{ης} Σεπτεμβρίου 2000 για την ανάληψη, την άσκηση και την προληπτική εποπτεία της δραστηριότητας ιδρύματος ηλεκτρονικού χρήματος,
- Οδηγία 2000/28/ΕΚ για την ανάληψη και άσκηση δραστηριοτήτων χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων,
- Οδηγία 2000/35/ΕΚ για την καταπολέμηση της καθυστέρησης πληρωμών στις εμπορικές συναλλαγές,

- COM (2000) 650 - Πρόταση Οδηγίας του Συμβουλίου για την τροποποίηση της οδηγίας 77/388/ΕΟΚ με στόχο την απλοποίηση, τον εκσυγχρονισμό και την εναρμόνιση των όρων που επιβάλλονται στην τιμολόγηση όσον αφορά το φόρο προστιθέμενης αξίας,
- Ανακοίνωση COM (2001) 66 για το ηλεκτρονικό εμπόριο και τις χρηματοπιστωτικές υπηρεσίες,
- Ψήφισμα COM (2000) 36 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου για τις πληρωμές μικρών ποσών στην εσωτερική αγορά,
- Ανακοίνωση COM (2001) 11 της Επιτροπής για την πρόληψη της απάτης και της πλαστογραφίας όσον αφορά στα μέσα πληρωμής πλην των μετρητών,
- 97/489/ΕΚ: Σύσταση της Επιτροπής της 30ής Ιουλίου 1997 σχετικά με τις συναλλαγές που γίνονται με μέσα ηλεκτρονικής πληρωμής και ιδίως όσον αφορά τις σχέσεις μεταξύ του εκδότη και του κατόχου,
- Οδηγία 97/5/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 27^{ης} Ιανουαρίου 1997 για τις διασυνοριακές μεταφορές πιστώσεων,
- Σύσταση 87/598/ΕΟΚ της Επιτροπής της 8ης Δεκεμβρίου 1987 για ευρωπαϊκό κώδικα δεοντολογίας σε θέματα ηλεκτρονικών πληρωμών.

Ονόματα χώρου (domain names):

- Κανονισμός 733/2002 για την υλοποίηση του domain name «.eu» τομέα ανώτατου επιπέδου,
- Οδηγία 1989/104/ΕΟΚ για την προστασία των σημάτων.

Πνευματική Ιδιοκτησία:

- Οδηγία 2001/29/ΕΚ της 22ας Μαΐου 2001 για την εναρμόνιση ορισμένων πτυχών του δικαιώματος του δημιουργού και συγγενικών δικαιωμάτων στην κοινωνία της πληροφορίας.
- Οδηγία 96/9/ΕΟΚ της 11ης Μαρτίου 1996 σχετικά με τη νομική προστασία των βάσεων δεδομένων.
- Οδηγία 92/100/ΕΟΚ σχετικά με το δικαίωμα εκμίσθωσης το δικαίωμα δανεισμού και ορισμένα δικαιώματα συγγενικά προς την πνευματική ιδιοκτησία στον τομέα των προϊόντων της διανοίας.
- Οδηγία 91/250/ΕΟΚ για τη νομική προστασία των προγραμμάτων ηλεκτρονικών υπολογιστών

Ηλεκτρονικό Έγκλημα:

- Σύσταση του Συμβουλίου 25 Ιουνίου 2002 για σημεία επαφής που λειτουργούν 24 ώρες το εικοσιτετράωρο για την καταπολέμηση του εγκλήματος υψηλής τεχνολογίας,
- Έγγραφο Διαβουλεύσεων της Επιτροπής, Ιούνιος 2002 για την ασφάλεια των ηλεκτρονικών δικτύων,

- Σχέδιο Κανόνων της Επιτροπής, Απρίλιος 2002 για τον κοινό ορισμό ορισμένων αδικημάτων που αφορούν υπολογιστές,
- Ψήφισμα του Συμβουλίου 1 Μαρτίου 2002 για την προστασία των καταναλωτών, ιδίως των νέων, με την επισήμανση ορισμένων βιντεοπαιχνιδιών και ηλεκτρονικών παιχνιδιών αναλόγως της ηλικίας,
- Έγγραφο Πολιτικής της Επιτροπής, Ιανουάριος 2002 για την καταπολέμηση της εγκληματικότητας μέσω ηλεκτρονικού υπολογιστή και την βελτίωση της ασφάλειας των υποδομών πληροφορικής με την λήψη νομοθετικών και μη νομοθετικών μέτρων,
- Απόφαση – Πλαίσιο 2001/413/ΔΕΥ του Συμβουλίου της 28-5-2001 για την καταπολέμηση της απάτης και της πλαστογραφίας που αφορούν τα μέσα πληρωμής πλην των μετρητών,
- Ανακοίνωση COM (2000) 890 της Επιτροπής «Για μια ασφαλέστερη Κοινωνία της Πληροφορίας με τη βελτίωση της ασφάλειας των υποδομών πληροφόρησης και την καταπολέμηση του εγκλήματος πληροφορικής»,
- Απόφαση 276/1999/EK του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου για ένα πολυετές κοινοτικό πρόγραμμα δράσης για ασφαλέστερη χρήση του Internet μέσω της καταπολέμησης του παράνομου και βλαβερού περιεχομένου στα παγκόσμια δίκτυα.

Προστασία δεδομένων:

- Οδηγία 2002/58/EK της 12ης Ιουλίου 2002 σχετικά με την επεξεργασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα και την προστασία της ιδιωτικής ζωής στον τομέα των ηλεκτρονικών επικοινωνιών (οδηγία για την προστασία ιδιωτικής ζωής στις ηλεκτρονικές επικοινωνίες),
- Οδηγία 97/66/EK περί επεξεργασίας των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα και προστασίας της ιδιωτικής ζωής στον τηλεπικοινωνιακό τομέα,
- Οδηγία 95/46/EK για την προστασία των φυσικών προσώπων έναντι της επεξεργασίας δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα και για την ελεύθερη κυκλοφορία των δεδομένων αυτών.

Προστασία καταναλωτή:

- Οδηγία 2002/65/EK για την εξ αποστάσεως εμπορία χρηματοπιστωτικών υπηρεσιών προς τους καταναλωτές και την τροποποίηση των Οδηγιών 1997/7/EK και 1998/27/EK,
- Οδηγία 99/44/EK της 25ης Μαΐου 1999 σχετικά με ορισμένες πτυχές της πώλησης και των εγγυήσεων καταναλωτικών αγαθών,
- COM (1999) 385 Τροποποιημένη Πρόταση του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου σχετικά με την εξ αποστάσεως εμπορία χρηματοπιστωτικών υπηρεσιών προς τους καταναλωτές και την τροποποίηση των οδηγιών 97/7/EK και 98/27/EK,
- Οδηγία 98/27/EK περί των αγωγών παραλείψεως στον τομέα της προστασίας των συμφερόντων των καταναλωτών,

- Σύσταση 98/257/EK της Επιτροπής της 30ής Μαρτίου 1998 σχετικά με τις αρχές που διέπουν τα αρμόδια όργανα για την εξώδικη επίλυση των διαφορών κατανάλωσης,
- Οδηγία 97/55/EK για την τροποποίηση της οδηγίας 84/450/ΕΟΚ σχετικά με την παραπλανητική διαφήμιση προκειμένου να συμπεριληφθεί η συγκριτική διαφήμιση,
- Οδηγία 97/7/EK για την προστασία των καταναλωτών κατά τις εξ αποστάσεως συμβάσεις,
- Σύσταση 97/489/EK της Επιτροπής της 30ής Ιουλίου 1997 σχετικά με τις συναλλαγές που γίνονται με μέσα ηλεκτρονικής πληρωμής και ιδίως όσον αφορά τις σχέσεις μεταξύ του εκδότη και του κατόχου,
- Οδηγία 93/13/ΕΟΚ της 5ης Απριλίου 1993 σχετικά με τις καταχρηστικές ρήτρες των συμβάσεων που συνάπτονται με καταναλωτές,
- Σύσταση 92/295/ΕΟΚ για τους κώδικες δεοντολογίας αναφορικά στην προστασία των καταναλωτών στις συμβάσεις διαπραγματευόμενες από απόσταση,
- Ενοποιημένο κείμενο: Οδηγία 85/374/ΕΟΚ του Συμβουλίου της 25ης Ιουλίου 1985 για την προσέγγιση των νομοθετικών, κανονιστικών και διοικητικών διατάξεων των κρατών μελών σε θέματα ευθύνης λόγω ελαττωματικών προϊόντων, όπως τροποποιήθηκε από την Οδηγία 1999/34/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 10ης Μαΐου 1999.

Φορολογία:

- Κανονισμός αριθ. 792/2002/EK της 7ης Μαΐου 2002 για την προσωρινή τροποποίηση του κανονισμού (ΕΟΚ) αριθ. 218/92 σχετικά με τη διοικητική συνεργασία στον τομέα των έμμεσων φόρων (ΦΠΑ) όσον αφορά πρόσθετα μέτρα για το ηλεκτρονικό εμπόριο,
- Οδηγία 2002/38/EK της 7ης Μαΐου 2002 για την τροποποίηση και την προσωρινή τροποποίηση της οδηγίας 77/388/ΕΟΚ όσον αφορά το σύστημα φόρου προστιθέμενης αξίας που εφαρμόζεται στις ραδιοφωνικές και τηλεοπτικές υπηρεσίες και σε ορισμένες υπηρεσίες που παρέχονται ηλεκτρονικά,
- Οδηγία 2001/115/EK για την τροποποίηση της Οδηγίας 77/288/ΕΟΚ για την απλοποίηση, τον εκσυγχρονισμό και την εναρμόνιση των όρων που επιβάλλονται στην τιμολόγηση αναφορικά με τον ΦΠΑ (ειδικότερα α.28 παρ.3 στοιχ.γ),
- COM (2000) 650 - Πρόταση Οδηγίας του Συμβουλίου για την τροποποίηση της οδηγίας 77/388/ΕΟΚ με στόχο την απλοποίηση, τον εκσυγχρονισμό και την εναρμόνιση των όρων που επιβάλλονται στην τιμολόγηση όσον αφορά το φόρο προστιθέμενης αξίας,
- COM (2000) 349 Πρόταση Κανονισμού του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου για την τροποποίηση του κανονισμού (ΕΟΚ) αριθ. 218/92 του Συμβουλίου σχετικά με τη διοικητική συνεργασία στον τομέα των έμμεσων φόρων (ΦΠΑ) και Πρόταση Οδηγίας του Συμβουλίου για την τροποποίηση της οδηγίας 388/77/ΕΟΚ όσον αφορά το σύστημα φόρου προστιθέμενης αξίας που εφαρμόζεται σε ορισμένες υπηρεσίες παρεχόμενες με ηλεκτρονικά μέσα,

- COM (98) 374. Ηλεκτρονικό Εμπόριο και έμμεση φορολογία.

Δικονομικά θέματα:

- Κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 44/2001 του Συμβουλίου της 22ας Δεκεμβρίου 2000 για τη διεθνή δικαιοδοσία, την αναγνώριση και την εκτέλεση αποφάσεων σε αστικές και εμπορικές υποθέσεις.
- Κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 1348/2000 του Συμβουλίου της 29ης Μαΐου 2000 περί επιδόσεως και κοινοποίησης στα κράτη μέλη δικαστικών και εξωδίκων πράξεων σε αστικές ή εμπορικές υποθέσεις.

1.2.4 Ελληνική νομοθεσία

Ηλεκτρονικό Εμπόριο-Ηλεκτρονικές Υπογραφές:

- Σχέδιο ΠΔ για το ηλεκτρονικό εμπόριο,
- ΠΔ 342/2002 για την διακίνηση εγγράφων με ηλεκτρονικό ταχυδρομείο μεταξύ των δημόσιων υπηρεσιών, ΝΠΔΔ, ΟΤΑ ή μεταξύ αυτών και των φυσικών ή νομικών προσώπων ιδιωτικού δικαίου και ενώσεων φυσικών προσώπων,
- Ν. 3037/2002 για την απαγόρευση των παιγνίων και η από 23.09.2002 σχετική διευκρινιστική ανακοίνωση του Υπουργείου Οικονομίας και Οικονομικών,
- ΠΔ 388/2002 για τις διαφορές που υπόκεινται στην μόνιμη διαιτησία της ΕΕΤΤ,
- Κανονισμός ΕΕΤΤ 248/71 για την Παροχή Πιστοποίησης ηλεκτρονικής υπογραφής,
- ΠΔ 150/2001 Προσαρμογή στην Οδηγία 99/93/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου σχετικά με το κοινοτικό πλαίσιο για ηλεκτρονικές υπογραφές,
- ΠΔ 39/2001 για την καθιέρωση μιας διαδικασίας πληροφόρησης στον τομέα των τεχνικών προτύπων και προδιαγραφών και των κανόνων σχετικά με τις υπηρεσίες της κοινωνίας της πληροφορίας σε συμμόρφωση προς τις Οδηγίες 98/34/ΕΚ&98/48/ΕΚ.
- Σύσταση Γραφείου της Εθνικής Επιτροπής Ηλεκτρονικού Εμπορίου (ΦΕΚ 453/Τ. Β' /4-4-2000),
- Ν. 2672/1998 (Άρθρο 14) για τη διακίνηση εγγράφων μεταξύ Δημοσίου, ΝΠΔΔ και ΟΤΑ και ιδιωτών με ηλεκτρονικά μέσα (τηλεομοιοτυπία και ηλεκτρονικό ταχυδρομείο). Στο άρθρο αυτό για πρώτη φορά αναφέρεται ο ορισμός της ψηφιακής υπογραφής και στη συνέχεια στην παράγραφο 19 προβλέπεται η έκδοση Προεδρικού Διατάγματος που θα καθορίζει τις προϋποθέσεις και τη διαδικασία έκδοσης, διακίνησης, διαχείρισης και διασφάλισης της ψηφιακής υπογραφής, τις προϋποθέσεις παροχής και το περιεχόμενο των υπηρεσιών πιστοποίησης και άλλα συναφή ζητήματα,
- Υπουργική Απόφαση αρ.1342/1997 για το Μητρώο Προμηθευτών του α.4 του Ν. 2251/1994,
- Ν. 2251/1994 για την προστασία του καταναλωτή και ειδικότερα α.4 για τις συμβάσεις που συνάπτονται από απόσταση.

Ονόματα χώρου- Domain names:

- Απόφαση 268/73 ΕΕΤΤ για την καταχώρηση και διαχείριση των ονομάτων χώρου με κατάληξη “.gr”,
- Ν.2867/2000 άρθρο 3 παρ.14(α) για την αναγόρευση της ΕΕΤΤ ως αρμόδιας Ανεξάρτητης Διοικητικής Αρχής για την καταχώρηση των ελληνικών ονομάτων πεδίου (domain names),
- Ν.2239/1994 περί σημάτων,
- Ν.1089/1980 για την καταχώρηση και προστασία της εμπορικής επωνυμίας,
- Ν.146/14 για τον αθέμιτο ανταγωνισμό.

Ηλεκτρονικά Συστήματα Πληρωμών-Ηλεκτρονικό Χρήμα:

- Υπουργική απόφαση Αριθ. Ζ1-178/2001 (ΦΕΚ 255 Β΄). Συναλλαγές που γίνονται με κάρτες - Εναρμόνιση με τις διατάξεις της Σύστασης 97/489/ΕΚ της Επιτροπής της 30ης Ιουλίου 1997 «σχετικά με τις συναλλαγές που γίνονται με μέσα ηλεκτρονικής πληρωμής και ιδίως όσον αφορά τις σχέσεις μεταξύ του εκδότη και του κατόχου» (ΕΕ αριθ. L 208 της 2.8.1997, σ. 52-58),
- Καταναλωτική πίστη - Προσαρμογή της Κοινής Υπουργικής Απόφασης Φ1-983/91 προς τις διατάξεις της Οδηγίας 98/7/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 16ης Φεβρουαρίου 1998 «σχετικά με την τροποποίηση της οδηγίας 87/102/ΕΟΚ για την προσέγγιση των νομοθετικών, κανονιστικών και διοικητικών διατάξεων των κρατών μελών που διέπουν την καταναλωτική πίστη» (ΕΕ αριθ. L 101 της 1.4.1998, σ. 17- 23),
- Πράξη Διοικητή της Τράπεζας της Ελλάδος αρ.2501/31.10.2002 για ενημέρωση των συναλασσόμενων με τα πιστωτικά ιδρύματα για τους όρους που διέπουν τις συναλλαγές τους,
- Πράξη Συμβουλίου Νομισματικής Πολιτικής αρ.50/31.7.2002 για τον καθορισμό πλαισίου επίβλεψης των συστημάτων πληρωμών,
- Π.Δ. 33/2000. Προσαρμογή της Ελληνικής Νομοθεσίας προς την Οδηγία 97/5/ΕΚ της 27.1.1997 για τις διασυνοριακές μεταφορές πιστώσεων. (ΦΕΚ 27/Τ. Α΄/16-2-2000),
- Ν.2076/1992 για την ανάλυση και άσκηση δραστηριότητας πιστωτικών ιδρυμάτων και άλλες συναφείς διατάξεις.

Πνευματική Ιδιοκτησία:

- Ν.3057/2002 (ΦΕΚ 239 Α΄/10 Οκτωβρίου 2002) - άρθρο 81 - Εναρμόνιση με την Οδηγία 2001/29/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 29^{ης} Μαΐου 2001 για την εναρμόνιση ορισμένων πτυχών του δικαιώματος του δημιουργού και των συγγενικών δικαιωμάτων στην κοινωνία της πληροφορίας και άλλες διατάξεις",
- Ν. 2819/2000 Άρθρο 7 . Εναρμόνιση με την Οδηγία 96/9/ΕΟΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 11ης Μαρτίου 1996 σχετικά με τη νομική προστασία των βάσεων δεδομένων. (Τροποποίηση του Ν. 2121/93),

- Ν. 2557/1997/Α-271 Θεσμοί μέτρα και δράσεις πολιτιστικής ανάπτυξης (Τροποποίηση του Ν. 2121/93),
- Ν. 2435/1996 (Τροποποίηση του Ν. 2121/93),
- Ν. 2121/1993 Πνευματική ιδιοκτησία, συγγενικά δικαιώματα και πολιτιστικά θέματα.

Ηλεκτρονικό Έγκλημα:

- Ειδικά ποινικά αδικήματα του Π.Κ. σχετικά με τη χρήση ηλεκτρονικών υπολογιστών. άρθρο 370Β ΠΚ, άρθρο 370 Γ ΠΚ, άρθρο 386 Α ΠΚ.

Προστασία προσωπικών δεδομένων:

- Ν. 2819/2000 α.8. Τροποποίηση του Ν. 2472/1997,
- Ν. 2774/1999 Προστασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα στον τηλεπικοινωνιακό τομέα,
- Απόφαση 408/1998 Αρχής Προστασίας Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα. Ενημέρωση υποκειμένων επεξεργασίας δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα δια του τύπου. Κωδικοποίηση σε ενιαίο κείμενο,
- Ν. 2472/1997 για την Προστασία του ατόμου από την επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα μετά τις σχετικές τροποποιήσεις από τους Ν. 2623/1998, 2703/1999, 2721/1999, 2819/2000 και 2915/2001.

Προστασία καταναλωτή:

- ΠΔ 301/2002 για την προσαρμογή της ελληνικής νομοθεσίας προς τις διατάξεις της Οδηγίας 1998/27/ΕΚ για τα ασφαλιστικά μέτρα στην προστασία των καταναλωτών το οποίο τροποποιεί τον Ν. 2251/1994,
- Υπουργική απόφαση Αριθ. Ζ1-178/2001 (ΦΕΚ 255 Β΄). Συναλλαγές που γίνονται με κάρτες - Καταναλωτική πίστη,
- Ν. 2251/1994 (ΦΕΚ 191 Α΄/ 16 Νοεμβρίου 1994) - Προστασία των καταναλωτών, όπως ισχύει μετά τις τροποποιήσεις του Ν. 2496/1997 (ΦΕΚ 87 Α΄), του Ν. 2741/1999 (ΦΕΚ Α-199), της κοινής υπουργικής απόφασης αριθ. Ζ1 - 496/7-12-2000 (ΦΕΚ 1545 Β΄/ 18-12-2000), του Ν. 3043/2002 (ΦΕΚ 192 Α΄/21-8-2002), της κοινής υπουργικής απόφασης αριθ. Ζ1 - 659/14-10-2002 (ΦΕΚ 1373 Β΄/ 25-10-2002) και του Π.Δ. 301/2002 (ΦΕΚ Α΄ 267/4-11-2002).

Ηλεκτρονικές επικοινωνίες:

- Απόφαση ΕΕΤΤ 264/140 περί ορισμού υπόχρεων Παροχής Καθολικής Υπηρεσίας,
- Απόφαση ΕΕΤΤ 255/83 περί καθορισμού του περιεχομένου της Καθολικής Υπηρεσίας,
- Ν. 2867/2000 (Φ.Ε.Κ. 273 Α΄/19 Δεκεμβρίου 2000) - Οργάνωση και λειτουργία των Τηλεπικοινωνιών και άλλες διατάξεις.

- Π.Δ. 165/1999 (Φ.Ε.Κ. Α΄-159) για την τροποποίηση του Ν. 2246/1994, όπως εκάστοτε ισχύει, σε συμμόρφωση α) προς την Οδηγία 97/33/ΕΚ για τη διασύνδεση στο χώρο των τηλεπικοινωνιών προκειμένου να διασφαλιστεί καθολική υπηρεσία και διαλειτουργικότητα, με εφαρμογή των αρχών παροχής ανοικτού δικτύου (ONP) και β) σε συμμόρφωση προς την Οδηγία 98/61/ΕΚ «Περί τροποποίησης της Οδηγίας 97/33/ΕΚ σε ό,τι αφορά τη φορητότητα των αριθμών και την προεπιλογή φορέα»,
- Κανονισμός αρ. 78794/1999. Διαδικασίας έκδοσης και τροποποίησης Γενικών Αδειών, Υποβολής, Τροποποίησης και Ανανέωσης Δήλωσης Καταχώρησης και αφαίρεσης του δικαιώματος χρήσης Γενικής Αδείας,
- Κωδικοποίηση σε ενιαίο κείμενο του Ν. 2246/1994 για την Οργάνωση και λειτουργία του τομέα τηλεπικοινωνιών, όπως ισχύει μετά τις τροποποιήσεις των Ν. 2366/1995, 2374/1996, 2465/1997, 2578/1998, 2668/1998, 2801/2000, 2840/2000 και των Π.Δ. 212/1997, 123/1998, 124/1998, 156/1999, 157/1999 και 165/1999.

1.2.5 Διεθνή Νομοθετικά κείμενα

- Electronic Signatures - Draft Guide to Enactment of the UNCITRAL Model Law on Electronic Signatures - 2001
- Convention on Cybercrime Council of Europe November 2001(η Ελλάδα προσχώρησε στα τέλη του 2002)
- UNCITRAL Model Law on Electronic Commerce with Guide to Enactment (1996) with additional article 5 bis as adopted in 1998
- Recommendation of the OECD Council concerning guidelines for consumer protection in the context of electronic commerce

2 Ευρωπαϊκή και Ελληνική νομοθεσία για το ηλεκτρονικό εμπόριο

2.1 Η οδηγία 2000/31/ΕΚ για το ηλεκτρονικό εμπόριο

Στις 4/5/2000 ψηφίσθηκε ομόφωνα από το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο η οδηγία 2000/31/ΕΚ “για ορισμένες νομικές πτυχές των υπηρεσιών της κοινωνίας της πληροφορίας, ιδίως το ηλεκτρονικού εμπορίου, στην εσωτερική αγορά” η οποία είναι γνωστή ως “οδηγία για το ηλεκτρονικό εμπόριο”. Η οδηγία αυτή τέθηκε σε ισχύ στις 12/7/2000 με προθεσμία προσαρμογής την 30/1/2002. Η μεταφορά της στην ελληνική νομοθεσία έγινε - καθυστερημένα – το Μάιο του 2003 με το Π.Δ. 131/2003.

Με την οδηγία αυτή επιδιώχθηκε να καλυφθούν οριζόντια συγκεκριμένες πτυχές της οικονομικής δραστηριότητας των φορέων παροχής υπηρεσιών της κοινωνίας της πληροφορίας. Η Οδηγία δεν ρυθμίζει κάποιες συγκεκριμένες υπηρεσίες της κοινωνίας της πληροφορίας (όπως είναι η πώληση καταναλωτικών αγαθών, η πώληση λογισμικού, η παροχή φιλοξενίας στο διαδίκτυο κ.α.) ούτε αναφέρεται σε ορισμένους εξειδικευμένους τομείς του δικαίου. Επίσης, πρέπει να σημειωθεί ότι η εν λόγω

οδηγία δεν αποσκοπεί στον καθορισμό κανόνων σχετικά με φορολογικές υποχρεώσεις, ούτε προδικάζει την κατάρτιση κοινοτικών πράξεων σχετικά με φορολογικές πτυχές του ηλεκτρονικού εμπορίου. Άλλα επίκαιρα ζητήματα του ηλεκτρονικού εμπορίου, όπως είναι η αντιπαράθεση για τα ονόματα χώρου (domain names) και την πνευματική ιδιοκτησία στο διαδίκτυο, δεν αντιμετωπίζονται από τη συγκεκριμένη οδηγία. Ο κοινοτικός νομοθέτης θέλησε να συντονίσει ορισμένες μόνο πτυχές του ηλεκτρονικού εμπορίου. Όσον αφορά τα υπόλοιπα θέματα έκρινε ότι οι ισχύουσες διατάξεις του εθνικού δικαίου μπορούν καταρχήν να εφαρμοστούν αναλογικά και στις ηλεκτρονικές συναλλαγές.

2.1.1 Οι υπηρεσίες της κοινωνίας της πληροφορίας

Όσον αφορά τον ορισμό των υπηρεσιών της κοινωνίας της πληροφορίας, το άρθρο 2 σημείο (α) της Οδηγίας παραπέμπει στην παράγραφο 2 του άρθρου 1 της οδηγίας 98/34/EK για την καθιέρωση διαδικασίας πληροφόρησης στον τομέα των τεχνικών προτύπων και κανονισμών, όπως τροποποιήθηκε από την οδηγία 98/48/EK για τη νομική προστασία των υπηρεσιών που βασίζονται ή συνίστανται στην παροχή πρόσβασης υπό όρους. Σύμφωνα με τον παραπάνω ορισμό «υπηρεσία της κοινωνίας της πληροφορίας είναι κάθε υπηρεσία που συνήθως παρέχεται εξ αποστάσεως έναντι αμοιβής, μέσω εξοπλισμών ηλεκτρονικής επεξεργασίας (συμπεριλαμβανομένης της ψηφιακής συμπίεσης) και αποθήκευσης δεδομένων και κατόπιν ατομικού αιτήματος».

Όπως αναφέρεται στην αιτιολογική σκέψη 18 της οδηγίας για το ηλεκτρονικό εμπόριο, οι υπηρεσίες της κοινωνίας της πληροφορίας καλύπτουν μεγάλο φάσμα οικονομικών δραστηριοτήτων σε απευθείας σύνδεση (on line). Καλύπτουν ακόμη και υπηρεσίες που δεν αμείβονται από τον αποδέκτη τους, αλλά συνιστούν οικονομικές δραστηριότητες, όπως είναι η παροχή πληροφοριών on line, οι εμπορικές επικοινωνίες, οι υπηρεσίες αναζήτησης, πρόσβασης και ανάκτησης δεδομένων κ.α.. Ωστόσο, ο εν λόγω ορισμός δεν καλύπτει δραστηριότητες όπως είναι οι υπηρεσίες off line, η παράδοση των αγαθών κ.α. Αξίζει να σημειωθεί ότι η τηλεοπτική και η ραδιοφωνική μετάδοση δεν αποτελούν υπηρεσίες της κοινωνίας της πληροφορίας, διότι δεν παρέχονται κατόπιν ατομικού αιτήματος.

2.1.2 Σκοπός, αρχές και βασικές ρυθμίσεις

Η Ευρωπαϊκή Ένωση εκ της αποστολής της όφειλε να άρει τυχόν εμπόδια στην αύξηση των ηλεκτρονικών συναλλαγών, όπως είναι η έλλειψη ασφάλειας δικαίου λόγω της εφαρμογής διαφορετικών εθνικών διατάξεων από κράτος σε κράτος, και να δημιουργήσει αίσθημα εμπιστοσύνης τόσο στους επιχειρηματίες όσο και στους καταναλωτές χωρίς όμως να προβεί και στην εναρμόνιση του δικαίου αυτού καθεαυτού. Στόχος της οδηγίας για το ηλεκτρονικό εμπόριο είναι «η ομαλή λειτουργία της εσωτερικής αγοράς με την εξασφάλιση της ελεύθερης κυκλοφορίας των υπηρεσιών της κοινωνίας της πληροφορίας μεταξύ των κρατών μελών (άρθρο 1 § 1) με απώτερο σκοπό την προώθηση της οικονομικής ανάπτυξης και τη συμβολή στη δημιουργία νέων θέσεων εργασίας».

Προκειμένου να επιτευχθεί η καλλιέργεια κλίματος εμπιστοσύνης αναφορικά με τις ηλεκτρονικές συναλλαγές, η οδηγία για το ηλεκτρονικό εμπόριο έθεσε στις εθνικές αρχές κάθε κράτους-μέλους της Ευρωπαϊκής Ένωσης δύο υποχρεώσεις θεμελιώδους σημασίας.

A) Τα κράτη-μέλη όφειλαν να προχωρήσουν στη νομοθετική ρύθμιση ορισμένων θεμάτων ώστε να υπάρξει εναρμόνιση των νομοθεσιών των κρατών μελών της

Ευρωπαϊκής Ένωσης (άρθρο 1 § 2)¹¹. Τα νομικά ζητήματα που στοχεύει να εναρμονίσει η οδηγία αφορούν την εσωτερική αγορά, την εγκατάσταση των φορέων παροχής υπηρεσιών, τη σύναψη συμβάσεων με ηλεκτρονικά μέσα, τις εμπορικές επικοινωνίες, την ευθύνη των μεσαζόντων κατά την παροχή μιας υπηρεσίας της κοινωνίας της πληροφορίας, την πληροφόρηση των χρηστών, τους κώδικες δεοντολογίας, τα συστήματα εξώδικης επίλυσης των διαφορών, τα μέσα έννομης προστασίας και τη συνεργασία μεταξύ των κρατών-μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την αποτελεσματική εφαρμογή της οδηγίας.

Η οδηγία για το ηλεκτρονικό εμπόριο δεν αποσκοπεί στην πλήρη εναρμόνιση αλλά μόνο στην προσέγγιση των εθνικών νομοθεσιών των κρατών-μελών, όσον αφορά τα ζητήματα που πραγματεύεται. Η αιτιολογική σκέψη 6 του προοιμίου της οδηγίας αναφέρει ρητά την εφαρμογή της αρχής της επικουρικότητας. Σύμφωνα με την αρχή αυτή η Κοινότητα παρεμβαίνει επικουρικά μόνο στους τομείς που κρίνεται απαραίτητη η εναρμόνιση των εθνικών νομοθεσιών προκειμένου να λειτουργήσει ελεύθερα η εσωτερική αγορά. Επιπλέον, σύμφωνα με την αρχή της αναλογικότητας, τα μέτρα που προβλέπει η οδηγία περιορίζονται στο ελάχιστο αναγκαίο για την επίτευξη του στόχου της ομαλής λειτουργίας της εσωτερικής αγοράς.

Β) Δεύτερη υποχρέωση των κρατών-μελών αποτελεί η μέριμνα “ώστε το νομικό τους σύστημα να επιτρέπει τη σύναψη συμβάσεων με ηλεκτρονικά μέσα” (άρθρ. 9 § 1).¹¹

Στην αιτιολογική σκέψη 10 της οδηγίας για το ηλεκτρονικό εμπόριο αναφέρεται ότι προκειμένου να εξασφαλιστεί ένας χώρος χωρίς εθνικά σύνορα για το ηλεκτρονικό εμπόριο η οδηγία οφείλει να εξασφαλίζει ταυτόχρονα την υψηλού επιπέδου προστασία των στόχων γενικού συμφέροντος, ιδίως την προστασία των ανηλίκων και της ανθρώπινης αξιοπρέπειας, την προστασία του καταναλωτή και της δημόσιας υγείας. Το άρθρο 1 § 3 της οδηγίας ορίζει ότι η Οδηγία “δεν θίγει το επίπεδο προστασίας, ιδίως της δημόσιας υγείας και των συμφερόντων του καταναλωτή, όπως θεσπίζεται σε κοινοτικές πράξεις και στις εθνικές νομοθετικές πράξεις, που εκδόθηκαν για την εφαρμογή τους, στο μέτρο που δεν περιορίζεται έτσι η ελευθερία παροχής υπηρεσιών της κοινωνίας της πληροφορίας”. Με την παράγραφο αυτή εξασφαλίζεται η θεμελιώδης αρχή του κοινοτικού κεκτημένου, δηλαδή, οι διάφορες κοινοτικές οδηγίες που αφορούν την προστασία του καταναλωτή και αποτελούν κοινοτικό κεκτημένο θα εφαρμόζονται και στις ηλεκτρονικές συναλλαγές.

Η υποχρέωση να υπάρχει υψηλό επίπεδο προστασίας του καταναλωτή ισχύει “στο μέτρο που δεν περιορίζεται έτσι η ελευθερία παροχής υπηρεσιών της κοινωνίας της πληροφορίας”. Επομένως, παρά το γεγονός ότι τόσο η προστασία του καταναλωτή όσο και η ελευθερία παροχής υπηρεσιών της κοινωνίας της πληροφορίας αποτελούν βασικές επιδιώξεις που θέτει η οδηγία, στην περίπτωση που συγκρουστούν μεταξύ τους, η διαφύλαξη της ελεύθερης κυκλοφορίας των υπηρεσιών της κοινωνίας της πληροφορίας πρέπει να υπερισχύσει της εξασφάλισης της προστασίας του καταναλωτή.

Το άρθρο 3 της οδηγίας, που αφορά την εσωτερική αγορά προβλέπει ότι κάθε κράτος-μέλος μεριμνά ώστε οι υπηρεσίες της κοινωνίας της πληροφορίας που παρέχει ένας φορέας εγκατεστημένος στο έδαφός του να τηρούν τις ισχύουσες διατάξεις του, οι οποίες εμπίπτουν στο συντονισμένο τομέα (άρθρο 3 § 1). Τα κράτη-μέλη δεν μπορούν, για λόγους που αφορούν το συντονισμένο τομέα, να περιορίσουν την ελεύθερη κυκλοφορία των υπηρεσιών της κοινωνίας της πληροφορίας, οι οποίες

προέρχονται από άλλο κράτος μέλος (άρθρο 3 § 2).

Ωστόσο, κατά παρέκκλιση μπορούν να περιορίσουν την παραπάνω ελευθερία εφόσον τα μέτρα που θα ληφθούν αφορούν τη δημόσια τάξη (ιδίως πρόληψη, έρευνα, διαπίστωση και δίωξη εγκλημάτων, στα οποία περιλαμβάνονται η προστασία των ανηλίκων και η καταπολέμηση της πρόκλησης μίσους λόγω φυλής, φύλου, θρησκείας ή εθνικότητας, καθώς και οι παραβιάσεις της ανθρώπινης αξιοπρέπειας που αφορούν μεμονωμένα πρόσωπα), την προστασία της δημόσιας υγείας, τη δημόσια ασφάλεια, συμπεριλαμβανομένης της προάσπισης της εθνικής ασφάλειας και άμυνας, και την προστασία του καταναλωτή περιλαμβανομένου και του επενδυτή. Τα μέτρα αυτά πρέπει να στρέφονται κατά μιας υπηρεσίας της κοινωνίας της πληροφορίας, η οποία βλάπτει τους προαναφερθέντες στόχους ή συνιστά σοβαρό κίνδυνο για αυτούς, και να τηρούν την αρχή της αναλογικότητας (άρθρο 3 § 4).

Τα κράτη-μέλη οφείλουν να εξασφαλίζουν ότι η ανάληψη και η άσκηση δραστηριότητας φορέα παροχής υπηρεσίας της κοινωνίας της πληροφορίας δεν μπορεί να υπαχθεί σε καθεστώς προηγούμενης αδείας ή σε οποιαδήποτε άλλη προϋπόθεση ισοδύναμου αποτελέσματος (άρθρο 4 § 1). Το άρθρο 5 της οδηγίας για το ηλεκτρονικό εμπόριο καθορίζει τις γενικές πληροφορίες που πρέπει να παρέχονται από τους φορείς παροχής υπηρεσιών.

Τα άρθρα 6 και 7 θεσπίζουν υποχρεώσεις για το περιεχόμενο των εμπορικών επικοινωνιών, ένα ιδιαίτερα σοβαρό ζήτημα που τίθεται σε σχέση με τις δικτυακές συναλλαγές και το οποίο θα αναπτυχθεί στο πλαίσιο της αναφοράς στο ελληνικό δίκαιο.

Το άρθρο 16 πραγματεύεται τους κώδικες δεοντολογίας που καλούνται οι ενώσεις επαγγελματιών και καταναλωτών να καταρτίσουν, προκειμένου να εφαρμοστεί με ορθό τρόπο η οδηγία, ενώ το άρθρο 17 υποχρεώνει τα κράτη-μέλη να θεσπίσουν μηχανισμούς εξωδικαστικού διακανονισμού διαφορών στις σχέσεις φορέων και αποδεκτών υπηρεσιών της κοινωνίας της πληροφορίας.

Σύμφωνα με το άρθρο 18 τα κράτη-μέλη οφείλουν να παρέχουν αποτελεσματική δικαστική προστασία όσον αφορά στις υπηρεσίες της κοινωνίας της πληροφορίας. Η δικαστική προστασία είναι αποτελεσματική, όταν επιτρέπεται η ταχεία λήψη μέτρων, συμπεριλαμβανομένων των προσωρινών, προκειμένου να παύσει οποιαδήποτε παράβαση και να προλαμβάνεται περαιτέρω ζημία συμφερόντων. Στο πλαίσιο αυτό τυγχάνει εφαρμογής και η οδηγία 98/27/EK, η οποία παρέχει μηχανισμό αγωγών παραλείψεως με σκοπό την προστασία των συλλογικών συμφερόντων των καταναλωτών.

2.1.3 Η ευθύνη των φορέων παροχής υπηρεσιών

Ένα σημαντικό πεδίο που ρυθμίζει η Οδηγία είναι αυτό της ευθύνης των μεσαζόντων παροχής υπηρεσιών (άρθρα 12-15 της οδηγίας). Η βασική αρχή συνοψίζεται στη ρύθμιση του άρθρου 15: Τα κράτη-μέλη δεν επιβάλλουν στους φορείς παροχής υπηρεσιών διαδικτύου γενική υποχρέωση ελέγχου των πληροφοριών που μεταδίδουν ή αποθηκεύουν, ούτε γενική υποχρέωση δραστήριας αναζήτησης γεγονότων ή περιστάσεων που δείχνουν ότι πρόκειται για παράνομες δραστηριότητες (άρθρο 15 § 1).

Ο φορέας παροχής υπηρεσιών δεν ευθύνεται για την απλή μετάδοση πληροφοριών ή την παροχή πρόσβασης στο δίκτυο επικοινωνιών, εφόσον ο ίδιος δεν αποτελεί την

αφετηρία της μετάδοσης των πληροφοριών, δεν επιλέγει τον αποδέκτη της μετάδοσης και δεν επιλέγει και δεν τροποποιεί τις μεταδιδόμενες πληροφορίες. Οι δραστηριότητες μετάδοσης και παροχής πρόσβασης περιλαμβάνουν την αυτόματη, ενδιάμεση και προσωρινή αποθήκευση των μεταδιδόμενων πληροφοριών, στο βαθμό που η αποθήκευση εξυπηρετεί αποκλειστικώς την πραγματοποίηση της μετάδοσης στο δίκτυο επικοινωνιών και η διάρκειά της δεν υπερβαίνει το χρόνο που είναι ευλόγως απαραίτητος για τη μετάδοση.

Ο φορέας παροχής δεν ευθύνεται ούτε για την αυτόματη, ενδιάμεση και προσωρινή αποθήκευση των πληροφοριών, η οποία γίνεται με αποκλειστικό σκοπό να καταστεί αποτελεσματικότερη η μεταγενέστερη μετάδοση των πληροφοριών μετά από αίτηση άλλων αποδεκτών της υπηρεσίας (caching), υπό ορισμένους όρους.

Ο φορέας τέλος δεν ευθύνεται ούτε και στις περιπτώσεις hosting, δηλαδή “φιλοξενίας” – αποθήκευσης πληροφοριών μετά από αίτηση αποδέκτη της υπηρεσίας, πάλι κάτω από ορισμένες προϋποθέσεις (άρθρο 14).

2.2 Το προεδρικό διάταγμα 131/2003

Η ελληνική νομοθεσία προσαρμόστηκε στην οδηγία για το ηλεκτρονικό εμπόριο με το Προεδρικό Διάταγμα 131/2003 (“Προσαρμογή στην οδηγία 2000/31 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου σχετικά με ορισμένες νομικές πτυχές των υπηρεσιών της κοινωνίας της πληροφορίας, ιδίως του ηλεκτρονικού εμπορίου στην εσωτερική αγορά (Οδηγία για το ηλεκτρονικό εμπόριο)”). Αν και στην οδηγία δεν περιλαμβάνεται, ορισμός των εν λόγω υπηρεσιών αλλά παραπομπή στις οδηγίες 98/34/EK & 98/48/EK ο έλληνας νομοθέτης με το άρθρο 1 του Π.Δ. 131/2003 ορίζει ως υπηρεσία της κοινωνίας της πληροφορίας «κάθε υπηρεσία που συνήθως παρέχεται έναντι αμοιβής, με ηλεκτρονικά μέσα εξ αποστάσεως και κατόπιν προσωπικής επιλογής ενός αποδέκτη υπηρεσιών κατά την έννοια της παραγράφου 2 του άρθρου 2 του Π.Δ. 39/2001 (ΦΕΚ Α΄ 28) για την καθιέρωση μιας διαδικασίας πληροφόρησης στον τομέα των τεχνικών προτύπων και προδιαγραφών και των κανόνων σχετικά με τις υπηρεσίες της κοινωνίας της πληροφορίας σε συμμόρφωση προς τις οδηγίες 98/34/EK και 98/48/EK».

Οι υπηρεσίες της κοινωνίας της πληροφορίας αφορούν και καλύπτουν ένα ευρύ φάσμα οικονομικών δραστηριοτήτων εφόσον πληρούνται οι παρακάτω προϋποθέσεις:

A) Πρώτη προϋπόθεση για να υφίσταται τέτοια υπηρεσία κοινωνίας της πληροφορίας είναι να πραγματοποιείται αυτή από απόσταση, χωρίς ταυτόχρονη φυσική παρουσία στον ίδιο χώρο του φορέα παροχής της και του αποδέκτη της.

B) Η παροχή της υπηρεσίας πρέπει να γίνεται εξ ολοκλήρου μέσω εξοπλισμών ηλεκτρονικής επεξεργασίας (συμπεριλαμβανομένης της ψηφιακής συμπίεσης) και αποθήκευσης δεδομένων, από το σημείο εκκίνησής της μέχρι το σημείο λήψης της. Σύμφωνα με τα οριζόμενα στο παράρτημα της οδηγίας 98/34/EK “για την καθιέρωση μιας διαδικασίας πληροφόρησης στον τομέα των τεχνικών προτύπων και κανονισμών”, δεν θεωρούνται ότι παρέχονται ηλεκτρονικά οι υπηρεσίες που παρέχονται κατά την χρησιμοποίηση μηχανημάτων που λειτουργούν αυτόματα όπως όταν πρόκειται για είσπραξη χρημάτων από αυτόματη ταμειολογιστική μηχανή τράπεζας (ATM) ή όταν πρόκειται για μηχανήματα αυτόματης αγοράς εισιτηρίων. Καθώς δεν παρέχονται μέσω εξοπλισμών ηλεκτρονικής επεξεργασίας και αποθήκευσης, δεν θεωρούνται ως υπηρεσίες κοινωνίας της πληροφορίας και

εξαιρούνται από την εφαρμογή του Π.Δ. 131/2003 οι υπηρεσίες του αυτόματου τηλεφωνητή, οι υπηρεσίες από την χρησιμοποίηση του fax ή του telex, η αυτόματη παροχή πληροφοριών ή συμβουλών μέσω του τηλεφώνου (για τα κινηματογραφικά έργα της εβδομάδας, για το μετεωρολογικού δελτίου κ.τ.λ.) ή άμεση διαφήμιση μέσω του τηλεφώνου κ.α..

Γ) Ακόμη, η παροχή της υπηρεσίας πρέπει να γίνεται κατόπιν ατομικού αιτήματος του αποδέκτη. Δεν θεωρούνται συνεπώς υπηρεσίες της κοινωνίας της πληροφορίας οι υπηρεσίες που παρέχονται με τη μεταβίβαση δεδομένων συγχρόνως για έναν απεριόριστο αριθμό αποδεκτών χωρίς να έχει προηγηθεί ατομικό αίτημά τους, όπως π.χ. οι κλασικές τηλεοπτικές υπηρεσίες.

Δ) Κάθε υπηρεσία της κοινωνίας της πληροφορίας παρέχεται συνήθως έναντι αμοιβής. Ωστόσο ως υπηρεσίες της κοινωνίας της πληροφορίας θεωρούνται και οι υπηρεσίες που παρέχονται έναντι έμμεσης αμοιβής, δηλ. υπηρεσίες που δεν αμείβονται από τον αποδέκτη τους αλλά συνιστούν ωστόσο οικονομική δραστηριότητα. Τέτοια περίπτωση είναι η δωρεάν παροχή μιας υπηρεσίας, η οποία όμως συνδυάζεται με διαφήμιση. Μία ιστοσελίδα μπορεί επίσης να συνιστά καθεαυτή υπηρεσία εφόσον το περιεχόμενό της συνίσταται σε διαφήμιση του προσώπου, που παρέχει τις υπηρεσίες, για όποιον επισκέπτεται την ιστοσελίδα.

2.2.1 Τα εμπλεκόμενα πρόσωπα

Πρόσωπα, των οποίων η δραστηριότητα ρυθμίζεται από το Π.Δ. 131/2003 είναι αφενός, ο φορέας παροχής υπηρεσιών της κοινωνίας της πληροφορίας και αφετέρου, ο αποδέκτης των υπηρεσιών αυτών, είτε ενεργεί με την ιδιότητα του καταναλωτή είτε όχι.

Φορέας παροχής υπηρεσιών θεωρείται κάθε φυσικό ή νομικό πρόσωπο που παρέχει μια υπηρεσία της κοινωνίας της πληροφορίας (άρθρο 1 σημείο β). Συνεπώς θα μπορούσαμε να συμπεράνουμε ότι ο φορέας παροχής υπηρεσιών της κοινωνίας της πληροφορίας, είναι πρόσωπο που ασκεί οικονομική και πιο συγκεκριμένη δραστηριότητα κερδοσκοπικού χαρακτήρα.

Αποδέκτης των υπηρεσιών είναι κάθε φυσικό ή νομικό πρόσωπο, που χρησιμοποιεί μια υπηρεσία της κοινωνίας της πληροφορίας «επαγγελματικώς ή άλλως» (άρθρο 1, στοιχείο δ)¹⁷. Σημειώνουμε συνεπώς ότι αποδέκτης θεωρείται και το πρόσωπο που χρησιμοποιεί τις εν λόγω υπηρεσίες για σκοπούς επαγγελματικούς.

Καταναλωτής σύμφωνα με τους γενικό ορισμό είναι κάθε φυσικό πρόσωπο ή νομικό πρόσωπο ή ένωση προσώπων χωρίς νομική προσωπικότητα για τα οποία προορίζονται τα προϊόντα ή οι υπηρεσίες που προσφέρονται στην αγορά και τα οποία κάνουν χρήση των προϊόντων ή υπηρεσιών αυτών, εφόσον αποτελούν τον τελικό αποδέκτη τους. Καταναλωτής είναι και κάθε αποδέκτης διαφημιστικού μηνύματος.

Ωστόσο το Π.Δ. 131/03 υιοθετεί τη στενή έννοια του καταναλωτή καθώς τον ορίζει ως φυσικό πρόσωπο που επιδιώκει στόχους μη εντασσόμενους στο πλαίσιο της εμπορικής ή επαγγελματικής του δραστηριότητας (άρθρο 1 στοιχ. ε)¹⁷. Στο πλαίσιο, στο οποίο αναφερόμαστε ως καταναλωτής νοείται ο αποδέκτης που χρησιμοποιεί υπηρεσίες κοινωνίας της πληροφορίας για μη επαγγελματικούς σκοπούς.

2.2.2 Το πεδίο εφαρμογής του Π.Δ. 131/2003

Για τους λόγους που ήδη εκτέθηκαν και προκειμένου να ληφθούν υπόψη άλλα δικαιώματα καθώς και ανάγκες του δικαίου ορισμένοι τομείς εξαιρούνται ρητά από το πεδίο εφαρμογής του Π.Δ. 131/2003, δηλ. από το πεδίο στο οποίο εφαρμόζονται οι ρυθμίσεις του. Οι εξαιρέσεις αυτές αντιστοιχούν σε αυτές που έχουν εισαχθεί με την κοινοτική Οδηγία για το ηλεκτρονικό εμπόριο.

Συγκεκριμένα οι ρυθμίσεις του δεν εφαρμόζονται σε

α) στον φορολογικό τομέα

β) σε θέματα σχετικά με τις υπηρεσίες της κοινωνίας της πληροφορίας που καλύπτονται ήδη από το νόμο 2472/97, για την προστασία του ατόμου από επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, και από το νόμο 3471/06 για την επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα και προστασίας της ιδιωτικής ζωής στον τομέα των ηλεκτρονικών επικοινωνιών

γ) σε θέματα που διέπονται από τη νομοθεσία κατά των περιορισμών του ανταγωνισμού

δ) σε δραστηριότητες, που αφορούν ειδικότερα στις υπηρεσίες συμβολαιογράφων ή προσώπων αντίστοιχων επαγγελματών, εφόσον συνεπάγονται άμεση και ειδική σύνδεση με την άσκηση δημόσιας εξουσίας, όταν πρόκειται για δραστηριότητες που αφορούν στην εκπροσώπηση του πελάτη και στην υπεράσπιση των συμφερόντων του ενώπιον του δικαστηρίου

ε) σε δραστηριότητες που αφορούν συμμετοχή σε τυχερά παιχνίδια, στα οποία ο παίκτης στοιχηματίζει χρηματική αξία, συμπεριλαμβανομένων των λαχείων και των στοιχημάτων. (άρθρο 20 § 1 του Π.Δ. ως εναρμόνιση με το άρθρο 1 § 5 της Οδηγίας)

2.2.3 Η αρχή της ελεύθερης παροχής υπηρεσιών κοινωνίας της πληροφορίας

Το άρθρο 2 § 2¹⁸ ορίζει ότι «δεν επιτρέπεται να περιορίζεται η ελεύθερη κυκλοφορία των υπηρεσιών της κοινωνίας της πληροφορίας που προέρχονται από άλλο κράτος μέλος, για λόγους που αφορούν το συντονισμένο τομέα».

Τέλος, το άρθρο 3¹⁸ του προεδρικού διατάγματος μεταφέροντας το άρθρο 4 της οδηγίας 2000/31 ορίζει ότι «η ανάληψη και η άσκηση δραστηριότητας φορέα παροχής υπηρεσίας της κοινωνίας της πληροφορίας είναι ελεύθερη». Έτσι λοιπόν υιοθετείται η αρχή της μη αναγκαίας προηγούμενης αδείας. Βέβαια στο βαθμό που ο προμηθευτής υπηρεσιών κοινωνίας της πληροφορίας θεωρείται εν γένει ως προμηθευτής υποχρεούται σε καταχώριση στα σχετικά μητρώα που τηρούνται εν γένει για τους προμηθευτές.

3 Ηλεκτρονικές συμβάσεις

3.1 Εισαγωγή

Η Οδηγία για το ηλεκτρονικό εμπόριο αφορά και τις λεγόμενες ηλεκτρονικές συμβάσεις (άρθρα 9, 10 και 11). Οι συμβάσεις στο Διαδίκτυο λαμβάνουν συνήθως δυο μορφές:

α) συνήθεις ηλεκτρονικές συμβάσεις μη τυποποιημένου μηνύματος

β) συμβάσεις τυποποιημένου μηνύματος - Ηλεκτρονικής Ανταλλαγής Δεδομένων - EDI (electronic data interchange). Αυτές πραγματοποιούνται με την ηλεκτρονική μεταφορά και επεξεργασία συναλλακτικών δεδομένων μεταξύ συστημάτων ηλεκτρονικής επεξεργασίας δεδομένων δύο ή περισσότερων συναλλασσομένων στο εσωτερικό ή εξωτερικό βάσει αναγνωρισμένων τεχνικών κανόνων. Το σύστημα αυτοματοποιεί τόσο τη διαδικασία παραγγελίας και σύναψης της σύμβασης όσο και την πληρωμή, η οποία καθίσταται εφικτή λόγω της ακολουθούμενης τυποποίησης των μηνυμάτων. Η ανταλλαγή των δεδομένων γίνεται συνήθως σε κλειστά δίκτυα, μπορεί όμως να λάβει χώρα και σε ένα ανοικτό δίκτυο, όπως είναι το Διαδίκτυο. Τα μηνύματα EDI περιέχουν τυποποιημένες πληροφορίες, τις οποίες επεξεργάζεται ειδικό λογισμικό, ώστε να κωδικοποιηθούν και στη συνέχεια να αποκωδικοποιηθούν. Το EDI είναι από τα πρώτα συστήματα που χρησιμοποιήθηκαν για ηλεκτρονικές συναλλαγές κυρίως στο χώρο του διεπιχειρησιακού (B2B) εμπορίου. Η επικοινωνία και η σύναψη συναλλαγών μέσω τηλεπικοινωνιακών δικτύων προϋποθέτει προηγούμενη σύμβαση-πλαίσιο μεταξύ των μερών. Οι συμβάσεις αυτές είναι γνωστές με το διεθνή όρο «interchange agreements» και ρυθμίζουν τεχνικά και νομικά ζητήματα.

3.2 Η σύναψη της σύμβασης

Σε μια σύμβαση που καταρτίζεται ηλεκτρονικά τα συμβαλλόμενα μέρη είναι δύο. Ο ένας είναι ο φορέας παροχής της υπηρεσίας και ο άλλος ο αποδέκτης της.

Προκειμένου να καταρτιστεί μια σύμβαση είναι αναγκαίο να υπάρχει δήλωση βούλησης, η οποία περιέχει πρόταση για τη σύναψη σύμβασης και δήλωση αποδοχής της πρότασης. Αν πρόκειται για ηλεκτρονική σύμβαση τότε έχουμε ηλεκτρονική δήλωση βούλησης, που περιέχει πρόταση για τη σύναψη σύμβασης και ηλεκτρονική δήλωση αποδοχής της. Τα τεχνικά μέσα υποστηρίζουν τον τρόπο μεταβίβασης της δήλωσης βούλησης χωρίς να επηρεάζουν τη διαμόρφωσή της.

Η δήλωση βούλησης που διαβιβάζεται μέσω ηλεκτρονικού υπολογιστή θεωρείται δήλωση μεταξύ απόντων, διότι οι συμβαλλόμενοι δεν επικοινωνούν ταυτόχρονα ώστε να θεωρηθούν παρόντες. Επομένως, για να επιφέρει αυτή νομική ενέργεια απαιτείται να έχει περιέλθει στον αποδέκτη της. Αυτό θεωρείται ότι πραγματοποιείται όταν εισέρχεται το μήνυμα στο ηλεκτρονικό γραμματοκιβώτιο ή στον τερματικό του παραλήπτη και συνεπακόλουθα στην σφαίρα εξουσίας του παραλήπτη, δηλαδή στον ηλεκτρονικό χώρο στον οποίο έχει πρόσβαση όποτε επιθυμεί.

Ο παραλήπτης αναμένεται ότι υπό φυσιολογικές συνθήκες έχει τη δυνατότητα να προβεί στην ανάγνωση του περιεχόμενου του μηνύματος. Αν ο συμβαλλόμενος παραλήπτης λειτουργεί στο πλαίσιο εμπορικής ή επαγγελματικής δραστηριότητας είναι υποχρεωμένος να ελέγχει τα εισερχόμενα μηνύματα κατά τις ώρες λειτουργίας της επιχείρησής του. Αν, όμως, είναι ιδιώτης δεν είναι υποχρεωμένος να ελέγχει

τακτικά το ηλεκτρονικό του ταχυδρομείο και για αυτό το λόγο γίνεται δεκτό ότι θα λάβει γνώση του μηνύματος το νωρίτερο μία μέρα μετά την αποστολή του.

Στο άρθρο 10 του Π.Δ. 131/2003 ορίζονται οι αρχές που πρέπει να τηρούνται όταν ένα από τα συμβαλλόμενα μέρη είναι απλός καταναλωτής. Οι αρχές αυτές είναι:

- ο φορέας παροχής υπηρεσιών οφείλει να αποστείλει αποδεικτικό παραλαβής της παραγγελίας του αποδέκτη χωρίς περιττή καθυστέρηση και με ηλεκτρονικά μέσα.

Κρίσιμο στοιχείο είναι το στοιχείο του χρόνου. Μία ηλεκτρονική σύμβαση συνήθως καταρτίζεται χωρίς ταυτόχρονη επικοινωνία των δύο συμβαλλόμενων μερών και συνεπώς, είναι σχεδόν αδύνατον να καθοριστεί η χρονική στιγμή, κατά την οποία αυτή πραγματοποιήθηκε.

Εάν ο φορέας παροχής υπηρεσιών της κοινωνίας της πληροφορίας παραλείψει να αποστείλει το αποδεικτικό παραλαβής της παραγγελίας τότε η σύμβαση ίσως θεωρηθεί μη συναφθείσα. Η διάταξη αυτή είναι αναγκαστική μόνο όταν ο ένας από τους συμβαλλόμενους ενεργεί με την ιδιότητα του καταναλωτή.

- η παραγγελία και το αποδεικτικό παραλαβής θεωρείται ότι έχουν παραληφθεί όταν τα μέρη στα οποία απευθύνονται έχουν πρόσβαση σε αυτά

Τόσο η κοινοτική όσο και η εθνική νομοθεσία θεωρεί ότι η παραγγελία και το αποδεικτικό παραλαβής της παραλαμβάνονται όταν από τη μια ο προμηθευτής έχει τη δυνατότητα πρόσβασης με ηλεκτρονικά μέσα στην παραγγελία, και από την άλλη ο αποδέκτης έχει τη δυνατότητα πρόσβασης με ηλεκτρονικά μέσα στο αποδεικτικό παραλαβής της (άρθρο 10 § 1 σημείο 2 του Π.Δ. 131/2003).

- ο φορέας παροχής οφείλει να θέτει στη διάθεση του αποδέκτη της υπηρεσίας κατάλληλα, αποτελεσματικά και προσιτά μέσα που θα επιτρέψουν να επισημάνει και να διορθώσει τα λάθη του κατά τον ηλεκτρονικό χειρισμό πριν από την ανάθεση της παραγγελίας (άρθρο 10 § 1 σημείο 3 του Π.Δ. 131/2003). Έτσι, ο φορέας υποχρεώνεται να διαμορφώνει τεχνικά τη διαδικασία της παραγγελίας με τέτοιο τρόπο, ώστε αυτή να αποτελείται από διακριτά στάδια, να παρέχει τη δυνατότητα διόρθωσης σφαλμάτων χειρισμού (σε λίγα δευτερόλεπτα αφότου έγιναν) και να ζητά επιβεβαίωση της παραγγελίας από τον χρήστη σε κάθε επόμενο στάδιο. Στόχος της ρύθμισης αυτής είναι να προστατευτεί ο αποδέκτης των υπηρεσιών της κοινωνίας της πληροφορίας όταν κάποια δεδομένα, που πληκτρολόγησε ή επέλεξε με το ποντίκι ή απέστειλε λόγω λανθασμένου χειρισμού δεν ανήκουν στην πραγματική δήλωση βούλησής του. Ο φορέας οφείλει να ενημερώσει πριν την ανάθεση της παραγγελίας τον αποδέκτη για την ύπαρξη αυτών των μέσων.

Εάν δεν τηρηθούν τα παραπάνω η σύμβαση είναι άκυρη και δεν παράγει αποτελέσματα. Εάν κανένα από τα συμβαλλόμενα μέρη δεν είναι καταναλωτής μπορούν να κάνουν και διαφορετική συμφωνία.

Ένα κρίσιμο ζήτημα αφορά την παράδοση των αγαθών ή υπηρεσιών. Εκτός από τις περιπτώσεις που η σύμβαση αφορά υλικά αγαθά, σε άλλες περιπτώσεις η παράδοση μπορεί να συνίσταται σε άμεση φόρτωση (download) ή να συνίσταται σε μία υπηρεσία. Ο χρόνος παράδοσης είναι σημαντικός και σε σχέση με την πληρωμή.

3.3 Υποχρεώσεις του προμηθευτή για πληροφόρηση

Ο κοινοτικός νομοθέτης, ακριβώς επειδή πρόκειται για συμβάσεις από απόσταση, αποδίδει μεγάλη σημασία στην ανάγκη επαρκούς πληροφόρησης του αποδέκτη των υπηρεσιών της κοινωνίας της πληροφορίας. Την προσέγγιση αυτή υιοθετεί και ο εθνικός νομοθέτης: Το άρθρο 4 προβλέπει την υποχρέωση του φορέα παροχής υπηρεσιών να παρέχει ορισμένες γενικές πληροφορίες στις οποίες ο αποδέκτης πρέπει να έχει εύκολη, άμεση, και συνεχή πρόσβαση ώστε να μορφώσει πλήρη και άμεση αντίληψη για τον προμηθευτή, τη σύμβαση και τα προϊόντα και υπηρεσίες που αυτή αφορά. Οι πληροφορίες αυτές αφορούν την επωνυμία του φορέα, τη γεωγραφική διεύθυνση στην οποία είναι εγκατεστημένος, τον αριθμό εγγραφής σε εμπορικό μητρώο ή παρόμοιο δημόσιο μητρώο (αν είναι εγγεγραμμένος), τα στοιχεία της εποπτικής αρχής που του παραχώρησε έγκριση (αν υπόκειται σε καθεστώς έγκρισης ή δραστηριότητα που ασκεί) (βλ. άρθρο 4 § 1 Π.Δ. 131/03).

Σύμφωνα με το άρθρο 9 του Π.Δ. 131/2003 ο φορέας παροχής υπηρεσιών οφείλει πριν από τη σύναψη της σύμβασης και την ανάθεση της παραγγελίας να παρέχει σαφή και επαρκή πληροφόρηση για διάφορες ειδικές πτυχές της όπως τα διάφορα τεχνικά στάδια έως τη σύναψη της σύμβασης, π.χ. εάν η πρόταση για κατάρτιση σύμβασης πραγματοποιείται με την επιλογή ενός συγκεκριμένου εικονιδίου στην ιστοσελίδα του φορέα παροχής υπηρεσιών ή με τη συμπλήρωση κάποιου φόρμας παραγγελίας ή με την αποστολή e-mail κ.α. Για τον σκοπό της προστασίας των προσωπικών δεδομένων του χρήστη ο φορέας παροχής υπηρεσιών θα πρέπει επίσης να ενημερώνει εάν σκοπεύει να αρχειοθετήσει ή όχι τη σύμβαση μετά τη σύναψή της και αν προβλέπεται δυνατότητα πρόσβασης σε αυτή.

Σύμφωνα με τη νομοθεσία για τις συμβάσεις από απόσταση (άρθρο 4 § 2 ν. 2251/94 όπως ισχύει) υπάρχει υποχρέωση ενημέρωσης σχετικά με α) την ταυτότητα και διεύθυνση του προμηθευτή, β) τα ουσιώδη χαρακτηριστικά του αγαθού ή της υπηρεσίας, γ) την τιμή, την ποσότητα και τις δαπάνες μεταφοράς καθώς και τον ΦΠΑ εφόσον δεν περιλαμβάνεται στην τιμή, δ) τον τρόπο πληρωμής, παράδοσης και εκτέλεσης, ε) τη διάρκεια ισχύος της προσφοράς ή της τιμής, στ) το δικαίωμα υπαναχώρησης, ζ) το κόστος χρησιμοποίησης του μέσου επικοινωνίας από απόσταση, η) την ελάχιστη διάρκεια ισχύος της σύμβασης όπου αρμόζει, στην περίπτωση συμβάσεων για την προμήθεια προϊόντων ή υπηρεσιών που επιτελείται διαρκώς ή περιοδικώς.

Οι πληροφορίες αυτές πρέπει να έχουν σαφή εμπορικό σκοπό και να περιέχονται κατά τρόπο ευκρινή και κατανοητό με όποιο μέσο αρμόζει στο διαδίκτυο. Εάν δεν προϋπάρξει αυτή η πληροφόρηση ο καταναλωτής μπορεί να ισχυριστεί ότι η σύμβαση είναι άκυρη (άρθρο 4 § 2 και 9 ν.2251/1994) και να ζητήσει την ακύρωσή της, είναι δηλ. άκυρη υπέρ του καταναλωτή. Η πρόβλεψη για ακυρότητα της σύμβασης σε περίπτωση παράλειψης της υποχρέωσης πληροφόρησης του αποδέκτη από μέρους του φορέα παροχής υπηρεσιών, αποτελεί το πλέον αποτρεπτικό μέσο²⁹.

Η υποχρέωση πληροφόρησης δεν υπάρχει σε όλες τις B2B ηλεκτρονικές συμβάσεις (καθώς δεν υπάρχει συμβαλλόμενο μέρος που να είναι καταναλωτής με την στενή έννοια του όρου) οπότε οι επαγγελματίες μπορούν να συμφωνήσουν διαφορετικά μεταξύ τους για τις απαιτήσεις πληροφόρησης³⁰. Το 9 § 3 του Π.Δ. 131/2003 ορίζει ότι οι υποχρεώσεις πληροφόρησης δεν εφαρμόζονται σε συμβάσεις που συνάπτονται αποκλειστικά μέσω ανταλλαγής ηλεκτρονικών μηνυμάτων ή ισοδύναμων ατομικών επικοινωνιών. Άλλη ισοδύναμη μορφή ατομικής επικοινωνίας με το e-mail θεωρείται

για παράδειγμα η επικοινωνία σε chat rooms. Λόγω της εξοικείωσης των χρηστών του διαδικτύου με την αποστολή και λήψη ηλεκτρονικού ταχυδρομείου, όταν η διαδικασία σύναψης της σύμβασης γίνεται αποκλειστικά μέσω αυτής της υπηρεσίας, και όχι μετά από επίσκεψη του αποδέκτη στην ιστοσελίδα του φορέα, δεν είναι αναγκαία η παροχή πληροφοριών για τα τεχνικά μέσα και τα στάδια κατάρτισης της σύμβασης.

3.4 Δικαίωμα υπαναχώρησης

Το άρθρο 6 της οδηγίας για το ηλεκτρονικό εμπόριο προβλέπει δικαίωμα υπαναχώρησης εντός προθεσμίας τουλάχιστον επτά εργάσιμων ημερών για τον καταναλωτή-χρήστη του διαδικτύου. Ενώ όταν τυγχάνει εφαρμογής το ελληνικό δίκαιο, για την άσκηση του δικαιώματος της αναιτιολόγητης υπαναχώρησης ορίζεται από το άρθρο 4 § 10 ν.2251/1994 προθεσμία υπαναχώρησης σε δεκατέσσερις ημερολογιακές ημέρες από την ημερομηνία παραλαβής του αγαθού ή της υπηρεσίας, αν δεν συμφωνήθηκε μεγαλύτερη προθεσμία. Η προθεσμία αρχίζει για τα αγαθά από την παραλαβή τους και για τις υπηρεσίες από τη λήψη πληροφοριών για τη σύναψη της σύμβασης.

Ο καταναλωτής ασκεί το δικαίωμα αυτό κοινοποιώντας το γεγονός εγγράφως ή με άλλο σταθερό μέσο. Θα μπορούσε συνεπώς να αρκεί και ένα απλό μήνυμα ηλεκτρονικού ταχυδρομείου. Ο καταναλωτή οφείλει να επιστρέψει το αγαθό στην αρχική του κατάσταση αλλά όρος για επιστροφή στην αρχική συσκευασία δεν είναι νόμιμοι. Ο καταναλωτής επιβαρύνεται με το κόστος επιστροφής των αγαθών αλλά δεν επιτρέπεται να επιβαρύνεται και με άλλες δαπάνες, όπως π.χ., τραπεζικές προμήθειες κλπ.. Ο προμηθευτής υποχρεούται να επιστρέψει τα καταβληθέντα από τον καταναλωτή ποσά χωρίς επιβάρυνση, εντός 30 ημερολογιακών ημερών.

Στόχος της καθιέρωσης του δικαιώματος υπαναχώρησης, και μάλιστα αναιτιολόγητα, είναι η εξασφάλιση της προστασίας του καταναλωτή αντισταθμίζοντας την ανισότητα ανάμεσα στα συμβαλλόμενα μέρη που παρατηρείται στους προ-διατυπωμένους γενικούς όρους συναλλαγών.

Σε περίπτωση που ο προμηθευτής δεν παρέχει την πληροφόρηση που υποχρεούται τότε η προθεσμία υπαναχώρησης είναι τρεις μήνες από την παραλαβή του αγαθού. Εάν στο μεταξύ λάβει τις σχετικές πληροφορίες τότε ισχύει η συνήθης προθεσμία της αναιτιολόγητης υπαναχώρησης, δηλ. 14 ημέρες, που αρχίζει από την ημέρα λήψης των σχετικών πληροφοριών.

3.5 Εξαιρέσεις από την κατάρτιση ηλεκτρονικών συμβάσεων

Ο Έλληνας νομοθέτης ορίζει ότι “με την επιφύλαξη των διατάξεων του Π.Δ. 150/2001 για τις ηλεκτρονικές υπογραφές (μεταφορά της οδηγίας 1999/93/EK για τις ηλεκτρονικές υπογραφές), επιτρέπεται η κατάρτιση συμβάσεων με ηλεκτρονικά μέσα”. Εξαιρέσεις στην παραπάνω υποχρέωση έχουν την ευχέρεια να προβλέπουν τα κράτη-μέλη, σύμφωνα με το άρθρο 9 § 2 της οδηγίας 2000/31/EK, για τις συμβάσεις που θεμελιώνουν ή μεταβιβάζουν δικαιώματα επί ακινήτου περιουσίας, εκτός από τα δικαιώματα μίσθωσης, τις συμβάσεις που απαιτούν εκ του νόμου την προσφυγή σε δικαστήρια, δημόσιες αρχές ή επαγγέλματα που ασκούν δημόσια εξουσία, τις συμβάσεις εγγυοδοσίας και συναφούς ασφαλείας από πρόσωπα που επιδιώκουν στόχους μη εντασσόμενους στο πλαίσιο της εμπορικής ή επαγγελματικής τους δραστηριότητας και τις συμβάσεις που εμπίπτουν στο οικογενειακό ή κληρονομικό δίκαιο.

Ο Έλληνας νομοθέτης μεταφέροντας την οδηγία για το ηλεκτρονικό εμπόριο στο Π.Δ. 131/2003 χρησιμοποίησε την ευχέρεια που δίνει αυτή στα κράτη-μέλη να παρεκκλίνουν από τον κανόνα σε όλες τις παραπάνω περιπτώσεις, εκτός από τις συμβάσεις εγγυοδοσίας και συναφούς ασφαλείας, που συνάπτονται από πρόσωπα που ενεργούν με την ιδιότητα του καταναλωτή.

3.6 Γενικά στοιχεία εμπορικών επικοινωνιών

Ο ρόλος της διαφήμισης στο χώρο του ηλεκτρονικού εμπορίου είναι ιδιαίτερα σημαντικός όχι μόνο λόγω του γεγονότος ότι η διαφήμιση στο διαδίκτυο είναι και πιο άμεση και χαμηλότερου κόστους σε σύγκριση με τις άλλες διαφημίσεις αλλά και επειδή αποτελεί σημαντική πηγή εσόδων για τους φορείς διαδικτυακών τόπων. Το τελευταίο σημείο πρέπει να τονιστεί ιδιαίτερα καθώς χωρίς τη χρηματοδότηση από τις διαφημιζόμενες επιχειρήσεις οι φορείς διαδικτυακών τόπων θα αδυνατούσαν να προσφέρουν δωρεάν τις υπηρεσίες τους στους χρήστες.

Σύμφωνα, με το άρθρο 10 § 1 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης Δικαιωμάτων του ανθρώπου αλλά και σύμφωνα με το άρθρο 14 παράγραφος 1 του Συντάγματος η ελεύθερη διάδοση γνώμης καθώς και η ελευθερία λήψης πληροφοριών προστατεύονται. Συνεπώς και η διαφήμιση ως έκφραση γνώμης προστατεύεται από την αρχή της ελευθερίας της έκφρασης. Ωστόσο, πρέπει να υπόκειται και σε κάποιους περιορισμούς ώστε να διαφυλάττονται και άλλα κοινωνικά αγαθά όπως είναι το δικαίωμα στον πληροφορικό αυτοκαθορισμό, η προστασία της ανθρώπινης αξιοπρέπειας κ.α. Η διαφήμιση μέσω διαδικτύου απευθύνεται σε μεγάλο αριθμό ανθρώπων και μπορεί να επηρεάσει πολλές κοινωνικές ομάδες οι οποίες πολλές φορές είναι ιδιαίτερα ευάλωτες όπως π.χ. οι ανήλικοι. Ο σεβασμός απέναντι σε αυτές τις ομάδες (και γενικότερα στα δικαιώματα του ανθρώπου) από τις επιχειρήσεις καθώς και η μη καταχρηστική χρήση του δικαιώματος για ελευθερία στην έκφραση από την πλευρά τους θα τις βοηθήσει να θωρακίσουν αυτό το δικαίωμα αλλά και να κερδίσουν την εμπιστοσύνη των καταναλωτών.

Οι ρυθμίσεις, που ισχύουν για τη διαφήμιση στην τηλεόραση ή το ραδιόφωνο, δεν είναι επαρκείς για το διαδίκτυο, καθώς έχουν θεσπισθεί με γνώμονα τον παθητικό χαρακτήρα του θεατή ή ακροατή. Στο διαδίκτυο, που έχει ως βάση του τον αμφίδρομο χαρακτήρα της επικοινωνίας και την έμπρακτη συμμετοχή του χρήστη, ο ίδιος ο χρήστης επιλέγει, αν τον ενδιαφέρει ή όχι κάποια διαφήμιση. Επομένως, είναι απαραίτητο να αναπτυχθούν και ειδικές ρυθμίσεις που θα λαμβάνουν υπόψη τους τον ειδικό χαρακτήρα του διαδικτύου, παρέχοντας συγχρόνως προστασία στον καταναλωτή.

Ωστόσο, η ποικιλία των τρόπων με τους οποίους μπορεί να διαφημιστεί μια επιχείρηση στο διαδίκτυο καθιστά αρκετά δύσκολη τη ρύθμιση τους. Μάλιστα, ένα πρώτο ερώτημα στο οποίο πρέπει να απαντήσει ο νομοθέτης είναι τι συνιστά και τι όχι διαφήμιση στο διαδίκτυο. Η παρουσία στο διαδίκτυο με τη δημιουργία μιας ιστοσελίδας, η διαφήμιση μέσω πλαισίων banner, τα αναδυόμενα παράθυρα (pop-up advertising) και το spamming δεν μπορούσαν, όπως επισημαίνει ο Ιγγλεζάκης, να χαρακτηριστούν όλα ως κατεξοχήν διαφήμιση και για αυτό ο κοινοτικός νομοθέτης επέλεξε τον όρο 'εμπορικές επικοινωνίες'.

3.7 Ορισμός εμπορικών επικοινωνιών

Σύμφωνα με το άρθρο 2 σημείο (στ) της οδηγίας για το ηλεκτρονικό εμπόριο, εμπορική επικοινωνία είναι κάθε μορφή επικοινωνίας που αποσκοπεί να προωθήσει,

άμεσα ή έμμεσα αγαθά, υπηρεσίες ή την εικόνα μια επιχείρησης, ενός οργανισμού ή ενός προσώπου που ασκεί εμπορική, βιομηχανική ή βιοτεχνική δραστηριότητα ή νομοθετικώς κατοχυρωμένο επάγγελμα. Δεν συνιστούν εμπορική επικοινωνία: α) τα στοιχεία που επιτρέπουν την άμεση πρόσβαση στη δραστηριότητα της εν λόγω επιχείρησης, του οργανισμού ή του προσώπου, ιδίως το όνομα χώρου (domain name) ή τη διεύθυνση ηλεκτρονικού ταχυδρομείου, καθώς και β) οι επικοινωνίες που αφορούν αγαθά, υπηρεσίες ή την εικόνα της εν λόγω επιχείρησης, του οργανισμού ή του προσώπου, οι οποίες πραγματοποιούνται ανεξαρτήτως από τη θέλησή τους, ιδίως χωρίς οικονομικό αντάλλαγμα.

Οι εμπορικές επικοινωνίες, όπως συνάγεται από την αιτιολογική σκέψη 18 του προοιμίου της οδηγίας 2000/31/ΕΚ, συνιστούν υπηρεσίες της κοινωνίας της πληροφορίας εφόσον αν και δεν αμείβονται από τον αποδέκτη τους πραγματοποιούνται στο πλαίσιο οικονομικής δραστηριότητας.

3.8 Πληροφόρηση

Σύμφωνα με το άρθρο 6 της οδηγίας 2000/31/ΕΚ η εμπορική επικοινωνία, όπως και το φυσικό ή νομικό πρόσωπο για το οποίο γίνεται, πρέπει να είναι σαφώς αναγνωρίσιμα στοιχεία. Για το συμφέρον των καταναλωτών και για τη διαφάνεια των συναλλαγών οι εμπορικές επικοινωνίες, συμπεριλαμβανομένων των προσφορών, των διαφημιστικών διαγωνισμών ή παιχνιδιών, οφείλουν να πληρούν αντίστοιχες απαιτήσεις διαφάνειας υπό την επιφύλαξη των απαιτήσεων των οδηγιών 97/7/ΕΚ και 97/66/ΕΚ. Συγκεκριμένα, οι προσφορές, όπως είναι οι εκπτώσεις, τα πριμ, τα δώρα, οι διαφημιστικοί διαγωνισμοί και τα παιχνίδια στο μέτρο που επιτρέπονται, πρέπει να είναι σαφώς αναγνωρίσιμα, η πρόσβαση στους όρους υπό τους οποίους μπορεί κανείς να επωφεληθεί από τις προσφορές αλλά και στους όρους συμμετοχής για τα παιχνίδια και τους διαγωνισμούς πρέπει να είναι εύκολη, οι δε όροι πρέπει να παρουσιάζονται σαφώς και επακριβώς (άρθρο 5 Π.Δ. 131/2003). Με τον τρόπο αυτό αποφεύγεται η περίπτωση συγκαλυμμένης διαφήμισης που μπορεί να παραπλανήσει τον καταναλωτή.

3.9 Νομοθετικά κατοχυρωμένα επαγγέλματα

Τέλος, τόσο η οδηγία για το ηλεκτρονικό εμπόριο όσο και το Π.Δ. 131/2003 κάνουν ειδική αναφορά στον τρόπο με τον οποίο μπορούν να διαφημίζονται μέσω διαδικτύου όσοι ασκούν «νομοθετικά κατοχυρωμένα επαγγέλματα». Νομοθετικά κατοχυρωμένο επάγγελμα θεωρείται αυτό που για να ασκηθεί χρειάζεται ειδική άδεια ή πτυχίο, όπως είναι το επάγγελμα του δικηγόρου, του γιατρού, του φαρμακοποιού, του φοροτεχνικού, του μηχανικού κ.α. Σύμφωνα με το άρθρο 7 § 1 του Π.Δ. 131/2003³⁶ επιτρέπεται η πραγματοποίηση εμπορικής επικοινωνίας από τους ασκούντες τα παραπάνω επαγγέλματα, αρκεί να τηρούν του επαγγελματικούς κανόνες, που εξασφαλίζουν την ανεξαρτησία, την αξιοπρέπεια και το ήθος του επαγγέλματός τους, καθώς και το επαγγελματικό απόρρητο και την πίστη προς τους πελάτες, όπως και τη συναδελφική δεοντολογία.

Η Αλεξανδρίδου παρατηρεί ότι είναι αξιοσημείωτο ότι, όσον αφορά τη ρύθμιση του παραπάνω θέματος, είναι το γεγονός ότι αν και ο κοινοτικός νομοθέτης προβλέπει στην οδηγία για το ηλεκτρονικό εμπόριο (άρθρο 8 § 2) την ενθάρρυνση των επαγγελματικών ενώσεων ώστε αυτές να καταρτίσουν κώδικες διαφημιστικής δεοντολογίας ο έλληνας νομοθέτης δεν προέβη σε ανάλογη πρόβλεψη.

3.10 Γενικοί όροι συναλλαγών

Οι περισσότερες ηλεκτρονικές συμβάσεις καταρτίζονται είτε με ηλεκτρονικά έγγραφα που έχουν συνταχθεί εκ των προτέρων είτε με προδιατυπωμένους γενικούς όρους συναλλαγών στους οποίους καλείται ο αντισυμβαλλόμενος αποδέκτης να προσχωρήσει ή να μην προσχωρήσει και να λήξει εκεί η συναλλαγή. Από το άρθρο 2 § 1 του νόμου 2251/1994, οι διατάξεις του οποίου εφαρμόζονται στο σύνολό τους και στις ηλεκτρονικές συμβάσεις, προκύπτουν τα εννοιολογικά χαρακτηριστικά των γενικών όρων συναλλαγών: α) είναι όροι της σύμβασης, β) έχουν διατυπωθεί εκ των προτέρων, γ) προορίζονται να αποτελέσουν ομοιόμορφο περιεχόμενο απροσδιόριστου αριθμού μελλοντικών συμβάσεων και δ) επιβάλλονται από τον ένα συμβαλλόμενο στον άλλο κατά την κατάρτιση της σύμβασης και ο καταναλωτής δεν μπορεί να τους διαπραγματευτεί ατομικά. Όλα αυτά δείχνουν την ανισορροπία ισχύος μεταξύ των συμβαλλομένων καθώς αυτός που προδιατυπώνει τους όρους δεν είναι ο αποδέκτης αλλά ο φορέας παροχής των υπηρεσιών της κοινωνίας της πληροφορίας, που είναι κατά τεκμήριο και οικονομικά ισχυρότερος.

Οι γενικοί όροι συναλλαγών «δεν δεσμεύουν τον καταναλωτή αν κατά την κατάρτιση της σύμβασης τους αγνοούσε ανυπαιτίως και ο προμηθευτής δεν του υπέδειξε την ύπαρξή τους ή του στέρησε τη δυνατότητα να λάβει πραγματική γνώση του περιεχομένου τους». Επομένως, ο προμηθευτής, προκειμένου να διασφαλίσει τα συμφέροντά του, πρέπει να επιστήσει την προσοχή του καταναλωτή - με κατάλληλα, εμφανή και σαφή links και εικονίδια στην ιστοσελίδα του καθώς και με την κατάλληλη διαμόρφωση των σταδίων κατάρτισης της σύμβασης (π.χ. να μην μπορεί να προχωρήσει η συναλλαγή αν δεν αποδεχτεί τους όρους ο καταναλωτής) - στους όρους που διέπουν τη συναλλαγή του. Το άρθρο 2 του νόμου 2251/1994 στις παραγράφους 6 και 7 περιέχει διατάξεις σχετικά με τον έλεγχο του περιεχομένου των γενικών όρων συναλλαγών ώστε αυτοί να μην είναι καταχρηστικοί. Οι καταχρηστικοί όροι απαγορεύονται και θεωρούνται άκυροι. Προκειμένου να χαρακτηριστεί ως καταχρηστικός ένας γενικός όρος σύμβασης λαμβάνονται υπόψη η φύση των αγαθών ή υπηρεσιών, ο σκοπός σύναψης της σύμβασης, οι ειδικές συνθήκες κλπ.³⁸.

3.11 Εφαρμοστέο δίκαιο και αρμόδια δικαστήρια

Η ηλεκτρονική συναλλαγή/σύμβαση μπορεί να συνδέεται με περισσότερες από μία έννομες τάξεις. Το ζήτημα του προσδιορισμού του δικαίου που εφαρμόζεται και των αρμόδιων δικαστηρίων αποτελεί ένα από τα σοβαρότερα προβλήματα των ηλεκτρονικών συναλλαγών, ακριβώς γιατί συχνά χαρακτηρίζονται από διασυνοριακότητα και διαφορετικούς τύπους εγκατάστασης προμηθευτή και αποδέκτη αγαθών και υπηρεσιών.

Σύμφωνα με το άρθρο 3 § 1 της Οδηγίας για το ηλεκτρονικό εμπόριο καθιερώνεται ως κανόνας η εφαρμογή του δικαίου της χώρας προέλευσης του φορέα παροχής υπηρεσιών κοινωνίας της πληροφορίας. Σύμφωνα με το άρθρο 2 § 1 του Π.Δ. 131/03 όταν ένας φορέας, που είναι εγκατεστημένος στην Ελλάδα, προσφέρει υπηρεσίες της κοινωνίας της πληροφορίας στην Ελλάδα ή σε άλλο κράτος μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης πρέπει να εφαρμόζονται για αυτές τις υπηρεσίες οι σχετικές διατάξεις του εθνικού δικαίου, που εμπίπτουν στον συντονισμένο τομέα, εφαρμόζεται δηλαδή το δίκαιο του κράτους εγκατάστασης.

Η εξακρίβωση του τύπου εγκατάστασης του φορέα παροχής των υπηρεσιών, λόγω των γνωστών ιδιαιτεροτήτων του διαδικτύου συχνά παρουσιάζει δυσχέρειες. Για τον λόγο αυτό η Οδηγία για το ηλεκτρονικό εμπόριο εισάγει κανόνα εντοπισμού της

εγκατάστασης του φορέα παροχής υπηρεσιών. Το άρθρο 1 στοιχείο γ του Π.Δ. 131/2003⁴¹, το οποίο μεταφέρει την αντίστοιχη κοινοτική ρύθμιση, ορίζει ότι εγκατεστημένος φορέας παροχής υπηρεσιών είναι «ο φορέας ο οποίος ασκεί ουσιαστικώς μια οικονομική δραστηριότητα μέσω μια μόνιμης εγκατάστασης για αόριστη χρονική διάρκεια. Η απλή παρουσία και η χρήση των τεχνικών μέσων και των τεχνολογιών που απαιτούνται για την παροχή της υπηρεσίας δεν συνιστούν εγκατάσταση του φορέα». Έχει διατυπωθεί η άποψη ότι ορισμένες επιχειρήσεις δηλώνουν τη χώρα εγκατάστασης μέσω ηλεκτρονικής διεύθυνση, της οποίας το ανώτατο επίπεδο δηλώνει χώρα (όπως π.χ. το .gr για την Ελλάδα). Όντως το όνομα χώρα μπορεί να αποτελέσει ένα τεκμήριο, το οποίο όμως δεν δεσμεύει τα δικαστήρια και τον εφαρμοστή του δικαίου γενικά εάν από το σύνολο των στοιχείων και των περιστάσεων συνάγεται ότι η ουσιαστική εγκατάσταση βρίσκεται σε άλλη χώρα.

Με βάση και τις ρυθμίσεις του Κοινοτικού Κανονισμού 44/2001 όπως αντικαταστάθηκε από τον Κανονισμό 2201/2003 εισάγεται η «εύνοια» προς τον καταναλωτή ως προς το δίκαιο που εφαρμόζεται και τα αρμόδια δικαστήρια. Ταυτόχρονα η νομοθεσία για το ηλεκτρονικό εμπόριο εισάγει τη γενική αρχή για μη περιορισμό των δικαιωμάτων του καταναλωτή. Κατά συνέπεια, ο καταναλωτής υπηρεσιών κοινωνίας της πληροφορίας έχει καταρχήν δικαίωμα επιλογής άσκησης των ένδικων μέσων (αγωγή) είτε στα δικαστήρια του τόπου στον οποίο κατοικεί είτε στα δικαστήρια της έδρας του προμηθευτή.

Ως προς το δίκαιο που θα εφαρμοστεί γίνεται γενικά δεκτό ότι ο καταναλωτής δεν πρέπει να στερηθεί την προστασία που του προσφέρουν οι κανόνες δικαίου της χώρας στην οποία έχει τη διαμονή του. Ακόμη και εάν τα μέρη έχουν συμφωνήσει εφαρμογή δικαίου άλλης χώρας, δεν επιτρέπεται να περιορίζονται τα δικαιώματα του καταναλωτή³⁹.

4 Ηλεκτρονικές υπογραφές

4.1 Εισαγωγή

Οι τεχνικώς ασφαλείς αλλά και νομικώς αναγνωρισμένες ηλεκτρονικές συναλλαγές μέσω ανοικτών δικτύων (π.χ. διαδίκτυο), αποτελούν τη βασική προϋπόθεση για την περαιτέρω ανάπτυξη του ηλεκτρονικού εμπορίου.

Τα παραδοσιακά μέσα για την καταγραφή και απόδειξη μιας «συμβατικής συναλλαγής» (π.χ. υπογραμμένα έγγραφα, φωτοαντίγραφα ταυτοτήτων), αντικαθίστανται σταδιακά με ηλεκτρονικά δεδομένα, με τη βοήθεια συγκεκριμένων τεχνολογιών όπως Υποδομή Δημοσίου Κλειδιού PKI, βιομετρικές μέθοδοι κλπ. Σχετικές νομοθετικές ρυθμίσεις προσφέρουν στις ηλεκτρονικές συναλλαγές την ασφάλεια, την αναγνωριστικότητα και την εμπιστοσύνη που διαθέτουν οι συμβατικές συναλλαγές.

Η πλήρης αντικατάσταση των παραδοσιακών έντυπων μέσων με αντίστοιχα ψηφιακά δεδομένα (τα οποία επιτρέπουν ολοκληρωμένες ηλεκτρονικές συναλλαγές), προϋποθέτει τη χρήση ασφαλών και τεχνικώς αξιόπιστων μεθόδων πιστοποίησης της προέλευσης και της ακεραιότητας των δεδομένων και κυρίως την παροχή αποδείξεων

για τη μη αποκήρυξη της συναλλαγής, κάτι που σήμερα μπορεί να παράσχει άμεσα μόνο η χρήση «προηγμένων ηλεκτρονικών υπογραφών» και σχετικών «ηλεκτρονικών πιστοποιητικών ταυτοποίησης». Αυτές οι τεχνικές εξασφαλίζουν επιπλέον την ταυτοποίηση των συναλλασσόμενων και, κάτω από προϋποθέσεις, τη νομική δέσμευση του υπογράφοντα για τη μη αποποίηση της συναλλαγής.

Μέχρι σήμερα η πιο κοινή μορφή ηλεκτρονικής υπογραφής είναι η ψηφιακή, η οποία δημιουργείται και επικυρώνεται με τη βοήθεια της κρυπτογράφησης. Η κρυπτογράφηση και αποκρυπτογράφηση γίνεται μέσω μαθηματικών αλγόριθμων οι οποίοι κάνουν χρήση δύο κλειδιών, σχετικών μεταξύ τους, ενός ιδιωτικού, για τη δημιουργία της υπογραφής, και ενός κοινού, για την πιστοποίηση της. Περισσότερες πληροφορίες για την κρυπτογραφία υπάρχουν στο Παράρτημα.

Η αναγνώριση του ότι η διόγκωση του διαδικτύου και η ανάπτυξη του ηλεκτρονικού εμπορίου προσφέρουν μια ευκαιρία για οικονομική ενοποίηση, οδήγησε την Ευρωπαϊκή Ένωση στην έκδοση της κοινοτικής οδηγίας σχετικά με τις ηλεκτρονικές υπογραφές, αποσκοπώντας στην ύπαρξη ενός κοινού πλαισίου. Η κοινοτική οδηγία σχετικά με τις ηλεκτρονικές υπογραφές έθεσε το νομικό πλαίσιο για την αναγνώριση τους. Η αξιοπιστία τους είναι ιδιαίτερα σημαντική για τη δημιουργία ανοικτών αγορών, την ανάπτυξη εμπιστευτικών υπηρεσιών ανάμεσα σε διαφορετικές χώρες και την αύξηση της ανταγωνιστικότητας.

Για το ηλεκτρονικό εμπόριο απαιτούνται «ηλεκτρονικές υπογραφές» και συναφείς υπηρεσίες που παρέχουν τη δυνατότητα απόδειξης της γνησιότητας των δεδομένων. Η ύπαρξη αποκλινόντων κανόνων όσον αφορά τη νομική αναγνώριση των ψηφιακών υπογραφών και διαπίστευση «παρόχων υπηρεσιών πιστοποίησης» στα κράτη μέλη ενδέχεται να αποτελέσει σημαντικό φραγμό για τη χρήση του ηλεκτρονικού εμπορίου. Από την άλλη πλευρά ένα σαφές κοινοτικό πλαίσιο σχετικά με τις προϋποθέσεις που θα εφαρμόζονται στις ηλεκτρονικές υπογραφές θα ενισχύσει την εμπιστοσύνη στις νέες τεχνολογίες και θα συμβάλει στη γενική αποδοχή τους.

Η νομική αναγνώριση των ηλεκτρονικών υπογραφών σε διεθνές επίπεδο, ξεκίνησε από τα μέσα της προηγούμενης δεκαετίας με τη θέσπιση σχετικών νόμων σε διάφορα κράτη. Διακρίνονται δύο διαφορετικές νομικές προσεγγίσεις⁴⁴:

- Η «μινιμαλιστική προσέγγιση» (minimalist approach), όπου «κάθε αξιόπιστη τεχνολογική μέθοδος απόδειξης της προέλευσης και της αυθεντικότητας των ψηφιακών δεδομένων πρέπει να γίνεται νομικώς αποδεκτή».
- Η «αναλυτική προσέγγιση» (prescriptive approach), σύμφωνα με την οποία «μόνο συγκεκριμένες τεχνολογικές μέθοδοι, οι οποίες ικανοποιούν συγκεκριμένα κριτήρια ασφάλειας και αξιοπιστίας, αναγνωρίζονται άμεσα ως νομικά ισότιμες με τις ιδιόχειρες υπογραφές».

Η Ευρωπαϊκή Ένωση, με την Οδηγία 99/93/EK του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 13^{ης} Δεκεμβρίου 1999 «Σχετικά με το κοινοτικό πλαίσιο για ηλεκτρονικές υπογραφές» ακολούθησε μια μικτή προσέγγιση δύο επιπέδων (two-tier approach), η οποία συνδυάζει και τις δύο παραπάνω κατευθύνσεις.

Η Οδηγία 99/93/EK αναγνωρίζει ως «ηλεκτρονικές υπογραφές», οι οποίες μπορούν να χρησιμοποιηθούν ως αποδεικτικά στοιχεία σε νομικές διαδικασίες, όλα τα «δεδομένα σε ηλεκτρονική μορφή τα οποία είναι συνημμένα σε, ή λογικά

συσχετιζόμενα με, άλλα ηλεκτρονικά δεδομένα και τα οποία χρησιμεύουν ως μέθοδος απόδειξης της γνησιότητας». Ο ορισμός αυτός καλύπτει κάθε ηλεκτρονική μέθοδο απόδειξης της προέλευσης των δεδομένων, από τις πιο απλές (π.χ. απλή αναγραφή του συντάξαντα στο τέλος μιας ηλεκτρονικής επιστολής), ως τις πιο σύνθετες (π.χ. προηγμένες μέθοδοι κρυπτογράφησης δεδομένων, χρήση βιομετρικών στοιχείων). Από την κανονιστική πλευρά, η εν λόγω Οδηγία διακρίνει ποιοτικά μια συγκεκριμένη κατηγορία ηλεκτρονικών υπογραφών, αποκαλούμενες συχνά ως αναγνωρισμένες ηλεκτρονικές υπογραφές, στην οποία κατηγορία αποδίδει πλήρη και άμεση νομική ισοδυναμία με τις ιδιόχειρες υπογραφές, σύμφωνα με το ισχύον δίκαιο του κάθε κράτους μέλους.

Στην Ελλάδα, η πρώτη νομοθετική πρόβλεψη για ψηφιακές υπογραφές (οι οποίες ταυτίζονται εννοιολογικά με τις προηγμένες ηλεκτρονικές υπογραφές της Οδηγίας 99/93/ΕΚ) γίνεται ήδη από το άρθρο 14 του ν. 2672/98 όπου παρέχεται μια αρχική, αλλά περιορισμένη αναγνώριση τους σε διαδικασίες του δημόσιου τομέα. Ακολούθησε το Π.Δ. 150/2001 (ΦΕΚ Α'/125 25-6-2001) το οποίο εναρμόνισε το εθνικό μας δίκαιο με την παραπάνω Οδηγία και καθόρισε την Εθνική Επιτροπή Τηλεπικοινωνιών & Ταχυδρομείων (ΕΕΤΤ) ως αρμόδια αρχή για την εποπτεία των εγκατεστημένων στην Ελλάδα Παρόχων Υπηρεσιών Πιστοποίησης ηλεκτρονικής υπογραφής (ΠΥΠ), καθώς και για τη λειτουργία μηχανισμών εθελοντικής διαπίστευσης των ΠΥΠ και διαπίστευσης της συμμόρφωσης των προϊόντων ηλεκτρονικής υπογραφής.

Στο πλαίσιο άσκησης των σχετικών αρμοδιοτήτων της, η ΕΕΤΤ έχει εκδώσει ένα γενικό Κανονισμό Παροχής Υπηρεσιών Πιστοποίησης Ηλεκτρονικής Υπογραφής, καθώς και τρεις κανονισμούς σχετικά με την Εθελοντική Διαπίστευση των ΠΥΠ, τη διαπίστευση (της συμμόρφωσης με τις απαιτήσεις της Οδηγίας) βασικών προϊόντων ηλεκτρονικής υπογραφής, και τον ορισμό των Φορέων που θα προβαίνουν σε σχετικούς ελέγχους και διαπιστεύσεις για λογαριασμό της ΕΕΤΤ.

4.2 Ευρωπαϊκή Οδηγία 99/93/ΕΚ για τις Ηλεκτρονικές Υπογραφές

Στόχος της Ευρωπαϊκής Οδηγίας 99/93/ΕΚ είναι να διευκολύνει τη χρήση ηλεκτρονικών υπογραφών και να συμβάλει στη νομική αναγνώριση τους. Θεσπίζει νομικό πλαίσιο για τις ηλεκτρονικές υπογραφές και ορισμένες υπηρεσίες πιστοποίησης, ώστε να εξασφαλίσει την ομαλή λειτουργία της εσωτερικής αγοράς. Δεν καλύπτει πτυχές που αφορούν τη σύναψη και την ισχύ των συμβάσεων, ούτε θίγει κανόνες και περιορισμούς του εθνικού ή κοινοτικού δικαίου σχετικά με τη χρήση των εγγράφων.

Στην κατηγορία των αναγνωρισμένων ηλεκτρονικών υπογραφών ανήκουν όλες οι προηγμένες ηλεκτρονικές υπογραφές που, επιπλέον, βασίζονται σε αναγνωρισμένο πιστοποιητικό και δημιουργούνται από ασφαλή διάταξη δημιουργίας υπογραφής.

Ως «προηγμένες ηλεκτρονικές υπογραφές» (οι οποίες στο εθνικό μας δίκαιο – Π.Δ. 150/2001 – αποκαλούνται και ψηφιακές υπογραφές) η εν λόγω Οδηγία ορίζει τις ηλεκτρονικές υπογραφές που ικανοποιούν τις εξής απαιτήσεις: α) συνδέονται μονοσήμαντα με τον υπογράφοντα, β) είναι ικανές να ταυτοποιήσουν τον υπογράφοντα, γ) δημιουργούνται με μέσα τα οποία ο υπογράφων μπορεί να διατηρήσει υπό τον αποκλειστικό του έλεγχο, και δ) συνδέονται με τα δεδομένα στα οποία αναφέρονται κατά τρόπο ώστε να μπορεί να εντοπιστεί οποιαδήποτε επακόλουθη αλλοίωση των εν λόγω δεδομένων.

Ως «αναγνωρισμένο πιστοποιητικό» ορίζεται, από την Οδηγία αυτή, η ηλεκτρονική βεβαίωση που εκδίδεται από κάποιον Πάροχο Υπηρεσιών Πιστοποίησης, ΠΥΠ, (Certification Service Provider, CSP) και η οποία συνδέει μονοσήμαντα τα δεδομένα επαλήθευσης μιας υπογραφής (δημόσιο κλειδί) με ένα συγκεκριμένο φυσικό πρόσωπο.

Ως «ασφαλής διάταξη δημιουργίας υπογραφής» ορίζεται το διατεταγμένο υλικό ή λογισμικό που χρησιμοποιείται για την εφαρμογή του ιδιωτικού κλειδιού (δεδομένα δημιουργίας υπογραφής) από τον υπογράφοντα και το οποίο διασφαλίζει την αξιοπιστία της δημιουργίας της υπογραφής βάσει συγκεκριμένων απαιτήσεων που αναγράφονται στην Οδηγία αυτή.

Πάροχοι Υπηρεσιών Πιστοποίησης και Εθελοντική Διαπίστευση

Ως «πάροχος υπηρεσιών πιστοποίησης» ορίζεται ο φορέας ή το φυσικό ή νομικό πρόσωπο που εκδίδει πιστοποιητικά ή παρέχει άλλες υπηρεσίες, συναφείς με τις ηλεκτρονικές υπογραφές. Η Οδηγία 99/93/EK ορίζει ως «εθελοντική διαπίστευση» κάθε άδεια, στην οποία ορίζονται τα δικαιώματα και οι υποχρεώσεις που διέπουν την παροχή υπηρεσιών πιστοποίησης και η οποία χορηγείται κατόπιν αιτήσεως του ενδιαφερόμενου παρόχου υπηρεσιών πιστοποίησης από το δημόσιο ή ιδιωτικό φορέα (στη χώρα μας από την ΕΕΤΤ) ο οποίος είναι υπεύθυνος για τον καθορισμό αυτών των δικαιωμάτων και υποχρεώσεων και για τον έλεγχο της τήρησής τους.

Η Οδηγία προβλέπει ότι τα κράτη μέλη δύναται να διατηρούν μηχανισμούς εθελοντικής διαπίστευσης που αποσκοπούν στην επίτευξη βελτιωμένου επιπέδου παροχής υπηρεσιών πιστοποίησης. Όλες οι προϋποθέσεις που συνδέονται με τους εν λόγω μηχανισμούς πρέπει να είναι αντικειμενικές, διαφανείς και να μην οδηγούν σε διακρίσεις. Τα κράτη μέλη δεν μπορούν να περιορίζουν τον αριθμό των διαπιστευμένων παρόχων υπηρεσιών πιστοποίησης.

Κάθε κράτος μέλος εξασφαλίζει την καθιέρωση κατάλληλου συστήματος που καθιστά δυνατή την επιτήρηση των εγκατεστημένων στο έδαφος του παρόχων υπηρεσιών πιστοποίησης οι οποίοι εκδίδουν για το κοινό αναγνωρισμένα πιστοποιητικά. Στην Ελλάδα όλοι οι ΠΥΠ ελέγχονται από την ΕΕΤΤ ή από οριζόμενους από αυτήν δημόσιους ή ιδιωτικούς φορείς.

Ευθύνη των Π.Υ.Π.

Ο πάροχος υπηρεσιών πιστοποίησης, διαπιστευμένος ή μη, που εκδίδει αναγνωρισμένο πιστοποιητικό στο κοινό ή εγγυάται για την ακρίβεια τέτοιου πιστοποιητικού, ευθύνεται έναντι οποιουδήποτε φορέα ή φυσικού ή νομικού προσώπου για τη ζημιά που προκλήθηκε σε βάρος του επειδή το πρόσωπο αυτό εύλογα βασίστηκε στο πιστοποιητικό, όσον αφορά:

- Την ακρίβεια, κατά τη στιγμή έκδοσης του, όλων των πληροφοριών που περιέχονται στο αναγνωρισμένο πιστοποιητικό, καθώς και την ύπαρξη όλων των στοιχείων που απαιτούνται για την έκδοση του.
- Τη διαβεβαίωση ότι ο υπογράφων που ταυτοποιείται στο αναγνωρισμένο πιστοποιητικό ήταν κάτοχος, κατά τη στιγμή έκδοσης του πιστοποιητικού, των δεδομένων δημιουργίας υπογραφής (ιδιωτικό κλειδί) που αντιστοιχούν στα δεδομένα επαλήθευσης υπογραφής (δημόσιο κλειδί) που αναφέρονται στο πιστοποιητικό.

- Τη διαβεβαίωση ότι τα δεδομένα δημιουργίας της υπογραφής και τα δεδομένα επαλήθευσης της υπογραφής μπορούν να χρησιμοποιηθούν συμπληρωματικά, εφόσον προέρχονται από πάροχο υπηρεσιών πιστοποίησης.

Ο πάροχος υπηρεσιών πιστοποίησης ευθύνεται επίσης, αν παραλείψει να καταγράψει την ανάκληση του πιστοποιητικού.

Η Οδηγία 99/93/EΚ προβλέπει ακόμη και το δικαίωμα του ΠΥΠ να περιορίζει συμβατικά την παραπάνω ευθύνη του από τη χρήση των πιστοποιητικών που εκδίδει, με την αναγραφή «ορίων στις οικονομικές συναλλαγές» για τις οποίες αυτά επιτρέπεται να χρησιμοποιηθούν, και με κάθε άλλο «περιορισμό στη χρήση» των πιστοποιητικών που ρητώς καθορίζει ο ΠΥΠ.

Ο ΠΥΠ που εκδίδει πιστοποιητικό, δύναται να συγκεντρώνει δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα για την έκδοση των πιστοποιητικών μόνο από το απευθείας ενδιαφερόμενο πρόσωπο ή κατόπιν ρητής συγκατάθεσης του και μόνο στο βαθμό που είναι απαραίτητο για την έκδοση και διατήρηση του πιστοποιητικού. Η συλλογή ή επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα για άλλους σκοπούς απαγορεύεται, χωρίς τη συγκατάθεση του ενδιαφερόμενου προσώπου.

Επιπλέον οι ΠΥΠ που εκδίδουν αναγνωρισμένα πιστοποιητικά πρέπει να συμμορφώνονται με τους όρους του Παραρτήματος II της εν λόγω Οδηγίας. Οι ΠΥΠ πρέπει:

- Να αποδεικνύουν αξιοπιστία κατά την παροχή υπηρεσιών πιστοποίησης, να απασχολούν έμπειρο και εξειδικευμένο προσωπικό και να διαθέτουν επαρκείς χρηματικούς πόρους.
- Να ενημερώνουν με ανθεκτικά μέσα επικοινωνίας (Δήλωση πρακτικής και Όροι χρήσης των πιστοποιητικών) τους συνδρομητές τους.
- Να προβαίνουν σε άμεση ανάκληση των πιστοποιητικών όταν συντρέχει λόγος.
- Να παρέχουν δημοσίευση, σε 24ωρη βάση, Λίστας Ανακληθέντων Πιστοποιητικών προς ενημέρωση κάθε τρίτου.
- Να διασφαλίζουν ότι η ημερομηνία έκδοσης ή ανάκλησης του πιστοποιητικού προσδιορίζεται επακριβώς.
- Να επαληθεύουν την ταυτότητα των πιστοποιούμενων υποκειμένων τους και να διατηρούν τα σχετικά αποδεικτικά στοιχεία για κατάλληλη χρονική περίοδο (για τη χώρα μας 30 χρόνια), για χρήση σε δικαστική ή εξώδικη επίλυση διαφορών.
- Να αποθηκεύουν τα πιστοποιητικά σε επαληθεύσιμη μορφή.

Περιεχόμενο των Αναγνωρισμένων Πιστοποιητικών

Τα αναγνωρισμένα πιστοποιητικά πρέπει να περιλαμβάνουν τουλάχιστον τα ακόλουθα⁴⁸:

- Ένδειξη ότι το πιστοποιητικό εκδίδεται ως αναγνωρισμένο πιστοποιητικό.
- Τα στοιχεία αναγνώρισης του ΠΥΠ και το κράτος στο οποίο είναι

εγκατεστημένος.

- Το όνομα του υπογράφοντος ή το ψευδώνυμο που αναγνωρίζεται ως ψευδώνυμο.
- Πρόβλεψη ειδικού χαρακτηριστικού του υπογράφοντος, που θα περιληφθεί εφόσον είναι σημαντικό σε σχέση με τον σκοπό για τον οποίο προορίζεται το πιστοποιητικό.
- Δεδομένα επαλήθευσης υπογραφής που αντιστοιχούν σε δεδομένα δημιουργίας υπογραφής υπό τον έλεγχο του υπογράφοντος.
- Ένδειξη της έναρξης και του τέλους της περιόδου ισχύος του πιστοποιητικού.
- Τον κωδικό ταυτοποίησης του πιστοποιητικού.
- Την προηγμένη ηλεκτρονική υπογραφή του ΠΥΠ που το εκδίδει.
- Τυχόν περιορισμούς του πεδίου χρήσης του πιστοποιητικού.
- Τυχόν όρια στο ύψος των συναλλαγών για τις οποίες το πιστοποιητικό μπορεί να χρησιμοποιηθεί.

Διασφάλιση Αξιοπιστίας της Δημιουργίας Υπογραφής

Η χρήση «ασφαλούς διάταξης δημιουργίας υπογραφής» θεωρείται αναγκαία για τη δημιουργία αναγνωρισμένης ηλεκτρονικής υπογραφής. Ως τέτοια προσδιορίζεται (Παράρτημα ΙΙΙ Οδηγίας) η διάταξη η οποία, μέσω ενδεδειγμένων τεχνικών και διαδικαστικών μέσων, διασφαλίζει τουλάχιστον ότι τα δεδομένα δημιουργίας υπογραφής (ιδιωτικά κλειδιά) που χρησιμοποιούνται για την παραγωγή υπογραφών:

- Απαντούν κατ' ουσίαν μόνο μια φορά και ότι το απόρρητο είναι διασφαλισμένο. Αυτό σημαίνει ότι τα σχετικά κρυπτογραφικά κλειδιά πρέπει να δημιουργούνται με κατάλληλους αλγόριθμους δημιουργίας τυχαίων κωδικών, είτε απευθείας μέσα σε συσκευή του χρήστη, είτε από συσκευές του ΠΥΠ οι οποίες μεταφέρουν άμεσα τα δημιουργηθέντα ιδιωτικά κλειδιά σε προσωπικές συσκευές του χρήστη για τον οποίο προορίζονται, χωρίς να τα εκθέτουν ή να διατηρούν αντίγραφα τους.
- Δεν μπορούν, με εύλογη βεβαιότητα, να αντληθούν από αλλού και ότι η υπογραφή προστατεύεται από πλαστογραφία με τα μέσα της σύγχρονης τεχνολογίας. Απαγορεύεται δηλαδή η διατήρηση αντιγράφου του ιδιωτικού κλειδιού και επιβάλλεται η χρήση της τεχνολογίας ασύμμετρης κρυπτογράφησης.
- Μπορούν να προστατεύονται αποτελεσματικά από τον νόμιμο υπογράφοκα κατά της χρησιμοποίησης από τρίτους. Δηλαδή τα ιδιωτικά κλειδιά δεν πρέπει να μπορούν να εξαχθούν από το φορέα τους, ούτε να ενεργοποιηθούν χωρίς την προηγούμενη χρήση μιας επιπλέον μεθόδου επιβεβαίωσης της ταυτότητας του χρήστη (π.χ. χρήση μυστικού κωδικού αναγνώρισης PIN).

Παράλληλα η νομοθεσία ορίζει ότι οι ασφαλείς διατάξεις δημιουργίας υπογραφής δεν πρέπει να μεταβάλλουν τα προς υπογραφή δεδομένα, ούτε να εμποδίζουν την εμφάνιση των δεδομένων αυτών στον υπογράφοκα πριν από τη διαδικασία υπογραφής.

Συστάσεις για την Ασφαλή Επαλήθευση της Υπογραφής

Κατά τη διαδικασία επαλήθευσης της υπογραφής θα πρέπει να διασφαλίζεται, με εύλογη βεβαιότητα, ότι:

- Τα δεδομένα που χρησιμοποιούνται προς επαλήθευση της υπογραφής αντιστοιχούν στα δεδομένα που εμφανίζονται στον επαληθεύοντα.
- Η υπογραφή επαληθεύεται με αξιοπιστία και ότι το αποτέλεσμα της επαλήθευσης εμφανίζεται με τον ορθό τρόπο.
- Ο επαληθεύων μπορεί ενδεχομένως να ορίσει με βεβαιότητα τα περιεχόμενα των δεδομένων που υπογράφονται.
- Η γνησιότητα και η εγκυρότητα του πιστοποιητικού που απαιτείται κατά τη στιγμή της επαλήθευσης της υπογραφής έχουν ελεγχθεί με αξιοπιστία.
- Το αποτέλεσμα της επαλήθευσης όπως και η ταυτότητα του υπογράφοντος εμφανίζονται με τον ορθό τρόπο.
- Η χρησιμοποίηση ψευδωνύμου δηλώνεται εμφανώς.
- Μπορούν να εντοπιστούν τυχόν τροποποιήσεις απόμενες της ασφάλειας.

4.3 Εθνική Επιτροπή Τηλεπικοινωνιών & Ταχυδρομείων (ΕΕΤΤ)

Σύμφωνα με το Π.Δ. 150/2001, η Εθνική Επιτροπή Τηλεπικοινωνιών & Ταχυδρομείων (ΕΕΤΤ) είναι η αρμόδια αρχή για την εποπτεία των Παρόχων Υπηρεσιών Πιστοποίησης που είναι εγκατεστημένοι στην Ελλάδα. Όπως αναφέρθηκε πιο πάνω, η ΕΕΤΤ στα πλαίσια των αρμοδιοτήτων της, έχει εκδώσει τους εξής κανονισμούς:

- «Κανονισμός Ορισμού Φορέων για τη Διαπίστωση Συμμόρφωσης Ασφαλών Διατάξεων Δημιουργίας Υπογραφής και Ασφαλών Κρυπτογραφικών Μονάδων, και Φορέων για τη Διαπίστωση Συμμόρφωσης των ΠΥΠ προς τα Κριτήρια Εθελοντικής Διαπίστευσης»

Σκοπός του Κανονισμού αυτού είναι ο προσδιορισμός της διαδικασίας ορισμού α) Φορέων για τη διαπίστωση συμμόρφωσης Ασφαλών Διατάξεων Δημιουργίας Υπογραφής και Ασφαλών Κρυπτογραφικών Μονάδων προς τα Παραρτήματα ΙΙΙ και ΙΙ του Π.Δ. 150/2001, αντίστοιχα, και β) Φορέων για τη διαπίστωση συμμόρφωσης των ΠΥΠ προς τα κριτήρια εθελοντικής διαπίστευσης.

Στον κανονισμό αυτό περιγράφεται η διαδικασία ορισμού Φορέα, τα δικαιώματα και οι υποχρεώσεις των Φορέων, καθώς και ο τρόπος άσκησης εποπτείας των Φορέων από την ΕΕΤΤ.

- «Κανονισμός για τον Έλεγχο Συμμόρφωσης Ασφαλών Διατάξεων Δημιουργίας Υπογραφής και Ασφαλών Κρυπτογραφικών Μονάδων»

Σκοπός του Κανονισμού αυτού είναι ο προσδιορισμός των κριτηρίων και της διαδικασίας ελέγχου συμμόρφωσης των Ασφαλών Διατάξεων Δημιουργίας Υπογραφής και Ασφαλών Κρυπτογραφικών Μονάδων προς το Παράρτημα ΙΙ του Π.Δ. 150/2001.

Στον κανονισμό αυτό περιγράφονται οι απαιτήσεις που πρέπει να τηρούν οι Ασφαλείς

Κρυπτογραφικές Μονάδες, η διαδικασία διαπίστωσης συμμόρφωσης των πιο πάνω διατάξεων και μονάδων, καθώς και η άσκηση εποπτείας για τους ελέγχους αυτούς από την ΕΕΤΤ.

- «Κανονισμός για την Εθελοντική Διαπίστευση των ΠΥΠ»

Σκοπός του κανονισμού αυτού είναι ο προσδιορισμός κανόνων σχετικά με τα κριτήρια και τη διαδικασία της Εθελοντικής Διαπίστευσης των ΠΥΠ ηλεκτρονικής υπογραφής.

Στον κανονισμό αυτό περιγράφονται τα κριτήρια για την Εθελοντική Διαπίστευση των ΠΥΠ, η διαδικασία διαπίστωσης συμμόρφωσης για το σκοπό της Εθελοντικής Διαπίστευσης, καθώς και τα δικαιώματα και οι υποχρεώσεις των αιτούντων την Εθελοντική Διαπίστευση και των Διαπιστευμένων ΠΥΠ.

- «Κανονισμός Παροχής Υπηρεσιών Πιστοποίησης Ηλεκτρονικής Υπογραφής»

Κανονισμός Παροχής Υπηρεσιών Πιστοποίησης Ηλεκτρονικής Υπογραφής

Η παροχή υπηρεσιών πιστοποίησης ηλεκτρονικών υπογραφών (και συναφών υπηρεσιών) είναι ελεύθερη και δεν υπόκειται σε προηγούμενη άδεια ή έγκριση. Συνεπώς μπορεί οποιοσδήποτε (φυσικό ή νομικό πρόσωπο) να λειτουργήσει ως ΠΥΠ και να εκδώσει αναγνωρισμένα ή όχι πιστοποιητικά. Όμως κάθε ΠΥΠ ο οποίος εκδίδει αναγνωρισμένα πιστοποιητικά οφείλει ανά πάσα στιγμή να είναι σε θέση να αποδείξει στην ΕΕΤΤ ότι, κατά την έκδοση των αναγνωρισμένων πιστοποιητικών, συμμορφώνεται πλήρως με τα παραρτήματα I και II της Ευρωπαϊκής Οδηγίας 99/93/ΕΚ (και του Π.Δ. 150/2001).

Δικαιούχοι Πιστοποιητικών

Δικαιούχοι αναγνωρισμένων πιστοποιητικών είναι μόνο φυσικά πρόσωπα τα οποία έχουν δικαιοπρακτική ικανότητα. Ο δικαιούχος του κάθε πιστοποιητικού υποχρεούται να είναι και κάτοχος των δεδομένων δημιουργίας υπογραφής (ιδιωτικού κλειδιού) που συνδέονται με το πιστοποιητικό του και να επιδεικνύει κάθε αναγκαία επιμέλεια για την ασφαλή τήρηση και χρήση αυτών και του πιστοποιητικού. Επιπλέον οφείλει να ειδοποιεί άμεσα τον ΠΥΠ σε περίπτωση απώλειας των δεδομένων δημιουργίας υπογραφής ή σε περίπτωση που αυτά περιέλθουν σε γνώση τρίτου.

Ανάκληση – Ακύρωση Πιστοποιητικών

Η ΕΕΤΤ, προκειμένου να διασφαλιστεί η ασφάλεια των ηλεκτρονικών συναλλαγών, θεωρεί ότι θα πρέπει να προβλέπονται συγκεκριμένες περιπτώσεις ανάκλησης/ακύρωσης των αναγνωρισμένων πιστοποιητικών. Ειδικότερα:

Ο ΠΥΠ υποχρεούται να προβεί σε άμεση ανάκληση/ακύρωση ενός αναγνωρισμένου πιστοποιητικού, στις εξής περιπτώσεις:

- Μετά από αίτηση του δικαιούχου του πιστοποιητικού ή του νομίμως εξουσιοδοτημένου από αυτόν ατόμου.
- Εφόσον διαπιστωθεί από την ΕΕΤΤ, στα πλαίσια της ελεγκτικής και εποπτικής της αρμοδιότητας, ότι το αναγνωρισμένο πιστοποιητικό περιέχει ψευδείς ή ανακριβείς πληροφορίες ως προς το παράρτημα I του Π.Δ. 150/2001.

- Σε περίπτωση πιστοποιητικού η έκδοση του οποίου βασίστηκε σε ψευδείς ή ανακριβείς πληροφορίες.
- Σε περίπτωση παύσης εργασιών του ΠΥΠ.
- Σε περίπτωση θανάτου του δικαιούχου του πιστοποιητικού.
- Σε περίπτωση που υπάρχουν ενδείξεις ότι τα δεδομένα δημιουργίας υπογραφής του δικαιούχου του πιστοποιητικού έχουν γίνει γνωστά από τρίτους.
- Σε περίπτωση που τα δεδομένα δημιουργίας υπογραφής του ΠΥΠ έχουν γίνει γνωστά σε τρίτους.
- Σε περίπτωση κατά την οποία στοιχεία που περιλαμβάνονται στο πιστοποιητικό τροποποιούνται (π.χ. επαγγελματική ιδιότητα του δικαιούχου).

Πιστοποιητικό που έχει ανακληθεί δεν είναι δυνατόν να επανατεθεί σε ισχύ.

Σε κάθε περίπτωση, ο ΠΥΠ πρέπει να ενημερώνει αμέσως τους δικαιούχους ηλεκτρονικών πιστοποιητικών για την ανάκληση των τελευταίων και να είναι σε θέση να αποδείξει ότι τους έχει ενημερώσει.

Ο ΠΥΠ αναγνωρισμένων πιστοποιητικών παρέχει υπηρεσία ανάκλησης πιστοποιητικών, η οποία λειτουργεί αδιαλείπτως επί 24 ώρες την ημέρα και επί 7 ημέρες την εβδομάδα, στην οποία οι κάτοχοι αναγνωρισμένων πιστοποιητικών δύναται να υποβάλουν αίτημα ανάκλησης. Παράλληλα ο ΠΥΠ παρέχει υπηρεσία ενημέρωσης σχετικά με την κατάσταση (ισχύ, ανάκληση) των πιστοποιητικών, η οποία λειτουργεί 24 ώρες την ημέρα και 7 ημέρες την εβδομάδα. Ο ΠΥΠ θα πρέπει να διασφαλίσει την ακεραιότητα και αυθεντικότητα της πληροφορίας σχετικά με την κατάσταση των πιστοποιητικών και τη διαθεσιμότητα της σε διεθνές επίπεδο.

Παύση Εργασιών Παρόχων Υπηρεσιών Πιστοποίησης

Η ΕΕΤΤ θεωρεί ότι σε περίπτωση παύσης των εργασιών ενός παρόχου, θα πρέπει να προβλέπονται συγκεκριμένες διαδικασίες με τις οποίες θα εξασφαλίζεται η συνέχιση των υπηρεσιών πιστοποίησης από άλλον ΠΥΠ. Ειδικότερα:

Πριν την, για οποιοδήποτε λόγο, παύση των εργασιών του, ή εάν αυτό δεν είναι αντικειμενικά εφικτό αμέσως μετά την παύση, ο ΠΥΠ έχει τις ακόλουθες υποχρεώσεις:

- Γνωστοποιεί την παύση προς την ΕΕΤΤ, τους δικαιούχους των πιστοποιητικών και κάθε ΠΥΠ ή άλλον με τον οποίο έχει κάποια σχέση στα πλαίσια της παροχής υπηρεσιών πιστοποίησης.
- Ο ΠΥΠ φέρει το βάρος απόδειξης γνωστοποίησης της παύσης των εργασιών του στην ΕΕΤΤ, στους δικαιούχους των πιστοποιητικών και κάθε ΠΥΠ ή άλλον με τον οποίο έχει κάποια σχέση στα πλαίσια της παροχής υπηρεσιών πιστοποίησης.
- Ο ΠΥΠ αναγνωρισμένων πιστοποιητικών υποχρεούται να έχει ήδη συμφωνήσει εγγράφως με άλλον ΠΥΠ αναγνωρισμένων πιστοποιητικών, για την παράδοση στον τελευταίο του αρχείου που τηρεί (βλ. παρακάτω) και ο οποίος το παραλαμβάνει και το διατηρεί για συγκεκριμένο χρονικό διάστημα. Ο ΠΥΠ του οποίου οι εργασίες παύουν, έχει τη δυνατότητα να παραδίδει τα εν λόγω έγγραφα και στοιχεία

προς φύλαξη στην ΕΕΤΤ, ενημερώνοντας σχετικά τους δικαιούχους των πιστοποιητικών.

- Ο ΠΥΠ υποχρεούται να έχει ρυθμίσει την οικονομική κάλυψη κάθε απαιτούμενης διαδικασίας και εκπλήρωσης υποχρεώσεων που προκύπτουν από την παύση των εργασιών του καθώς και ενδεχόμενης ζημιάς που τυχόν προκληθεί σε δικαιούχους πιστοποιητικών ή τρίτους από ενέργεια του κατά την άσκηση των δραστηριοτήτων του, και ειδικότερα, συνεπεία της παύσης των εργασιών του. Η ΕΕΤΤ με απόφαση της δύναται να ρυθμίσει ελάχιστο ποσό για την οικονομική και ασφαλιστική κάλυψη των ανωτέρω από τους ΠΥΠ αναγνωρισμένων πιστοποιητικών.

Τήρηση Εγγράφων

Κάθε ΠΥΠ τηρεί σε έντυπη ή/και σε ηλεκτρονική μορφή αρχείο με το σύνολο των πληροφοριών σχετικά με αναγνωρισμένα πιστοποιητικά που εκδίδει, και ιδιαίτερα όσον αφορά τον χρόνο έκδοσης, ακύρωσης ή αναστολής τους και λήξης τους προκειμένου να καθίσταται δυνατή η επιβεβαίωση της ορθότητας και της ακρίβειας τους. Το αρχείο για κάθε αναγνωρισμένο πιστοποιητικό τηρείται από την έκδοση του και για χρονική περίοδο 30 ετών από τη λήξη ή ανάκληση του.

Εποπτεία και Έλεγχος Παρόχων Υπηρεσιών Πιστοποίησης

Η ΕΕΤΤ ασκεί την εποπτεία και τον έλεγχο όλων των εγκατεστημένων στην Ελλάδα ΠΥΠ και επιπλέον τηρεί μητρώο των εγκατεστημένων στην Ελλάδα ΠΥΠ σε ηλεκτρονική ή/και έντυπη μορφή.

Κατά την έναρξη των εργασιών του, κάθε εγκατεστημένος στην Ελλάδα ΠΥΠ οφείλει να γνωστοποιεί εγγράφως τα ακόλουθα στοιχεία στην ΕΕΤΤ, τα οποία καταχωρούνται στο μητρώο: ονοματεπώνυμο/ επωνυμία, διεύθυνση, τηλέφωνο, ιστοσελίδα του παρόχου, ΑΦΜ του Παρόχου, παρεχόμενες υπηρεσίες.

Σε περίπτωση ΠΥΠ που εκδίδουν αναγνωρισμένα πιστοποιητικά, μαζί με την γνωστοποίηση προσκομίζονται: α) δήλωση του ΠΥΠ ότι συμμορφώνεται προς τα παραρτήματα I και II του Π.Δ. 150/2001, β) Δήλωση Πρακτικής του ΠΥΠ, και γ) έγγραφα με τα οποία αποδεικνύει οικονομική κάλυψη.

Υποβολή Εκθέσεων

Οι ΠΥΠ υποβάλλουν στην ΕΕΤΤ ετήσιες εκθέσεις με περιγραφή των δραστηριοτήτων τους. Στις εν λόγω εκθέσεις, θα γίνεται ιδιαίτερη μνεία σε αιτήματα και καταγγελίες δικαιούχων ή τρίτων που τους έχουν υποβληθεί.

Σε περίπτωση ΠΥΠ που εκδίδουν αναγνωρισμένα πιστοποιητικά, οι εν λόγω εκθέσεις πρέπει να περιλαμβάνουν τουλάχιστον τα ακόλουθα:

- Περιγραφή των εγκαταστάσεων και όλων των αναγκαίων τεχνικών και οργανωτικών μέτρων ασφάλειας.
- Κατάλογο των προϊόντων που χρησιμοποιούνται για τη δημιουργία προηγμένων ηλεκτρονικών υπογραφών.
- Μέτρα προστασίας αρχείων και δεδομένων.
- Αντίγραφο της τυποποιημένης σύμβασης την οποία ο ΠΥΠ συνάπτει με τους δικαιούχους ηλεκτρονικών πιστοποιητικών ή άλλων υπηρεσιών.

- Κείμενα τα οποία να περιγράφουν την πολιτική και την πρακτική του ΠΥΠ.

Έλεγχοι – Κυρώσεις

Η ΕΕΤΤ, αυτεπαγγέλτως ή κατόπιν καταγγελίας, δύναται να προβαίνει σε έλεγχο της συμμόρφωσης των ΠΥΠ με τις διατάξεις του Π.Δ. 150/2001, του παρόντος κανονισμού και του Ν. 2867/2000.

Για την πραγματοποίηση του εν λόγω ελέγχου, η ΕΕΤΤ ή οριζόμενοι από την ΕΕΤΤ φορείς έχουν δικαίωμα να ζητούν στοιχεία και να προβαίνουν σε επιθεωρήσεις στους χώρους εγκαταστάσεων και λειτουργίας των ΠΥΠ, σύμφωνα με την κείμενη νομοθεσία. Οι υπό έλεγχο ΠΥΠ υποχρεούνται να συνεργάζονται με την ΕΕΤΤ και να της παρέχουν κάθε πληροφορία και διευκόλυνση για την πραγματοποίηση των ελέγχων.

4.4 Ευρωπαϊκοί και Διεθνείς Οργανισμοί Προτυποποίησης

Οι οργανισμοί CEN, CENELEC και ETSI αποτελούν τους τρεις αναγνωρισμένους Ευρωπαϊκούς Οργανισμούς Προτυποποίησης οι οποίοι συνεργάζονται μεταξύ τους αλλά και με άλλους διεθνείς οργανισμούς, εκδίδοντας πρότυπα που αναγνωρίζονται και ισχύουν σε όλα τα κράτη μέλη.

Η συνεργασία των οργανισμών αυτών επιτυγχάνεται μέσω του Information and Communication Technologies Standards Board, ICTSB. Στα πλαίσια του ICTSB εγκαινιάστηκε μια νέα αρχή, η Ευρωπαϊκή Αρχή για την Τυποποίηση Ηλεκτρονικών Υπογραφών (European Electronic Signature Standardization Initiative – EESSI) με σκοπό την ανάπτυξη προτύπων τα οποία θα διευκολύνουν την εφαρμογή της Οδηγίας για τις ηλεκτρονικές υπογραφές. Η Αρχή αυτή δημιουργήθηκε από την ανάγκη ύπαρξης ενός συμπαγούς και κατανοητού συνόλου προδιαγραφών που θα μπορούσε να βοηθήσει τις εταιρείες να ενσωματώσουν την κοινοτική Οδηγία 99/93/EK.

Οι δύο σημαντικότεροι οργανισμοί για την προτυποποίηση των ηλεκτρονικών υπογραφών στην Ευρώπη είναι οι εξής:

Ευρωπαϊκή Επιτροπή Τυποποίησης (European Committee for Standardization – CEN)

Ο οργανισμός προτυποποίησης CEN, μαζί με τον ETSI, έχει αναλάβει την ολοκλήρωση ενός συνόλου προτύπων που θα ρυθμίζουν τα θέματα των ηλεκτρονικών υπογραφών στα πλαίσια του προγράμματος του EESSI. Ο CEN έχει αναλάβει κυρίως την εξειδίκευση των απαιτήσεων τεχνικής ασφάλειας και τον καθορισμό της διαδικασίας ελέγχου της συμμόρφωσης με αυτές τις απαιτήσεις των βασικών και περιφερειακών προϊόντων ηλεκτρονικής υπογραφής (κρυπτογραφικές μονάδες, ασφαλείς διατάξεις δημιουργίας υπογραφών, διαδικασίες επαλήθευσης, κλπ.).

Ευρωπαϊκό Ινστιτούτο Τηλεπικοινωνιακών Προτύπων (Electronic Telecommunications Standardization Institute – ETSI)

Το ETSI, αντίστοιχα, είναι ένας ανεξάρτητος και μη κερδοσκοπικός οργανισμός, του οποίου σκοπός είναι η παραγωγή τηλεπικοινωνιακών προτύπων. Συγκεντρώνει παραγωγούς και προμηθευτές προϊόντων και υπηρεσιών, ομάδες ερευνητών και τελικούς χρήστες, αποτελώντας ένα forum στο οποίο συμμετέχουν και συνεισφέρουν όλοι οι ενδιαφερόμενοι, με αποτέλεσμα οι εργασίες του ETSI να ανταποκρίνονται στις απαιτήσεις της αγοράς.

Το αντικείμενο των εργασιών προτυποποίησης του Οργανισμού εστιάζεται σε όλες τις λειτουργίες μιας προηγμένης ηλεκτρονικής υπογραφής και ιδίως στις Πολιτικές που διέπουν την έκδοση των σχετικών πιστοποιητικών.

Οι διεθνείς οργανισμοί προτυποποίησης εκδίδουν σχετικά τεχνικά πρότυπα και προδιαγραφές, αποσκοπώντας στην όσο το δυνατό μεγαλύτερη συμβατότητα και διαλειτουργικότητα των σχετικών προϊόντων σε παγκόσμιο επίπεδο.

Οι πιο βασικοί διεθνείς οργανισμοί προτυποποίησης που εκδίδουν πρότυπα και συστάσεις που αφορούν προϊόντα και υπηρεσίες των ηλεκτρονικών υπογραφών είναι:

International Organization for Standardization/International Electrotechnical Commission (ISO/IEC)

Ο διεθνής οργανισμός ISO συνεργάζεται για τα συγκεκριμένα θέματα με το διεθνή οργανισμό IEC με στόχο την ανάπτυξη διεθνών Τεχνικών Προτύπων και την επίτευξη διαλειτουργικότητας μεταξύ των τυποποιούμενων προϊόντων. Μια σημαντική συνεισφορά των οργανισμών ISO/IEC αποτελούν τα πρότυπα που καθορίζουν «Κοινά Κριτήρια» για την αξιολόγηση Ασφάλειας Πληροφοριακών Συστημάτων (Πρότυπο ISO/IEC 1548:1999). Το πρότυπο αυτό αποτελεί τη βάση για την διασυνοριακή αναγνώριση των ηλεκτρονικών υπογραφών ανάμεσα στα κράτη.

International Telecommunication Union (ITU)

Ο Παγκόσμιος Τηλεπικοινωνιακός Οργανισμός διαδραματίζει ένα κεντρικό ρόλο στην ανάπτυξη της ηλεκτρονικής υπογραφής καθώς δημιούργησε το πρότυπο X.509, ως την βάση ενός συστήματος ταυτοποίησης μέσω ενός πιστοποιητικού και μιας Υποδομής Δημοσίου Κλειδιού.

Word Wide Web (W3C)

Ο οργανισμός W3C, προσανατολισμένος σε τεχνολογίες Web, ασχολείται με την ασφάλεια της ηλεκτρονικής υπογραφής, προτείνοντας μια εξειδίκευση της υπογραφής υπό την μορφή XML. Η χρήση της τεχνολογίας XML στη σύνταξη και περιγραφή μιας ηλεκτρονικής υπογραφής, θεωρείται ότι είναι ιδιαίτερα σημαντική, καθώς μπορεί να επιλύσει αρκετά προβλήματα παραμετροποίησης των ηλεκτρονικών υπογραφών.

5 Ηλεκτρονικές Πληρωμές

5.1 Εισαγωγή

Τα συστήματα ηλεκτρονικών πληρωμών είναι αναγκαίο να εναρμονίζονται με την νομοθεσία των χωρών στις οποίες και λειτουργούν. Η θεαματική εξέλιξη του Διαδικτύου και η δυνατότητα πραγματοποίησης ηλεκτρονικών πληρωμών μέσω αυτού δημιούργησαν μια σειρά από νομικά ζητήματα που απασχόλησαν τόσο την Ευρωπαϊκή Ένωση όσο και τα επιμέρους κράτη-μέλη.

Η ίδια η φύση του Διαδικτύου είναι αυτή που δυσχεραίνει την ρύθμιση των ηλεκτρονικών πληρωμών. Ειδικότερα, η φύση του Διαδικτύου, που βάσει της λειτουργίας του αναιρεί τα εθνικά σύνορα των κρατών, έρχεται σε αντίθεση με τον χαρακτήρα και την εδαφικότητα των νομοθετικών ρυθμίσεων. Επιπλέον, οι εμπορικές

πρακτικές που υιοθετούνται στο Διαδίκτυο είναι σε αρκετές περιπτώσεις πολύ διαφορετικές συγκριτικά με τις παραδοσιακές με αποτέλεσμα να δημιουργούνται καινούρια συναλλακτικά ήθη για τα οποία απαιτούνται ιδιαίτερες κανονιστικές ρυθμίσεις.

Γενικά, για την πληρωμή των υπηρεσιών του ηλεκτρονικού εμπορίου χρησιμοποιούνται διάφορα μέσα, όπως είναι ιδίως η πληρωμή με πιστωτική κάρτα, η πληρωμή με τραπεζική εντολή πληρωμής, με ηλεκτρονικό χρήμα (digital cash) κ.λπ.

5.2 Η Ευρωπαϊκή Νομοθεσία

Πρωταγωνιστικό ρόλο στην προσπάθεια της Ευρωπαϊκής Ένωσης για τη νομοθετική ρύθμιση των ηλεκτρονικών συναλλαγών κατέχει η Οδηγία 2000/31/EK που βάζει τις βάσεις για την ανάπτυξη του ηλεκτρονικού εμπορίου. Η συγκεκριμένη Οδηγία συμπληρώνεται από δύο άλλες που καλύπτουν την έκδοση χρήματος και την νομική ισχύ των ηλεκτρονικών υπογραφών. Οι τρεις αυτές Οδηγίες δημιουργούν ένα νομικό πλαίσιο για το ηλεκτρονικό εμπόριο που σαν στόχο έχει την επίλυση των προβλημάτων που ανακύπτουν από τις ηλεκτρονικές πληρωμές. Το νομικό αυτό πλαίσιο συμπληρώνεται από κάποιες ακόμη οδηγίες, κανονισμούς και συστάσεις που είτε συστάθηκαν με σκοπό την ρύθμιση των ηλεκτρονικών μορφών συναλλαγών, είτε έχουν κάποια σχέση με τις ηλεκτρονικές συναλλαγές.

Κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 2560/2001 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 19ης Δεκεμβρίου 2001 σχετικά με τις διασυνοριακές πληρωμές σε ευρώ. Ο κανονισμός αυτός ρυθμίζει θέματα διασυνοριακών πληρωμών σε ευρώ και εξασφαλίζει ότι το κόστος για διασυνοριακές πληρωμές σε ευρώ είναι το ίδιο με το κόστος των αντίστοιχων πληρωμών που διεξάγονται στο εσωτερικό ενός κράτους μέλους, διευκολύνοντας έτσι τη λειτουργία της εσωτερικής αγοράς και ενισχύοντας την εμπιστοσύνη στο ευρώ.

Ο κανονισμός επίσης προβλέπει ορισμένες βελτιώσεις ώστε να διευκολυνθεί η εκτέλεση των διασυνοριακών πληρωμών από τα ιδρύματα που τις πραγματοποιούν. Συγκεκριμένα, προωθεί την τυποποίηση, και ιδίως τη χρησιμοποίηση των κωδικών IBAN και BIC (κωδικός αναγνώρισης τράπεζας) που είναι αναγκαίοι για την αυτοματοποιημένη επεξεργασία των διασυνοριακών μεταφορών πίστωσης.

Ως διασυνοριακές πράξεις ηλεκτρονικής πληρωμής στον κανονισμό αυτό ορίζονται:

- οι διασυνοριακές μεταφορές χρηματικών ποσών με την μορφή ηλεκτρονικής πληρωμής, εκτός από αυτές που εκτελούνται από ιδρύματα, και
- οι διασυνοριακές αναλήψεις μετρητών με την μορφή ηλεκτρονικής πληρωμής καθώς και η φόρτιση (και αποφόρτιση) υποθέματος ηλεκτρονικού χρήματος σε μηχανήματα αυτόματης ανάληψης και σε αυτόματες ταμειολογιστικές μηχανές στα καταστήματα του εκδότη ή ενός ιδρύματος που έχει συμβατική υποχρέωση να αποδέχεται το μέσο πληρωμής.

Αξίζει να τονιστεί ότι οι διατάξεις του συγκεκριμένου κανονισμού αφορούν τόσο τα τραπεζικά ιδρύματα, όσο και άλλες επιχειρήσεις που πραγματοποιούν διασυνοριακές πληρωμές. Επίσης, ο κανονισμός ορίζει τις πληροφορίες που επιβάλλεται να παρέχει κάθε ίδρυμα προς τους καταναλωτές, με μορφή κατανοητή, γραπτή και πληροφορίες σχετικά με τα έξοδα που επιβάλλει για διασυνοριακές πληρωμές και για πληρωμές στο εσωτερικό του κράτους μέλους όπου είναι εγκατεστημένο.

Οδηγία 87/102/ΕΟΚ για την προσέγγιση των νομοθετικών, κανονιστικών και διοικητικών διατάξεων των κρατών μελών που διέπουν την καταναλωτική πίστη. Στην οδηγία αυτή ορίζονται έννοιες όπως «καταναλωτής», «πιστωτικός φορέας», «σύμβαση πίστωσης», «συνολικό κόστος πίστωσης για τον καταναλωτή» και «συνολικό ετήσιο πραγματικό επιτόκιο».

Η οδηγία δεν εφαρμόζεται στις συμβάσεις πίστωσης ή υπόσχεσης πίστωσης για την κτήση ή διατήρηση δικαιωμάτων κυριότητας επί εδαφικής έκτασης ή κτιρίου που έχει ανεγερθεί ή πρόκειται να ανεγερθεί και για την ανακαίνιση ή δομική βελτίωση ενός κτιρίου, στις συμβάσεις μίσθωσης, εκτός εάν οι συμβάσεις αυτές προβλέπουν ότι η κυριότητα θα περιέλθει τελικά στο μισθωτή, στις περιπτώσεις που οι πιστώσεις χορηγούνται ή διατίθενται χωρίς τόκο ή άλλες επιβαρύνσεις και στις συμβάσεις πίστωσης βάσει των οποίων ο καταναλωτής δεν βαρύνεται με τόκους, εφόσον συμφωνεί να εξοφλήσει την πίστωση εφάπαξ.

Ειδικότερα, στην συγκεκριμένη Οδηγία ρυθμίζεται τι πρέπει να αναφέρει κάθε διαφήμιση για χορήγηση πίστωσης ή μεσολάβησης για σύναψη συμβάσεων που εκτίθεται σε εμπορικά καταστήματα, καθώς επίσης και ο τρόπος κατάρτισης των συμβάσεων πίστωσης και τι πρέπει να αναφέρεται απαραίτητως σε αυτές. Τέλος, αναφέρονται οι υποχρεώσεις και τα δικαιώματα του καταναλωτή σχετικά με τις υπηρεσίες και τις συμβάσεις πίστωσης.

Οδηγία 90/88/ΕΟΚ της 22ας Φεβρουαρίου 1990 για την τροποποίηση της οδηγίας 87/102/ΕΟΚ για την προσέγγιση των νομοθετικών, κανονιστικών και διοικητικών διατάξεων των κρατών μελών που διέπουν την καταναλωτική πίστη. Στη συγκεκριμένη οδηγία περιλαμβάνονται οι τροποποιήσεις των ορισμών «συνολικό κόστος πίστωσης για τον καταναλωτή» και «συνολικό ετήσιο πραγματικό επιτόκιο».

Οδηγία 97/5/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 27ης Ιανουαρίου 1997 για τις διασυνοριακές μεταφορές πιστώσεων. Αντικείμενο της παρούσας οδηγίας είναι οι διασυνοριακές μεταφορές πιστώσεων. Μία «διασυνοριακή μεταφορά πίστωσης» είναι μία «πράξη πραγματοποιούμενη με πρωτοβουλία του εντολέα μέσω ιδρύματος ευρισκόμενου σε κράτος μέλος, με σκοπό να τεθεί στη διάθεση του δικαιούχου χρηματικό ποσό σε ένα ίδρυμα ευρισκόμενο σε άλλο κράτος μέλος». Η οδηγία εφαρμόζεται στις μεταφορές πιστώσεων που διεξάγονται στα νομίσματα των κρατών μελών και σε ευρώ, το ύψος των οποίων δεν υπερβαίνει τις 50.000 ευρώ.

Επιπλέον στην οδηγία αυτή περιλαμβάνονται ορισμοί των εννοιών «πιστωτικό ίδρυμα», «χρηματοπιστωτικό ίδρυμα», «διασυνοριακή μεταφορά πίστωσης», «εντολή διασυνοριακής μεταφοράς πίστωσης», «εντολέας», κ.α. Προσδιορίζονται επίσης τα στοιχεία που πρέπει να έχουν τα πιστωτικά ιδρύματα πριν από την εντολή εκτέλεσης διασυνοριακής μεταφοράς πίστωσης, αλλά και ποιες πληροφορίες οφείλουν να παρέχουν στους πελάτες τους μετά την εκτέλεση ή την άφιξη διασυνοριακής μεταφοράς πίστωσης. Πιο συγκεκριμένα, τα στοιχεία αυτά είναι:

- στοιχεία που να επιτρέπουν στον πελάτη να εξακριβώσει τη μεταφορά πιστώσεως,
- το αρχικό ποσό της διασυνοριακής μεταφοράς πιστώσεως,
- το ποσό των κάθε είδους εξόδων και προμηθειών που βαρύνουν τον πελάτη,

- την τυχόν υπάρχουσα ημερομηνία αξίας την οποία εφαρμόζει το ίδρυμα.

Εάν ο εντολέας έχει διευκρινίσει ότι τα έξοδα της διασυνοριακής μεταφοράς πίστωσης βαρύνουν τον δικαιούχο, το ίδρυμα του τελευταίου οφείλει να τον ενημερώσει σχετικά. Η οδηγία καθορίζει επίσης τις υποχρεώσεις των ιδρυμάτων, όπως η υποχρέωση δέσμευσης, κατόπιν σχετικής αίτησης του πελάτη, ως προς την προθεσμία εκτέλεσης της μεταφοράς πιστώσεως και ως προς τις προμήθειες και τα έξοδα που απορρέουν από αυτήν.

Οδηγία 97/7/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 20ής Μαΐου 1997 για την προστασία των καταναλωτών κατά τις εξ αποστάσεως συμβάσεις, έχει ως αντικείμενο την προσέγγιση των νομοθετικών, κανονιστικών και διοικητικών διατάξεων των κρατών μελών, οι οποίες αφορούν τις εξ αποστάσεως συμβάσεις μεταξύ καταναλωτών και προμηθευτών.

Ως «εξ αποστάσεων σύμβαση» ορίζεται κάθε σύμβαση μεταξύ ενός προμηθευτή και ενός καταναλωτή που αφορά αγαθά ή υπηρεσίες, η οποία συνάπτεται στα πλαίσια ενός συστήματος πωλήσεων ή παροχής υπηρεσιών εξ αποστάσεως, που οργανώνεται από τον προμηθευτή, ο οποίος, με τη σύμβαση αυτή, χρησιμοποιεί αποκλειστικά ένα ή περισσότερα μέσα επικοινωνίας εξ αποστάσεως έως τη σύναψη της συμβάσεως, συμπεριλαμβανομένης και αυτής καθεαυτής της σύναψης της συμβάσεως.

Ο καταναλωτής πρέπει πριν από την σύναψη οποιασδήποτε συμβάσεως εξ αποστάσεως να διαθέτει εγκαίρως κάποιες πληροφορίες όπως η ταυτότητα του προμηθευτή και κατά τη στιγμή της παράδοσης των αγαθών πρέπει να λαμβάνει γραπτή ενημέρωση σχετικά με τους όρους και τον τρόπο άσκησης του δικαιώματος υπαναχώρησης.

Οδηγία 2000/12/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 20ής Μαρτίου 2000 σχετικά με την ανάληψη και την άσκηση δραστηριότητας πιστωτικών ιδρυμάτων. Η οδηγία αυτή περιλαμβάνει ορισμούς εννοιών όπως «πιστωτικό ίδρυμα», «υποκατάστημα», «άδεια λειτουργίας», αναλυτικά τους όρους ανάληψης και άσκησης της δραστηριότητας πιστωτικών ιδρυμάτων και περιγραφή του τρόπου ρύθμισης της ελεύθερης εγκατάστασης και παροχής υπηρεσιών των πιστωτικών και χρηματοδοτικών ιδρυμάτων.

Οδηγία 2000/28/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 18ης Σεπτεμβρίου 2000. Η Οδηγία 2000/28/ΕΚ τροποποιεί την οδηγία 2000/12/ΕΚ σχετικά με την ανάληψη και την άσκηση δραστηριότητας πιστωτικών ιδρυμάτων προσθέτοντας διατάξεις σχετικά με το ηλεκτρονικό χρήμα. Ειδικότερα ως «πιστωτικό ίδρυμα» αναφέρεται:

- η επιχείρηση της οποίας η δραστηριότητα συνίσταται στην αποδοχή καταθέσεων ή άλλων επιστρεπτέων κεφαλαίων από το κοινό και στη χορήγηση πιστώσεων για ίδιο λογαριασμό, ή
- ένα ίδρυμα ηλεκτρονικού χρήματος σύμφωνα με την έννοια που περιλαμβάνει η οδηγία 2000/46/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 18ης Σεπτεμβρίου 2000, για την ανάληψη, την άσκηση και την προληπτική εποπτεία της δραστηριότητας ιδρύματος ηλεκτρονικού χρήματος.

Οδηγία 2000/46/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 18ης Σεπτεμβρίου 2000 για την ανάληψη, την άσκηση και την προληπτική εποπτεία της

δραστηριότητας ιδρύματος ηλεκτρονικού χρήματος. Η Οδηγία αυτή περιλαμβάνει ορισμό της έννοιας «ίδρυμα ηλεκτρονικού χρήματος» και ορίζει και την έννοια του ηλεκτρονικού χρήματος ως νομισματική αξία, η οποία αντιστοιχεί σε απαίτηση έναντι του εκδότη και:

- είναι αποθηκευμένη σε ηλεκτρονικό υπόθεμα,
- έχει εκδοθεί κατόπιν παραλαβής χρηματικού ποσού και
- γίνεται δεκτή ως μέσο πληρωμής από επιχειρήσεις άλλες, πέραν της εκδότριας.

Σύσταση της Επιτροπής 87/598/ΕΟΚ της 8ης Δεκεμβρίου 1987 για ευρωπαϊκό κώδικα δεοντολογίας σε θέματα ηλεκτρονικών πληρωμών (Σχέσεις μεταξύ χρηματοπιστωτικών οργανισμών, εμπόρων ή άλλων παρέχοντων υπηρεσίες και καταναλωτών). Η Σύσταση αυτή περιλαμβάνει ορισμούς των εννοιών «ηλεκτρονική πληρωμή», «εκδότης», «παρέχοντες υπηρεσίες», κ.α. και περιγραφή της μορφής που πρέπει να έχουν οι συμβάσεις που συνάπτουν οι καταναλωτές με τις τράπεζες. Επίσης περιέχει τον Ευρωπαϊκό κώδικα δεοντολογίας σε θέματα ηλεκτρονικών πληρωμών και τις συστάσεις της επιτροπής για την εφαρμογή του. Ο κώδικας συνοψίζει τους όρους που πρέπει να πληρούνται για να καταστεί δυνατή η ανάπτυξη των νέων μέσων ηλεκτρονικής πληρωμής προς όφελος των οικονομικών εταίρων, να εξασφαλιστεί ασφάλεια και ευκολία χρήσης στους καταναλωτές, μεγαλύτερη παραγωγικότητα και αυξημένη ασφάλεια στους παρέχοντες υπηρεσίες και τους εκδότες των καρτών πληρωμής. Οι βασικές αρχές του κώδικα έχουν σχέση με:

- τους όρους των συμβάσεων που καταρτίζονται,
- τη διαλειτουργικότητα του συστήματος προκειμένου οι κάρτες που εκδίδονται σε ένα κράτος να μπορούν να χρησιμοποιηθούν σε άλλα,
- τον εξοπλισμό που απαιτείται από τους παροχείς υπηρεσιών ηλεκτρονικών πληρωμών,
- την προστασία των δεδομένων που διαβιβάζονται κατά την πληρωμή στην τράπεζα του παρέχοντος υπηρεσίες και στη συνέχεια στον εκδότη,
- το δικαίωμα όλων να έχουν πρόσβαση στο σύστημα ηλεκτρονικών πληρωμών εκτός κι αν συντρέχουν νομικοί λόγοι.

Σύσταση της Επιτροπής 88/590/ΕΟΚ της 17ης Νοεμβρίου 1988 που αφορά τα συστήματα πληρωμών και ιδίως τις σχέσεις μεταξύ κατόχου και εκδότη κάρτας. Η Σύσταση αυτή προβλέπει ότι στον καταναλωτή πρέπει να παρέχονται οι κατάλληλες πληροφορίες για τους συμβατικούς όρους, κυρίως σχετικά με τη συνδρομή και τα άλλα πιθανά έξοδα που πρέπει να καταβάλει, καθώς και τα δικαιώματα που απορρέουν από τη σύμβαση.

Σύσταση 97/489/ΕΚ της επιτροπής της 30ής Ιουλίου 1997 σχετικά με τις συναλλαγές που γίνονται με μέσα ηλεκτρονικής πληρωμής και ιδίως όσον αφορά στις σχέσεις μεταξύ του εκδότη και του κατόχου. Η σύσταση αυτή εφαρμόζεται στις ακόλουθες συναλλαγές:

- μεταφορές χρηματικών ποσών εκτός των εντελλόμενων και εκτελούμενων

από χρηματοπιστωτικά ιδρύματα που γίνονται με μέσο ηλεκτρονικής πληρωμής

- αναλήψεις μετρητών με μέσο ηλεκτρονικής πληρωμής και φόρτιση (και αποφόρτιση) μέσου ηλεκτρονικού χρήματος σε μηχανήματα αυτόματης ανάληψης και σε αυτόματες ταμειολογιστικές μηχανές ή στα καταστήματα του εκδότη ή ενός ιδρύματος που έχει συμβατική υποχρέωση να αποδέχεται το μέσο πληρωμής.

Δεν εφαρμόζεται στις πληρωμές με επιταγή και στην εγγυητική λειτουργία ορισμένων καρτών για πληρωμές με επιταγή.

Επίσης για τους σκοπούς της παρούσας σύστασης ορίζονται έννοιες όπως, «μέσο ηλεκτρονικής πληρωμής», «μέσο πληρωμής με πρόσβαση εξ αποστάσεως», «μέσο ηλεκτρονικού χρήματος», «χρηματοπιστωτικό ίδρυμα», «εκδότης» και «κάτοχος» και προσδιορίζονται οι ελάχιστες πληροφορίες που πρέπει να περιέχονται στους όρους και τις προϋποθέσεις που διέπουν την έκδοση και χρησιμοποίηση ηλεκτρονικού μέσου πληρωμής καθώς και οι πληροφορίες που πρέπει να παρέχονται στον καταναλωτή μετά την ολοκλήρωση της συναλλαγής.

5.3 Η Ελληνική Νομοθεσία

Οι ελληνικές νομοθετικές πράξεις συμβαδίζουν με τις αντίστοιχες της ΕΕ, ενσωματώνοντάς τις στο ελληνικό εθνικό δίκαιο. Σε κάποιες περιπτώσεις, η ενσωμάτωση πραγματοποιείται είτε εκτός των προθεσμιών που ορίζει η ΕΕ, είτε με παραλείψεις και λάθη, ή δεν πραγματοποιείται καθόλου. Ως επακόλουθο, η ΕΕ κινείται δικαστικά εναντίων των χωρών που δεν εφαρμόζουν τις οδηγίες της ορθά και εντός των προθεσμιών, και επιβάλει πρόστιμα.

Οι ελληνικές νομοθετικές πράξεις που παρουσιάζονται παρακάτω, αποτελούν το ρυθμιστικό πλαίσιο περί των ηλεκτρονικών συναλλαγών που ισχύει στην Ελλάδα και εντοπίζονται διαφορές με το αντίστοιχο ευρωπαϊκό πλαίσιο. Για ένα σύστημα διασυνοριακών ηλεκτρονικών συναλλαγών, οι διαφορές αυτές αποτελούν ζήτημα κρίσιμης σημασίας, διότι για να διεξαχθεί μια συναλλαγή μεταξύ της Ελλάδας και μιας άλλης χώρας, πρέπει να διασφαλίζεται ότι τα ρυθμιστικά πλαίσια των δύο χωρών δεν παρουσιάζουν διαφορές, και αν παρουσιάζουν κάποιες, αυτό να μην επηρεάζει σημαντικά την εκτέλεση της εκάστοτε συναλλαγής. Πέρα από τις διασυνοριακές συναλλαγές, οι ελληνικές νομοθετικές πράξεις έχουν ευνόητα ενδιαφέρον και για τις εγχώριες συναλλαγές.

Προεδρικό Διάταγμα 33/2000. Το παρόν Διάταγμα έχει σαν σκοπό τη προσαρμογή της Ελληνικής Νομοθεσίας στις διατάξεις της Οδηγίας του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου 97/5/ΕΚ της 27ης Ιανουαρίου 1997 "για τις διασυνοριακές μεταφορές πιστώσεων".

Υπουργική Απόφαση Ζ1-178/2001. Σκοπός αυτής της απόφασης είναι η εναρμόνιση προς τις διατάξεις της Σύστασης 97/489/ΕΚ της Επιτροπής της 30^{ης} Ιουλίου 1997 "σχετικά με τις συναλλαγές που γίνονται με μέσα ηλεκτρονικής πληρωμής". Ορίζει την κάρτα, τον εκδότη και τον κάτοχο αυτής. Καταγράφει τις υποχρεώσεις του κατόχου της κάρτας, όπως αυτήν της ασφαλούς φύλαξης της κάρτας και των μέσων που επιτρέπουν τη χρησιμοποίησή της καθώς και τις ευθύνες του. Προβλέπει ότι ο κάτοχος, από το χρόνο που γνωστοποιεί στον εκδότη απώλεια ή κλοπή της κάρτας, δεν φέρει ευθύνη για τις επακόλουθες ζημιές, εκτός εάν έχει ενεργήσει με δόλο.

Πράξη Συμβουλίου Νομισματικής Πολιτικής αρ.50/31.7.2002 για τον καθορισμό

πλαίσιου επίβλεψης των συστημάτων πληρωμών. Η παρούσα Πράξη καθορίζει το πλαίσιο επίβλεψης των συστημάτων πληρωμών και περιλαμβάνει ορισμούς εννοιών όπως «ηλεκτρονική πληρωμή», «ηλεκτρονικό χρήμα», «πιστωτικός κίνδυνος», «διαχειριστής συστημάτων πληρωμών», «εντολή πληρωμής», «κίνδυνος ρευστότητας», καθώς και άλλες βασικές έννοιες. Σύμφωνα με την πράξη αυτή σύστημα πληρωμών είναι το σύστημα που συνίσταται σε σύνολο μέσων και τραπεζικών διαδικασιών που χρησιμοποιούνται, με βάση συμβάσεις και σύμφωνα με τους σχετικούς κανονισμούς λειτουργίας, από ομάδα προσώπων και οργανισμών για να εξυπηρετηθεί, διευκολυνθεί και διασφαλισθεί η ομαλή μεταφορά κεφαλαίων και κυκλοφορία του χρήματος σε μία περιοχή, συνήθως σε μία χώρα. Υπό την έννοια αυτή το σύστημα πληρωμών περιλαμβάνει:

- τα πιστωτικά ιδρύματα και τους χρηματοδοτικούς οργανισμούς,
- τα μη πιστωτικά ιδρύματα που παρέχουν υπηρεσίες για τη διενέργεια πληρωμών,
- την τεχνική υποδομή,
- το δίκτυο διασύνδεσης των φορέων που μεσολαβούν στις πληρωμές,
- τις διαδικασίες εκκαθάρισης, συμψηφισμού και διακανονισμού των πληρωμών και
- τους κανόνες που διέπουν τα μέσα πληρωμής και την εν γένει λειτουργία του συστήματος.

Η παρούσα πράξη προσδιορίζει τις γενικές αρχές λειτουργίας των συστημάτων ηλεκτρονικού χρήματος και τα στοιχεία που πρέπει να υποβάλλονται από τους διαχειριστές συστημάτων πληρωμών και ηλεκτρονικού χρήματος στην Τράπεζα της Ελλάδος, Διεύθυνση Νομισματικής Πολιτικής και Τραπεζικών Εργασιών, Γραφείο Επίβλεψης Συστημάτων Πληρωμών πριν από την έναρξη λειτουργίας τους, σε εξαμηνιαία βάση, σε ετήσια βάση, και σε περιπτώσεις έκτακτων περιστατικών.

Πριν από την έναρξη λειτουργίας του συστήματος, αναφορικά με τα συστήματα πληρωμών, υποβάλλονται τα παρακάτω στοιχεία:

- Το Νομικό πλαίσιο λειτουργίας του συστήματος, σύμφωνα πάντα με το καταστατικό του ή άλλου είδους συμφωνητικού που περιγράφει δικαιώματα και υποχρεώσεις του διαχειριστή και των μελών.
- Ο τρόπος διοίκησης του συστήματος και το οργανόγραμμά του.
- Ο κανονισμός λειτουργίας του συστήματος.
- Ο κατάλογος μελών στο σύστημα.
- Η τεχνική υποδομή του συστήματος που περιγράφει τις διαδικασίες διασφάλισης της αξιοπιστίας και της ασφάλειάς του.
- Το κόστος ανάπτυξης του συστήματος.
- Η ενδεχόμενη αξιολόγηση από εσωτερικούς ή εξωτερικούς φορείς.

Αντίστοιχα με τα προηγούμενα, για τα συστήματα ηλεκτρονικού χρήματος υποβάλλονται τα ακόλουθα στοιχεία πριν από την έναρξη λειτουργίας τους:

- Τα στοιχεία της ταυτότητας του διαχειριστή.
- Ο κανονισμός της λειτουργίας του συστήματος.
- Οι τρόποι και οι προϋποθέσεις συμμετοχής στο σύστημα.
- Τα δικαιώματα και οι υποχρεώσεις των συμμετεχόντων.
- Τα διάφορα χαρακτηριστικά συστήματος, όπως η γεωγραφική του κάλυψη, η δυνατότητα εξαργύρωσης, οι τρόποι έκδοσης του ηλεκτρονικού χρήματος κ.α.
- Το κόστος της ανάπτυξης του συστήματος.
- Τα μέτρα ασφάλειας με στόχο την πρόληψη και την αντιμετώπιση περιστατικών πλαστογραφίας και απάτης.
- Η διαδικασία αποζημίωσης των συμμετεχόντων σε περίπτωση πτώχευσης του εκδότη.
- Η ενδεχόμενη αξιολόγηση από εσωτερικούς ή εξωτερικούς φορείς.

Σε περιπτώσεις έκτακτων περιστατικών κοινοποιούνται στην αρμόδια αρχή τα ίδια στοιχεία με τα συστήματα πληρωμών.

Πράξη Διοικητή Αριθμ. 2501/31.10.2002. Ενημέρωση των συναλλασσομένων με τα πιστωτικά ιδρύματα για τους όρους που διέπουν τις συναλλαγές τους. Στην πράξη αυτή αναφέρονται οι γενικές υποχρεώσεις των πιστωτικών ιδρυμάτων που λειτουργούν στην Ελλάδα και οι ελάχιστες πληροφορίες που αυτά οφείλουν να παρέχουν στους συναλλασσόμενους. Επίσης γίνεται ειδική αναφορά για τις τραπεζικές συναλλαγές που πραγματοποιούνται μέσω του διαδικτύου και τους τρόπους ενημέρωσης των συναλλασσομένων από τα πιστωτικά ιδρύματα. Αυτό, σύμφωνα με την πράξη, επιτυγχάνεται είτε με την άμεση γνωστοποίηση στο Διαδίκτυο των σχετικών στοιχείων είτε με παραπομπή σε εναλλακτικό τρόπο παροχής της σχετικής πληροφόρησης (αρμόδιος υπάλληλος, διεύθυνση, αριθμός τηλ.) σε επίπεδο καταστήματος.

Επιπλέον, οι ιστοσελίδες των τραπεζικών ιδρυμάτων έχουν την υποχρέωση να παρέχουν:

- τα στοιχεία της ταυτότητας του πιστωτικού ιδρύματος και ειδικότερα της άδειας της Τράπεζας της Ελλάδος ή της λειτουργίας του μέσω του κοινοτικού διαβατηρίου σύμφωνα με το Ν. 2076/92 και τη δεύτερη συντονιστική τραπεζική Οδηγία 89/646/ΕΟΚ/15.12.89,
- και πληροφορίες σχετικά με την ασφαλή διεξαγωγή των συναλλαγών μέσω του διαδικτύου (μορφή και βαθμός της παρεχόμενης ασφάλειας).

5.4 Συστήματα Ηλεκτρονικών Πληρωμών

Ο διαρκώς αυξανόμενος όγκος συναλλαγών μέσω διαδικτύου έχει καταστήσει απαραίτητη την ανάπτυξη και διάδοση καινοτομικών συστημάτων ηλεκτρονικών πληρωμών. Στόχος των συστημάτων αυτών είναι να μπορούν να υποστηρίξουν τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά των συναλλαγών στο διαδίκτυο όπως ταχύτητα και αμεσότητα χωρίς όμως παράλληλα να θυσιάζουν βασικά πλεονεκτήματα των παραδοσιακών μέσων πληρωμών όπως είναι η ασφάλεια και η ευκολία.

Τα συστήματα ηλεκτρονικών πληρωμών ασχολούνται με οποιοδήποτε είδος υπηρεσίας δικτύου που περιλαμβάνει ανταλλαγή χρημάτων για αγαθά ή υπηρεσίες. Τα αγαθά μπορεί να είναι φυσικά όπως βιβλία, ή ηλεκτρονικά όπως ηλεκτρονικά έγγραφα, φωτογραφίες, μουσική. Όμοια οι υπηρεσίες μπορεί να είναι φυσικές όπως κράτηση μιας πτήσης, ή ηλεκτρονικές όπως ανάλυση χρηματιστικής αγοράς σε ηλεκτρονική μορφή.

Σε ένα τυπικό σύστημα ηλεκτρονικών πληρωμών μέσω του διαδικτύου, για να γίνει δυνατή μια συναλλαγή πρέπει τόσο ο πελάτης όσο και ο έμπορος να έχουν πρόσβαση στο διαδίκτυο και επίσης πρέπει να έχουν από ένα τραπεζικό λογαριασμό σε κάποια τράπεζα ή χρηματοπιστωτικό οργανισμό. Η τράπεζα (ή χρηματοπιστωτικός οργανισμός) του πελάτη και του έμπορα συνδέονται μεταξύ τους μέσω ενός διατραπεζικού δικτύου και έτσι μπορούν να έρθουν σε επαφή.

Μια τυπική συναλλαγή στο διαδίκτυο (Εικόνα 1) αποτελείται από τα εξής βήματα:

- Ο πελάτης επισκέπτεται το δικτυακό τόπο του εμπόρου και επιλέγει τα προϊόντα που επιθυμεί. Έπειτα στέλνει πληροφορίες στον έμπορο σχετικά με τον τρόπο πληρωμής. Δηλαδή αν ο πελάτης επιθυμεί να πληρώσει με την πιστωτική του κάρτα, στέλνει στον έμπορο τον αριθμό της πιστωτικής του κάρτας και κάποιες άλλες πληροφορίες (π.χ. ημερομηνία έκδοσης της κάρτας κλπ.).
- Ο έμπορος προωθεί τις πληροφορίες που έλαβε από τον πελάτη στην τράπεζα του, προκειμένου να εξακριβώσει την εγκυρότητα του τρόπου πληρωμής (π.χ. της πιστωτικής κάρτας).
- Στη συνέχεια η τράπεζα του εμπόρου ζητά έγκριση πληρωμής από την τράπεζα του πελάτη π.χ. από τον οργανισμό έκδοσης της πιστωτικής του κάρτας.
- Η τράπεζα του πελάτη παρέχει έγκριση πληρωμής (αν π.χ. η συγκεκριμένη πιστωτική κάρτα μπορεί να χρεωθεί) και μεταβιβάζει το συμφωνημένο πληρωτέο ποσό από το λογαριασμό του πελάτη στην τράπεζα του εμπόρου.
- Η τράπεζα του εμπόρου ενημερώνει τον έμπορο πως η συναλλαγή είναι έγκυρη και πως έχει πληρωθεί το συγκεκριμένο χρηματικό ποσό της αξίας των προϊόντων που έχει αγοράσει ο πελάτης.
- Τέλος ο έμπορος αποστέλλει τα προϊόντα ή παρέχει τις συμφωνημένες υπηρεσίες στον πελάτη, σύμφωνα με την παραγγελία.

Εικόνα : Μια τυπική ηλεκτρονική συναλλαγή

Σημειώνεται ότι η όλη διαδικασία της συναλλαγής είναι τελείως διάφανη στους δύο τελικούς χρήστες. Ο πελάτης εμπιστεύεται την τράπεζα του και αγοράζει τα προϊόντα που θέλει, χωρίς να γνωρίζει καμιά από τις υπόλοιπες ενέργειες που μεσολαβούν μέχρι την τελική παράδοση των προϊόντων στο σπίτι του. Από την άλλη πλευρά, ο έμπορος εμπιστεύεται τη δική του τράπεζα η οποία και εγγυάται την πληρωμή των προϊόντων που πωλεί εκείνος, χωρίς να γνωρίζει περισσότερες λεπτομέρειες.

5.5 Σύγχρονες Μέθοδοι Πληρωμής

5.5.1 Πιστωτικές Κάρτες

Αυτή την περίοδο, οι πιστωτικές κάρτες παρέχουν τον πιο διαδεδομένο τρόπο πληρωμής στο διαδίκτυο. Οι πιστωτικές κάρτες έχουν τύχει ευρείας χρήσης στο διαδίκτυο επειδή διαθέτουν σημαντικά πλεονεκτήματα έναντι των εναλλακτικών μεθόδων πληρωμής. Καταρχήν είναι διεθνώς γνωστές και αποδεκτές από τους εμπόρους, επιτρέποντας έτσι την πραγματοποίηση ακόμη και διεθνών συναλλαγών. Επιπλέον η χρήση τους στις ηλεκτρονικές συναλλαγές δεν διαφέρει και πολύ από την χρήση τους στις φυσικές συναλλαγές. Στις φυσικές συναλλαγές ο πελάτης δίνει την κάρτα του στον έμπορα για χρέωση χέρι με χέρι, ενώ στις ηλεκτρονικές συναλλαγές ο πελάτης δίνει στον έμπορα τις πληροφορίες της κάρτας του μέσω του διαδικτύου. Αυτό έχει σαν αποτέλεσμα την πραγματοποίηση συναλλαγών χωρίς σημαντικές επενδύσεις από την πλευρά των εμπόρων αλλά και χωρίς αλλαγή στη συμπεριφορά των καταναλωτών.

Κατά την πληρωμή μέσω πιστωτικών καρτών στο διαδίκτυο ο πελάτης κοινοποιεί στον έμπορα τον αριθμό της πιστωτικής του κάρτας, καθώς και άλλες πληροφορίες της κάρτας όπως εκδότη, ημερομηνία λήξεως κλπ. Ο έμπορας ζητά έγκριση από την τράπεζα του η οποία σε συνεργασία με την τράπεζα του πελάτη (οργανισμό έκδοσης

της κάρτας) δίνουν ή όχι έγκριση. Σε περίπτωση έγκρισης, ειδοποιείται ο έμπορος ότι η δαπάνη εγκρίθηκε και στέλνει τα προϊόντα στον πελάτη. Η τράπεζα του πελάτη προωθεί τα χρήματα στο λογαριασμό του έμπορα μέσω του διατραπεζικού συστήματος, και χρεώνει το ποσό στο λογαριασμό της πιστωτικής κάρτας του πελάτη. Σε τακτά χρονικά διαστήματα (συνήθως κάθε μήνα) η τράπεζα του πελάτη τον ειδοποιεί για τις συναλλαγές και τις δαπάνες του. Αυτός ο τρόπος πληρωμής παρέχει άμεση πρόσβαση στους τραπεζικούς λογαριασμούς του αγοραστή και του πωλητή και καταγράφει άμεσες μεταβολές στους λογαριασμούς τους.

Με την εμφάνιση του ηλεκτρονικού εμπορίου έχουν γίνει μεγάλης κλίμακας απάτες, κυρίως με κλεμμένους αριθμούς πιστωτικών καρτών. Η έγκριση που απαιτείται στα συστήματα πληρωμών είναι μια μορφή προστασίας. Είναι σημαντικό οι αριθμοί των πιστωτικών καρτών (και γενικά οι πληροφορίες πληρωμής) να είναι δυσανάγνωστες σε όλους, εκτός από τον πελάτη και την τράπεζα του. Δεν υπάρχει λόγος ο έμπορος να γνωρίζει τον αριθμό της πιστωτικής κάρτας του πελάτη. Για το λόγο αυτό, τα δεδομένα πληρωμής στέλνονται κρυπτογραφημένα υπό μορφή μηνύματος μέσα στο διαδίκτυο καθώς υπάρχει πιθανότητα το μήνυμα να υποκλαπεί.

5.5.2 Ηλεκτρονικές Επιταγές

Οι ηλεκτρονικές επιταγές είναι η φυσιολογική συνέχεια των παραδοσιακών επιταγών, που τώρα υπογράφονται και μεταβιβάζονται ηλεκτρονικά, και μπορούν να έχουν όλες τις παραλλαγές των κοινών επιταγών, όπως ταξιδιωτικές επιταγές ή πιστοποιημένες επιταγές.

Μια επιταγή χρησιμοποιείται για να μεταφέρει ένα μήνυμα προς την τράπεζα του αποστολέα για τη μεταφορά ενός συγκεκριμένου χρηματικού ποσού από το λογαριασμό του αποστολέα στο λογαριασμό κάποιου άλλου. Σε αντιστοιχία με την παραδοσιακή διαδικασία η ηλεκτρονική επιταγή αποστέλλεται αρχικά στον αποδέκτη του χρηματικού ποσού, ο οποίος την υπογράφει και την προωθεί στην τράπεζα προκειμένου να λάβει το αντίστοιχο ποσό. Στη συνέχεια η εξοφλημένη και επικυρωμένη επιταγή επιστρέφεται στον αποστολέα ο οποίος τη χρησιμοποιεί ως απόδειξη πληρωμής.

Μια ηλεκτρονική επιταγή έχει τα ίδια χαρακτηριστικά με μια έντυπη επιταγή. Είναι ένα ηλεκτρονικό έγγραφο που περιέχει τον αριθμό της επιταγής, το όνομα του πληρωτή, τον αριθμό λογαριασμού του πληρωτή και το όνομα της τράπεζας, το όνομα του δικαιούχου πληρωμής (αποδέκτη), το πληρωτέο ποσό, τη μονάδα χρήματος που χρησιμοποιείται, την ημερομηνία λήξης, την ηλεκτρονική υπογραφή του πληρωτή και την ηλεκτρονική επικύρωση του δικαιούχου πληρωμής.

Οι ηλεκτρονικές επιταγές χρησιμοποιούν την τεχνολογία των ψηφιακών υπογραφών. Οι ψηφιακές υπογραφές αναλύονται στο κεφάλαιο . Από πλευράς ασφάλειας η ηλεκτρονική επιταγή θεωρείται καλύτερη από την έντυπη, αφού ο αποστολέας μπορεί να προστατέψει τον εαυτό του από μια απάτη. Κάτι τέτοιο επιτυγχάνεται με την κρυπτογράφηση του αριθμού λογαριασμού του με το δημόσιο κλειδί της τράπεζας του, με αποτέλεσμα να μην αποκαλύπτεται στον έμπορα ο αριθμός του λογαριασμού.

Σε μια συναλλαγή πληρωμής με ηλεκτρονικές επιταγές ο πελάτης παραγγέλλει κάποια προϊόντα από τον έμπορα και για πληρωμή του στέλνει μια ηλεκτρονική επιταγή ψηφιακά υπογεγραμμένη. Ο έμπορας γνωρίζοντας το δημόσιο κλειδί του πληρωτή, μπορεί να επιβεβαιώσει την ορθότητα της ψηφιακής υπογραφής και έτσι να επικυρώσει τη συγκεκριμένη επιταγή. Μετά την παραλαβή και επικύρωση της

επιταγής, ο έμπορος στέλνει τα προϊόντα στον πελάτη. Η τράπεζα του πελάτη αποσύρει το ποσό πώλησης από το λογαριασμό του πελάτη και μέσω του διατραπεζικού συστήματος το εν λόγω ποσό πιστώνεται στο λογαριασμό του έμπορα.

5.5.3 Ηλεκτρονικό Χρήμα

Το ηλεκτρονικό χρήμα είναι ένα σύγχρονο μέσο πληρωμής στο διαδίκτυο. Οι περισσότεροι αναλυτές συμφωνούν πάνω στο γεγονός, ότι η ανάπτυξη του ηλεκτρονικού εμπορίου οδηγεί αντίστοιχα στην ανάπτυξη του ηλεκτρονικού χρήματος. Η χρήση ηλεκτρονικού χρήματος για την αγορά καταναλωτικών αγαθών μοιάζει να προτιμάται από πολλούς καταναλωτές, καθώς μπορεί να οδηγήσει στην ολοκλήρωση της διαδικασίας πολύ πιο γρήγορα από τη συμπλήρωση όλων των στοιχείων της πιστωτικής κάρτας.

Τα σχήματα ηλεκτρονικού χρήματος στηρίζονται είτε κάρτες αποθηκευμένης αξίας είτε σε ειδικό λογισμικό. Στην πρώτη περίπτωση η κάρτα περιέχει ένα χρηματικό ποσό ανάλογο με αυτό που έχει προπληρώσει ο κάτοχος της. Η κάρτα μπορεί να είναι είτε ανώνυμη είτε ονοματική. Ο κάτοχος της μπορεί τη φορτίζει κάθε φορά με το ποσό που επιθυμεί. Για λόγους ασφάλειας, η κάρτα προστατεύεται από ένα κωδικό. Στα σχήματα ηλεκτρονικού χρήματος μέσω λογισμικού πραγματοποιείται έκδοση ηλεκτρονικών νομισμάτων από έναν παροχέα υπηρεσιών πληρωμών (συνήθως τράπεζα). Τα ηλεκτρονικά αυτά νομίσματα είναι αποθηκευμένα σε ένα ηλεκτρονικό πορτοφόλι στον υπολογιστή του χρήστη ο οποίος μπορεί να τα χρησιμοποιήσει για αγορές μέσω διαδικτύου. Το βασικό πλεονέκτημα των σχημάτων ηλεκτρονικών πληρωμών και στις δύο περιπτώσεις είναι ότι μπορεί να διατηρηθεί η ανωνυμία των συναλλαγών που είναι ιδιαίτερα σημαντική για τους πελάτες.

Ως ηλεκτρονικό χρήμα, η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα ορίζει «την αποθήκευση χρηματικής αξίας σε ψηφιακή μορφή μέσω μιας συσκευής που μπορεί να χρησιμοποιηθεί ευρέως για την πραγματοποίηση πληρωμών σε δίκτυα χωρίς τη χρήση τραπεζικών λογαριασμών. Το ηλεκτρονικό χρήμα θα λειτουργεί ως προπληρωμένο υπόθεμα. Ενώ τα δίκτυα θα είναι είτε ανοικτά δηλαδή θα επιτρέπουν την άμεση μεταφορά χρημάτων μεταξύ υποθεμάτων είτε κλειστά όπου η χρέωση του υποθέματος θα γίνεται από συγκεκριμένο τραπεζικό λογαριασμό αποκλειστικά».

Ωστόσο, γενικά με τον όρο ηλεκτρονικό χρήμα περιγράφεται κάθε μορφή μεταφοράς χρήματος μεταξύ δύο ή περισσότερων μερών που γίνεται με ψηφιακό τρόπο και χωρίς τη μεσολάβηση κάποιου υλικού μέσου. Τα χαρακτηριστικά που πρέπει να έχει το ηλεκτρονικό χρήμα είναι τα εξής:

- Ικανοποιητικό επίπεδο ασφάλειας
- Ανωνυμία
- Μεταφερσιμότητα (από μια μορφή σε άλλη π.χ. από ηλεκτρονικά νομίσματα σε μετρητά)
- Διαιρετότητα (να μπορεί να διαιρεθεί σε όσα τμήματα ίσης συνολικής αξίας θέλει ο κάτοχος)
- Ευρεία αποδοχή
- Ευχρηστία

- Σταθερή αξία (προστασία από πληθωρισμό, υποτίμηση κλπ.)

Σε μια συναλλαγή πληρωμής με ηλεκτρονικό χρήμα ο πελάτης αρχικά έχει προμηθευτεί ψηφιακά νομίσματα από την τράπεζα του ή κάποιον άλλο οργανισμό έκδοσης ψηφιακών νομισμάτων. Με τα νομίσματα που αγόρασε ο πελάτης μπορεί να κάνει αγορές στο διαδίκτυο. Επειδή συνήθως τα ψηφιακά νομίσματα χρησιμοποιούνται για αγορές αγαθών ή υπηρεσιών χαμηλού κόστους, ο έμπορος πολλές φορές δίνει τα προϊόντα χωρίς να ζητήσει έγκριση πληρωμής. Στη συνέχεια ο έμπορος στέλνει αίτημα εξαγοράς νομισμάτων στην τράπεζα του. Μέσω του διατραπεζικού δικτύου η τράπεζα του έμπορα εξαργυρώνει τα νομίσματα στον οργανισμό που τα έκδωσε και πιστώνει το λογαριασμό του έμπορα με το ισοδύναμο ποσό.

Ο οργανισμός έκδοσης νομισμάτων για να εξασφαλίσει ότι το κάθε νόμισμα χρησιμοποιείται μόνο μια φορά, καταγράφει τον αύξοντα αριθμό του κάθε νομίσματος καθώς αυτό ξοδεύεται. Αν ο αριθμός αυτός είναι ήδη καταγεγραμμένος στη βάση δεδομένων ο οργανισμός διαπιστώνει απάτη, ακυρώνει το νόμισμα πριν τη συναλλαγή και ειδοποιεί τον έμπορο.

5.5.4 Ηλεκτρονικό Πορτοφόλι

Το ηλεκτρονικό πορτοφόλι είναι ένα νέο εργαλείο πληρωμών που προσφέρει σημαντικά πλεονεκτήματα τόσο στους καταναλωτές, όσο και στους εμπόρους και χαράζει την πορεία προς την αντικατάσταση των μετρητών, τουλάχιστον όσον αφορά τις καθημερινές μικροσυναλλαγές και γενικότερα συμβάλει στη διευκόλυνση των συναλλαγών μέσω ηλεκτρονικού εμπορίου.

Υπάρχουν δύο είδη ηλεκτρονικού πορτοφολιού:

- **Προπληρωμένες κάρτες:** Οι κάρτες αυτές έχουν το μέγεθος και τη μορφή πιστωτικών καρτών και χρησιμοποιούνται για συναλλαγές στο διαδίκτυο. Οι εν λόγω κάρτες μπορεί να είναι είτε ονομαστικές είτε ανώνυμες. Σε περίπτωση που είναι ονομαστικές, κάθε πελάτης παίρνει από την τράπεζα του μια κάρτα αποθηκευμένης αξίας, στην οποία μεταφέρει χρήματα από το λογαριασμό του, και τη χρησιμοποιεί για τις αγορές του στο διαδίκτυο και όχι μόνο. Για λόγους ασφάλειας και ευελιξίας υπάρχει μια τάση οι κάρτες αυτές να είναι έξυπνες κάρτες. Στη δεύτερη περίπτωση όπου η κάρτα είναι ανώνυμη, ο κάτοχος της μπορεί να τη χρησιμοποιεί για τις αγορές του στα ηλεκτρονικά καταστήματα εύκολα, ανώνυμα και με ασφάλεια οποιαδήποτε ώρα της ημέρας επιθυμεί. Ένα άλλο πλεονέκτημα της ανώνυμης κάρτας είναι ότι η κάρτα μπορεί να μεταβιβαστεί από ένα άτομο σε ένα άλλο, ενώ η ονομαστική δεν μπορεί να μεταβιβαστεί. Η χρήση προπληρωμένων καρτών δημιουργεί έναν εναλλακτικό τρόπο πληρωμής ώστε να είναι δυνατή η χρήση του διαδικτύου για την πραγματοποίηση αγορών ακόμα και από εκείνους τους καταναλωτές που είναι επιφυλακτικοί στη χρήση της πιστωτικής κάρτας για λόγους ασφάλειας.
- **Ειδικό λογισμικό:** Χρησιμοποιείται ένας ειδικά διαμορφωμένος τύπος λογισμικού (ιδεατό πορτοφόλι) για την αποθήκευση χρηματικής αξίας με τη μορφή ψηφιακών νομισμάτων. Τα ψηφιακά αυτά νομίσματα που είναι αποθηκευμένα στο ηλεκτρονικό πορτοφόλι στον υπολογιστή του χρήστη, μπορούν να χρησιμοποιηθούν για αγορές στο διαδίκτυο.

Γενικά, ένα Ηλεκτρονικό Πορτοφόλι διαθέτει ένα συγκεκριμένο χρηματικό ποσό και μπορεί να χρησιμοποιηθεί για αγορές στα συνεργαζόμενα με την τράπεζα που το

εκδίδει, ηλεκτρονικά καταστήματα. Το ηλεκτρονικό πορτοφόλι παρέχει μέγιστη ασφάλεια, καθώς το ποσό χρέωσης δε μπορεί να υπερβεί το αποθηκευμένο ποσό που υπάρχει στο πορτοφόλι.

5.5.5 Έξυπνες Κάρτες

Μια έξυπνη κάρτα είναι μια πλαστική ίση σε μέγεθος με μια πιστωτική κάρτα, στην οποία έχει ενσωματωθεί ένα ολοκληρωμένο κύκλωμα (chip). Το ολοκληρωμένο κύκλωμα μπορεί να περιέχει μόνο μνήμη ή και μικροεπεξεργαστή. Το κύριο πλεονέκτημα των έξυπνων καρτών είναι ότι παρέχουν φυσική προστασία των αποθηκευμένων δεδομένων. Μια από τις πλέον ενδιαφέρουσες ιδιότητες των έξυπνων καρτών είναι ότι είναι εξαιρετικά δύσκολο να αντιγραφούν. Με την αύξηση της διαθέσιμης υπολογιστικής δύναμης και μνήμης μεγαλώνει και ο αριθμός των εφαρμογών με έξυπνες κάρτες. Οι έξυπνες κάρτες χρησιμοποιούνται ήδη στις εφαρμογές ηλεκτρονικού εμπορίου.

Οι έξυπνες κάρτες διευκολύνουν την εφαρμογή των Υποδομών Δημοσίου Κλειδιού, οι οποίες χρησιμοποιούνται ευρέως στο ηλεκτρονικό εμπόριο. Οι υποδομές δημοσίου κλειδιού μπορούν να εξασφαλίσουν υψηλό επίπεδο εμπιστοσύνης στις ηλεκτρονικές συναλλαγές. Επιπλέον παρέχουν ακεραιότητα δεδομένων, ασφάλεια και ιδιωτικότητα. Οι έξυπνες κάρτες μπορούν να αποθηκεύσουν τα ιδιωτικά κλειδιά με ασφάλεια. Σε αντίθετη περίπτωση τα ιδιωτικά κλειδιά αποθηκεύονται στους υπολογιστές των κατόχων τους, όπου είναι τρωτά σε επιθέσεις εισβολέων με σκοπό την απόκτηση τους. Η μεταφορά του ιδιωτικού κλειδιού μέσα στην έξυπνη κάρτα διευκολύνει ιδιαίτερα τις ηλεκτρονικές συναλλαγές.

Όπως είναι γνωστό, για να γίνει μια ηλεκτρονική συναλλαγή απαιτείται η ανταλλαγή ευαίσθητων προσωπικών δεδομένων μεταξύ των συναλλασσόμενων πλευρών. Οι έξυπνες κάρτες αποτελούν ένα άριστο μέσο για τη μεταφορά ευαίσθητων προσωπικών δεδομένων όπως για παράδειγμα αριθμούς πιστωτικών καρτών, κλειδιά κρυπτογράφησης και αποκρυπτογράφησης κλπ. Οι έξυπνες κάρτες μπορούν επιπλέον να αντικαταστήσουν κάρτες όπως οι τηλεκάρτες, οι πιστωτικές κάρτες, οι κάρτες ανάληψης μετρητών και άλλες παρόμοιες κάρτες. Μπορούν επίσης να χρησιμοποιηθούν ως προπληρωμένες κάρτες για την αποθήκευση ψηφιακών νομισμάτων. Μια τέτοια κάρτα πολλαπλών εφαρμογών που χρησιμοποιείται στις ηλεκτρονικές συναλλαγές είναι η Java Card.

6 Προστασία Προσωπικών Δεδομένων

6.1 Εισαγωγή

Μια από τις σημαντικότερες παραμέτρους της ανάπτυξης του ηλεκτρονικού εμπορίου είναι η προστασία των προσωπικών δεδομένων και της ιδιωτικής ζωής.

Σε κάθε συναλλαγή ηλεκτρονικού εμπορίου συγκεντρώνονται πληροφορίες για τον πελάτη. Όμως, με την καταγραφή των προσωπικών δεδομένων του πελάτη, που γίνεται κατά εκούσιο τρόπο, ο φορέας παροχής υπηρεσιών έχει αυτόματα δημιουργήσει εικόνα για τα ενδιαφέροντα και τις συνήθειες του πελάτη. Τότε υπάρχει κίνδυνος να κάνει χρήση των δεδομένων αυτών με οποιοδήποτε τρόπο και για οποιοδήποτε σκοπό. Το πρόβλημα αυτό που συνδέεται με τον κίνδυνο διατάραξης της

ιδιωτικής ζωής του κάθε πολίτη, μπορεί να κλονίσει το απαραίτητο κλίμα εμπιστοσύνης για την πραγματοποίηση συναλλαγών στο ηλεκτρονικό εμπόριο. Εντούτοις, στην Οδηγία για το Ηλεκτρονικό Εμπόριο δεν υπάρχει ειδική ρύθμιση για την προστασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, καθώς υπάρχουν ήδη δύο Οδηγίες για την επεξεργασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα: Η Οδηγία 95/46/EK για την προστασία των φυσικών προσώπων έναντι της επεξεργασίας δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα και για την ελεύθερη κυκλοφορία των δεδομένων αυτών, και η Οδηγία 97/66/EK σχετικά με την επεξεργασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα και την προστασία της ιδιωτικής ζωής στον τηλεπικοινωνιακό τομέα. Η Οδηγία 2002/58/EK έχει τεθεί σε εφαρμογή για την αντικατάσταση της προηγούμενης Οδηγίας 97/66/EK.

6.2 Κοινοτική Οδηγία 95/46/EE

Η Οδηγία 95/46/EK⁷⁹ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 24ης Οκτωβρίου 1995 για την προστασία των φυσικών προσώπων έναντι της επεξεργασίας δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα και για την ελεύθερη κυκλοφορία των δεδομένων αυτών έχει διπλό στόχο: την προστασία των θεμελιωδών δικαιωμάτων και της ιδιωτικής ζωής του ατόμου και την εξασφάλιση της ελεύθερης κυκλοφορίας των προσωπικών δεδομένων στα κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης, για την επίτευξη οικονομικής και κοινωνικής προόδου και συνεργασίας, καθώς και τεχνικής και επιστημονικής συνεργασίας στην ολοένα αναπτυσσόμενη κοινωνία της πληροφορικής και των τηλεπικοινωνιών.

Η Οδηγία 95/46/EK αποτελεί το κείμενο αναφοράς, σε ευρωπαϊκό επίπεδο, στα θέματα προστασίας των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα. Θεσπίζει ένα κανονιστικό πλαίσιο που αποσκοπεί στην εγκαθίδρυση μιας ισορροπίας μεταξύ ενός υψηλού επιπέδου προστασίας της ιδιωτικής ζωής των προσώπων και της ελεύθερης κυκλοφορίας των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Η εν λόγω Οδηγία ορίζει ως «δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα» κάθε πληροφορία που αναφέρεται σε φυσικό πρόσωπο του οποίου η ταυτότητα είναι γνωστή ή μπορεί να εξακριβωθεί το πρόσωπο στο οποίο αναφέρονται τα δεδομένα.

Οι διατάξεις της παρούσας οδηγίας εφαρμόζονται στην αυτοματοποιημένη, εν όλω ή εν μέρει, επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα (π.χ. πληροφοριακή βάση δεδομένων πελατών) καθώς και στη μη αυτοματοποιημένη επεξεργασία τέτοιων δεδομένων που περιλαμβάνονται ή πρόκειται να περιληφθούν σε αρχείο (παραδοσιακά αρχεία σε χαρτί).

Κάθε κράτος μέλος εφαρμόζει τις εθνικές διατάξεις που θεσπίζει δυνάμει της παρούσας οδηγίας σε κάθε επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, εφόσον η επεξεργασία εκτελείται στα πλαίσια των δραστηριοτήτων υπευθύνου εγκατεστημένου στο έδαφος του κράτους μέλους. Συνεπώς η Ελλάδα είναι υπεύθυνη για την προστασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα που επεξεργάζονται οι οργανισμοί ηλεκτρονικού εμπορίου που είναι εγκατεστημένοι στα γεωγραφικά όρια της Ελλάδας.

Στη συνέχεια ακολουθούν κάποιες γενικές προϋποθέσεις, που ορίζει η Οδηγία 95/46/EK, σχετικά με τη θεμιτή επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα:

Αρχές που Πρέπει να Τηρούνται ως Προς την Ποιότητα των Δεδομένων

Τα κράτη μέλη καθορίζουν τις προϋποθέσεις υπό τις οποίες η επεξεργασία δεδομένων

προσωπικού χαρακτήρα είναι σύννομη. Προβλέπεται ότι τα δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα πρέπει να υφίστανται σύννομη και θεμιτή επεξεργασία και να συλλέγονται για καθορισμένους, σαφείς και νόμιμους σκοπούς και η μεταγενέστερη επεξεργασία τους να συμβιβάζεται με τους σκοπούς αυτούς. Θα πρέπει εξάλλου τα δεδομένα αυτά να είναι ακριβή και, αν χρειάζεται, να ενημερώνονται.

Βασικές Αρχές της Νόμιμης Επεξεργασίας Δεδομένων

Τα κράτη μέλη προβλέπουν ότι επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα μπορεί να γίνεται μόνον εάν το πρόσωπο στο οποίο αναφέρονται τα δεδομένα έχει δώσει τη ρητή συγκατάθεσή του ή αν η επεξεργασία είναι απαραίτητη:

- Για την εκτέλεση σύμβασης της οποίας το υπόψη πρόσωπο αποτελεί συμβαλλόμενο μέρος.
- Για την τήρηση νομικής υποχρέωσης στην οποία υπόκειται ο υπεύθυνος της επεξεργασίας.
 - Για τη διαφύλαξη ζωτικού συμφέροντος του υπόψη προσώπου.
 - Για την εκτέλεση αποστολής δημόσιου συμφέροντος.
 - Για την υλοποίηση του θεμιτού συμφέροντος που επιδιώκεται από τον υπεύθυνο της επεξεργασίας.

Ειδικές Κατηγορίες Επεξεργασίας

Τα κράτη μέλη απαγορεύουν την επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα που αποκαλύπτουν τη φυλετική ή εθνική καταγωγή, τις δημόσιες απόψεις, τις φιλοσοφικές ή θρησκευτικές πεποιθήσεις, τη συνδικαλιστική τοποθέτηση, καθώς και την επεξεργασία δεδομένων σχετικά με την υγεία και την ερωτική ζωή. Η διάταξη αυτή συνοδεύεται από επιφυλάξεις που αφορούν π.χ. την περίπτωση κατά την οποία η επεξεργασία είναι απαραίτητη για την υπεράσπιση των ζωτικών συμφερόντων του υπόψη προσώπου ή για σκοπούς προληπτικής ιατρικής και ιατρικής διάγνωσης.

Ενημέρωση του Ενδιαφερόμενου Προσώπου

Τα κράτη μέλη προβλέπουν ότι ο υπεύθυνος της επεξεργασίας ή ο εκπρόσωπός του πρέπει να παρέχει στο πρόσωπο από το οποίο συλλέγονται δεδομένα που το αφορούν πληροφορίες για την ταυτότητα του υπευθύνου της επεξεργασίας, για τους σκοπούς της επεξεργασίας για την οποία προορίζονται τα δεδομένα καθώς και άλλες πληροφορίες, όπως για παράδειγμα τους αποδέκτες των δεδομένων κλπ.

Εξαιρέσεις και Περιορισμοί

Τα κράτη μέλη μπορούν να περιορίζουν με νομοθετικά μέτρα την εμβέλεια των υποχρεώσεων και δικαιωμάτων που προβλέπονται στην παρούσα οδηγία όταν ο περιορισμός αυτός απαιτείται για τη διαφύλαξη της ασφάλειας του κράτους, της άμυνας, της δημόσιας ασφάλειας και της πρόληψης, διερεύνησης, διαπίστωσης και δίωξης παραβάσεων του ποινικού νόμου ή της δεοντολογίας των νομοθετικά κατοχυρωμένων επαγγελμάτων.

Απόρρητο και Ασφάλεια της Επεξεργασίας

Κάθε πρόσωπο που ενεργεί υπό την εξουσία του υπευθύνου της επεξεργασίας δεν δύναται να επεξεργαστεί τα προσωπικά δεδομένα παρά κατόπιν εντολής του υπευθύνου επεξεργασίας. Εξάλλου, ο υπεύθυνος της επεξεργασίας θα πρέπει να εφαρμόζει τα ενδεδειγμένα μέτρα για την προστασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα έναντι τυχαίας ή παράνομης καταστροφής, τυχαίας απώλειας, αλλοίωσης, διάδοσης ή πρόσβασης χωρίς άδεια.

Τα κράτη μέλη προβλέπουν ότι κάθε πρόσωπο θα πρέπει να έχει τη δυνατότητα νομικής προσφυγής στην περίπτωση παραβίασης των δικαιωμάτων που εγγυώνται οι εθνικές διατάξεις οι οποίες ισχύουν για τη σχετική επεξεργασία δεδομένων. Εξάλλου, τα άτομα που έχουν υποστεί βλάβη λόγω μιας παράνομης επεξεργασίας των προσωπικών τους δεδομένων έχουν το δικαίωμα να επιτύχουν αποκατάσταση της ζημίας που υπέστησαν.

Επιτρέπονται οι μεταβιβάσεις δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα από κράτος μέλος σε τρίτη χώρα, υπό την προϋπόθεση ότι η εν λόγω τρίτη χώρα διαθέτει το κατάλληλο επίπεδο προστασίας. Αντίθετα, οι εν λόγω μεταβιβάσεις δεν μπορούν να πραγματοποιηθούν προς τρίτες χώρες οι οποίες δεν διαθέτουν το κατάλληλο επίπεδο προστασίας, εκτός από συγκεκριμένες περιπτώσεις παρέκκλισης οι οποίες απαριθμούνται περιοριστικά.

Κάθε κράτος μέλος προβλέπει τη δημιουργία μίας ή περισσότερων ανεξάρτητων κρατικών αρχών οι οποίες επιφορτίζονται με την εποπτεία της εφαρμογής, στο εθνικό έδαφος, των εθνικών διατάξεων που έχουν θεσπιστεί από τα κράτη μέλη, κατ' εφαρμογή της παρούσας οδηγίας.

6.3 Κοινοτική Οδηγία 2002/58/ΕΕ

Η Οδηγία 2002/58/ΕΚ αποτελεί βασικό στοιχείο του κανονιστικού πλαισίου που επιδιώκει να εξασφαλίσει τη συνέχιση της ανάπτυξης του τομέα ηλεκτρονικών επικοινωνιών, με οφέλη για το σύνολο των εταιρειών και των ιδιωτών που χρησιμοποιούν τις υπηρεσίες ηλεκτρονικών επικοινωνιών.

Η Οδηγία 2002/58/ΕΚ αναθεωρεί και αναπροσαρμόζει την προηγούμενη Οδηγία 97/96/ΕΚ περί επεξεργασίας των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα και προστασίας της ιδιωτικής ζωής στον τηλεπικοινωνιακό τομέα, προκειμένου να ληφθούν υπόψη οι νέες υπηρεσίες και τεχνολογικές εξελίξεις. Αυτό φαίνεται από την αλλαγή της ορολογίας και την υιοθέτηση νέων εννοιών, όπως χρήστης, δεδομένα κίνησης, επικοινωνία που δεν περιορίζεται στον τομέα των τηλεπικοινωνιών αλλά περιλαμβάνει και τις ηλεκτρονικές επικοινωνίες (διαδίκτυο) και τέλος ο ορισμός του ηλεκτρονικού ταχυδρομείου.

Η εν λόγω Οδηγία επιβάλλει τη θέσπιση ειδικών νομικών και τεχνικών διατάξεων για την προστασία βασικών δικαιωμάτων και ελευθεριών. Η δυνατότητα προστασίας των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα των χρηστών αποτελεί προϋπόθεση για την ανάπτυξη του ηλεκτρονικού εμπορίου.

Με την Οδηγία 2002/58/ΕΚ εναρμονίζονται οι διατάξεις των κρατών μελών οι οποίες απαιτούνται προκειμένου να διασφαλίζεται ισοδύναμο επίπεδο προστασίας των θεμελιωδών δικαιωμάτων και ελευθεριών, ιδίως το δικαίωμα στην ιδιωτική ζωή, όσον αφορά την επεξεργασία προσωπικών δεδομένων στον τομέα των ηλεκτρονικών επικοινωνιών, καθώς και να διασφαλίζεται η ελεύθερη κυκλοφορία των δεδομένων αυτών και των εξοπλισμών και υπηρεσιών ηλεκτρονικών επικοινωνιών στην

Ευρωπαϊκή Ένωση.

Ασφάλεια

Ο φορέας παροχής διαθέσιμων στο κοινό υπηρεσιών ηλεκτρονικών επικοινωνιών, οφείλει να λαμβάνει από κοινού με τους φορείς παροχής δημόσιων δικτύων επικοινωνιών, καθόσον αφορά την ασφάλεια του δικτύου, τα ενδεδειγμένα τεχνικά και οργανωτικά μέσα προκειμένου να προστατεύεται η ασφάλεια των υπηρεσιών του. Οι εν λόγω φορείς υποχρεώνονται να ενημερώνουν τους συνδρομητές σε περίπτωση που υπάρχει ιδιαίτερος κίνδυνος για την ασφάλεια του δικτύου.

Απόρρητο των Επικοινωνιών

Το απόρρητο των επικοινωνιών που διενεργούνται μέσω δημόσιου δικτύου επικοινωνιών και των διαθέσιμων στο κοινό υπηρεσιών ηλεκτρονικών επικοινωνιών, αποτελεί βασικό δικαίωμα του πολίτη και ως τέτοιο κατοχυρώνεται από την εκάστοτε ισχύουσα εθνική νομοθεσία.

Ειδικότερα ορίζεται ότι πρέπει να απαγορεύεται η ακρόαση, υποκλοπή, αποθήκευση ή άλλο είδος παρακολούθησης ή επιτήρησης των επικοινωνιών και των συναφών δεδομένων κίνησης από πρόσωπα πλην των χρηστών, χωρίς τη συγκατάθεση των ενδιαφερόμενων χρηστών, εκτός αν υπάρχει σχετική νόμιμη άδεια (π.χ. για περιπτώσεις της δημόσιας ασφάλειας).

Η πιο πάνω απαγόρευση δεν επηρεάζει οποιαδήποτε επιτρεπόμενη από το νόμο καταγραφή συνδιαλέξεων όταν πραγματοποιούνται κατά τη διάρκεια νόμιμης επαγγελματικής πρακτικής με σκοπό την παροχή αποδεικτικών στοιχείων μιας εμπορικής συναλλαγής.

Δεδομένα Κίνησης

Τα δεδομένα κίνησης που αφορούν συνδρομητές και χρήστες, τα οποία υποβάλλονται σε επεξεργασία και αποθηκεύονται από τους φορείς παροχής υπηρεσιών ηλεκτρονικών επικοινωνιών, πρέπει να απαλείφονται όταν δεν είναι πλέον απαραίτητα για το σκοπό της μετάδοσης μιας επικοινωνίας.

Ο φορέας παροχής υπηρεσιών πρέπει να ενημερώνει το χρήστη σχετικά με τον τύπο των δεδομένων κίνησης που υποβάλλονται σε επεξεργασία και τη διάρκεια της επεξεργασίας αυτής, προτού ο χρήστης δώσει τη συγκατάθεση του για αυτή την επεξεργασία.

Δεδομένα Θέσης εκτός των Δεδομένων Κίνησης

Διασφαλίζεται η προστασία της ιδιωτικής ζωής για τους χρήστες όσον αφορά τις υπηρεσίες πληροφοριών θέσης κινητών συσκευών. Η επεξεργασία των συναφών δεδομένων επιτρέπεται μόνο με τη ρητή συγκατάθεση του χρήστη, ο οποίος πρέπει να ενημερώνεται για το είδος, τους σκοπούς και τη διάρκεια της επεξεργασίας

6.4 Προστασία Προσωπικών Δεδομένων Στην Ελλάδα

Στη χώρα μας, το βασικό νομικό πλαίσιο για την προστασία των προσωπικών δεδομένων, καθορίζεται από τους νόμους 2472/97 (Προστασία του ατόμου από την επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα) και 3471/2006 (Προστασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα και της ιδιωτικής ζωής στον τομέα των

ηλεκτρονικών επικοινωνιών και τροποποίηση του ν. 2472/1997). Ο δεύτερος αντικαθιστά το νόμο 2774/99 (Προστασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα στον τηλεπικοινωνιακό τομέα).

Ο Νόμος 2472/97⁸⁴ ενσωματώνει στο ελληνικό δίκαιο την ευρωπαϊκή οδηγία 95/46/EK και αναφέρεται στην "Προστασία του ατόμου από την επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα". Αντικείμενο του νόμου είναι η θέσπιση των προϋποθέσεων για την επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα για την προστασία των δικαιωμάτων και των θεμελιωδών ελευθεριών των φυσικών προσώπων και ιδίως της ιδιωτικής ζωής. Με λίγα λόγια καθορίζει τις υποχρεώσεις των φορέων και των υπηρεσιών που "εκτελούν την επεξεργασία" και θέτει τα δικαιώματα προστασίας των ατόμων, όσον αφορά την προστασία και διαφύλαξη των προσωπικών τους δεδομένων.

Οι ρυθμίσεις του νόμου 2472/97 συμπληρώθηκαν από το νόμο 2774/99 (Προστασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα στον τηλεπικοινωνιακό τομέα). Ο νόμος αυτός κατοχύρωσε σημαντικά δικαιώματα των συνδρομητών και χρηστών τηλεπικοινωνιακών υπηρεσιών.

Ο Νόμος 3471/2006 αντικαθιστά το νόμο 2774/99, ενσωματώνει στο ελληνικό δίκαιο την ευρωπαϊκή οδηγία 2002/58/EK του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 12^{ης} Ιουλίου 2002 σχετικά με την επεξεργασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα και την προστασία της ιδιωτικής ζωής στον τομέα των ηλεκτρονικών επικοινωνιών και τροποποιεί το νόμο 2472/97.

Στην Ελλάδα έχει ιδρυθεί και λειτουργεί από το Νοέμβριο του 1997 ως ανεξάρτητη διοικητική υπηρεσία η Αρχή Προστασίας Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα, με βάση το Νόμο 2472/97 και από το 2006 έχει και την υποχρέωση να τηρεί τις διατάξεις και του νόμου 3471/2006. Αποστολή της Αρχής Προστασίας Δεδομένων είναι η εποπτεία της εφαρμογής των νόμων και άλλων ρυθμίσεων που αφορούν στην προστασία του ατόμου από την επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα.

Τα δεδομένα που συλλέγουν οι οργανισμοί ηλεκτρονικού εμπορίου για τους πελάτες τους, στα πλαίσια πραγματοποίησης ηλεκτρονικών συναλλαγών, αποτελούν προσωπικά δεδομένα και συνεπώς προστατεύονται από την Αρχή Προστασίας Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα. Συγκεκριμένα κάθε οργανισμός ηλεκτρονικού εμπορίου υπόκειται σε έλεγχο από την εν λόγω Αρχή.

Η Αρχή αυτή έχει τις εξής αρμοδιότητες:

- Να εκδίδει οδηγίες και κανονιστικές πράξεις για την εφαρμογή των διατάξεων που αφορούν στην προστασία προσωπικών δεδομένων και να γνωμοδοτεί για σχετικά θέματα.
- Να απευθύνει συστάσεις και υποδείξεις στους υπεύθυνους επεξεργασίας και να επιβάλλει/βοηθάει όσους διατηρούν αρχεία να καταρτίζουν κώδικες δεοντολογίας.
- Να καταγγέλλει τις παραβάσεις στις αρμόδιες διοικητικές και δικαστικές αρχές αλλά και να επιβάλλει κυρώσεις.

Να ενεργεί, αυτεπαγγέλτως ή κατόπιν καταγγελίας, ελέγχους σε κάθε αρχείο.

7 Συμπεράσματα

Ένας ολοένα αυξανόμενος αριθμός επιχειρήσεων χρησιμοποιεί το ηλεκτρονικό εμπόριο για τα διάφορα οφέλη που παρέχει. Τα σημαντικότερα από αυτά είναι: η δυνατότητα που δίνει σε οποιαδήποτε επιχείρηση ανεξάρτητα από το μέγεθός της και τις οικονομικές της δυνατότητες να δραστηριοποιηθεί στην παγκόσμια αγορά, η βελτίωση της ανταγωνιστικότητας των προσφερόμενων προϊόντων και υπηρεσιών δεδομένου ότι ξεπερνιέται η έννοια της απόστασης μεταξύ του αγοραστή και του προμηθευτή, η παροχή εξειδικευμένων υπηρεσιών και η ελαχιστοποίηση του κόστους και του χρόνου των συναλλαγών.

Από την άλλη, τα προβλήματα του ηλεκτρονικού εμπορίου σχετίζονται με τα πνευματικά δικαιώματα, τις ηλεκτρονικές υπογραφές, τις ηλεκτρονικές συναλλαγές με πιστωτικές κάρτες, τις ηλεκτρονικές συμβάσεις και τα ηλεκτρονικά ποινικά αδικήματα. Αυτά τα προβλήματα θα μπορούσαν να συνοψιστούν ως ζητήματα ασφάλειας στις ηλεκτρονικές συναλλαγές και πληρωμές. Βασικές αρχές για τη θεμελίωση της ασφάλειας είναι η εμπιστευτικότητα, η ακεραιότητα και ο έλεγχος της αυθεντικότητας.

Ένας από τους σημαντικότερους παράγοντες, που δε συντέλεσε στην άνθηση της επιχειρηματικότητας στο Διαδίκτυο νωρίτερα, ήταν η έλλειψη ξεκάθαρων νομοθετικών ρυθμίσεων για ζωτικά θέματα των ψηφιακών συναλλαγών. Η απότομη τεχνολογική ανάπτυξη και η αρχική ραγδαία εξάπλωση του ηλεκτρονικού εμπορίου βρήκαν απροετοίμαστη την νομοθεσία σε παγκόσμιο επίπεδο, η οποία αποδείχτηκε ελλιπής και αδύναμη να προσαρμοστεί τόσο γρήγορα στα νέα δεδομένα.

Η ίδια η φύση του Διαδικτύου είναι η αιτία που προκάλεσε το μεγάλο αυτό νομικό κενό. Την ίδια στιγμή που δεν καθίστανται πλήρως ανενεργές οι ισχύουσες νομικές διατάξεις στις ηλεκτρονικές συναλλαγές, οι περισσότερες από αυτές δεν είναι σε θέση να ανταποκριθούν στις ανάγκες και στις τεχνικές προδιαγραφές του διαδικτύου με αποτέλεσμα πρακτικά να είναι ανεφάρμοστες και παρωχημένες.

Όπως ήταν λογικό, το γεγονός αυτό προκάλεσε ανασφάλεια δικαίου που όχι μόνον φόβισε το, ούτως ή άλλως, διστακτικό καταναλωτικό κοινό, αλλά συνέβαλε και στην αναδίπλωση των εταιριών που θέλησαν να πρωτοπορήσουν στον συγκεκριμένο χώρο. Ένα εύλογο ερώτημα που προκύπτει είναι ποιός επιθυμεί να συναλλάσσεται χρησιμοποιώντας ένα μέσο χωρίς καν να γνωρίζει ποιά είναι ακριβώς τα δικαιώματα και οι υποχρεώσεις των μερών και από πότε ξεκινούν.

Οι περισσότερες εταιρίες, ακόμη και αν δεν ασχολούνται αμιγώς με το ηλεκτρονικό εμπόριο, πραγματοποιούν ήδη συναλλαγές μέσω του Ίντερνετ με διάφορους τρόπους, όπως ενδεικτικά :

- με την ανταλλαγή ηλεκτρονικών μηνυμάτων μέσω email με τους συνεργάτες τους, και τους προμηθευτές τους (για να δώσουν κάποια εντολή, να κάνουν μια παραγγελία κ.α.),
- με την αποστολή ηλεκτρονικών μηνυμάτων στους καταναλωτές/πελάτες τους με στόχο την εμπορική επικοινωνία,
- με την απλή παρουσίαση των προϊόντων/υπηρεσιών τους μέσω μιας ιστοσελίδας στο Διαδίκτυο, έστω και αν η σελίδα αυτή υφίσταται απλώς για διαφημιστικούς σκοπούς, χωρίς να πραγματοποιούνται πωλήσεις

- με την διασύνδεσή τους στον Παγκόσμιο Ιστό μέσω ενός ISP έστω και μόνον για την απόκτηση ηλεκτρονικής διεύθυνσης για την διοίκηση και τους υπαλλήλους κλπ,
- με την ολοένα και αυξανόμενη διεκπεραίωση συναλλαγών με τον ευρύτερο δημόσιο τομέα (πχ. ΔΟΥ, ΙΚΑ, κλπ).

Μέσα στο πλαίσιο αυτό, η Ευρωπαϊκή Ένωση πραγματοποιεί σταδιακά μια συντονισμένη προσπάθεια αντιμετώπισης του προβλήματος, θέλοντας να θέσει σταθερές νομικές βάσεις που να δημιουργούν ένα δίκτυ ασφαλείας για τις ηλεκτρονικές συναλλαγές. Βασικός γνώμονας είναι η αύξηση των συναλλαγών (εμπορικών και μη) στο Internet με τις απαραίτητες, όμως, υποδομές που να αποδίδουν την κατάλληλη νομική ισχύ σε κάθε επίπεδο ηλεκτρονικής συναλλαγής, ενώ παράλληλα να ανοίγουν τον δρόμο για την πλήρη αποδοχή τους.

Η ελληνική έννομη τάξη προσπαθεί να προσαρμοστεί στις προσαγές της νέας εμπορικής πραγματικότητας κυρίως με την προσαρμογή των ευρωπαϊκών νομοθετημάτων στο εσωτερικό δίκαιο. Παρόλο που παρουσιάζεται γενικά μια καθυστέρηση στην υιοθέτηση κάποιων επιμέρους Οδηγιών και σε πολλά σημεία χρειάζεται η δημιουργία πιο λεπτομερειακών ρυθμίσεων, αρχίζει και παίρνει μορφή το νομοθετικό εκείνο καθεστώς που να αρμόζει στο ηλεκτρονικό εμπόριο. Η ειδική νομοθεσία, σε συνδυασμό με τις προγενέστερες γενικές διατάξεις παρέχουν, στις μέρες μας, την βάση για την προστασία των ηλεκτρονικών συναλλαγών, ενώ παράλληλα τις αναγνωρίζουν ως νόμιμη συναλλακτική πρακτική. Το Π.Δ. 131/2003 εισάγει τη χρήση των ηλεκτρονικών συμβάσεων, σε μια προσπάθεια να αποφευχθούν οι υπερβολικές κανονιστικές ρυθμίσεις, αλλά και να αυξηθεί η εμπιστοσύνη των καταναλωτών και των επιχειρήσεων. Βέβαια, το Π.Δ. 131/2003 και αντίστοιχα η Οδηγία 200/31/EK καλύπτουν ορισμένες μόνο πτυχές της κοινωνίας της πληροφορίας και άρα δεν είναι πλήρη.

Εκτός από το θέμα των ηλεκτρονικών συναλλαγών και συμβάσεων, έχει επίσης θεσμοθετηθεί νομικό πλαίσιο για τους όρους της επεξεργασίας δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα. Σύμφωνα με το νόμο 3471/2006 θεσπίζονται κανόνες προειδοποίησης των συναλλασσόμενων σε περίπτωση κινδύνου. Επίσης, σε περίπτωση που ο συναλλασσόμενος δεν έχει δώσει τη συγκατάθεσή του σε κάποιο στάδιο της ηλεκτρονικής συναλλαγής, ο νόμος απαγορεύει την επεξεργασία των δεδομένων του. Εκτός από αυτό όμως θα ήταν χρήσιμο η Αρχή Προστασίας Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα να ασκεί εποπτεία στο ηλεκτρονικό εμπόριο, ώστε να αναδεικνύονται τα προβλήματα από τη χρήση του και να διευκολύνεται η επεξεργασία κατάλληλων λύσεων.

Το κυρίως ζητούμενο σε αυτό το στάδιο είναι η έκδοση από τις Αρμόδιες Αρχές, όπως Ανεξάρτητες Διοικητικές Αρχές, Υπουργεία, ΝΠΔΔ κ.α., των εξειδικευμένων εκείνων κανονισμών που θα δώσουν ώθηση στην ευρεία εφαρμογή των ηλεκτρονικών συναλλαγών. Παράλληλα, η περαιτέρω διάδοση των ηλεκτρονικών συναλλαγών θα καθορίσει τα νέα «ηλεκτρονικά» συναλλακτικά ήθη. Εξάλλου, με ενδιαφέρον αναμένονται και οι δικαστικές αποφάσεις που θα δώσουν το στίγμα για το πως αντιμετωπίζει η νομολογία τις ηλεκτρονικές συναλλαγές και πως ερμηνεύουν τα δικαστήρια τις σχετικές νομοθετικές ρυθμίσεις.

Γίνεται επομένως αντιληπτό ότι είναι απαραίτητο να γνωρίσει ο εμπορικός κόσμος τις ρυθμίσεις που διέπουν τις ηλεκτρονικές συναλλακτικές τους σχέσεις. Το Διαδίκτυο έχει πάψει προ πολλού να αποτελεί έναν άναρχο και εντελώς ανασφαλή χώρο για την

διενέργεια συναλλαγών. Σταδιακά δημιουργούνται τα νόμιμα μέτρα και σταθμά που ρυθμίζουν τις ηλεκτρονικές συναλλακτικές σχέσεις, αυξάνοντας έτσι την εμπιστοσύνη των χρηστών. Η δημιουργία εξάλλου σταθερής νομικής υποδομής συνάδει και με την φυσική ανάγκη των εταιριών να μπορούν να προβλέπουν κατά το δυνατό τις συνέπειες των πράξεών τους και να μην εκτίθενται σε ένα επικίνδυνο περιβάλλον.

Τέλος, αξίζει να σημειωθεί πως στο μέλλον αναμένεται να προκύψουν ζητήματα από την εξέλιξη της τεχνολογίας τα οποία δεν θα ρυθμίζουν οι ισχύοντες νόμοι και άρα θα είναι απαραίτητη η παρέμβαση του νομοθέτη. Άρα προκύπτει το συμπέρασμα πως όπως εξελίσσονται το ηλεκτρονικό εμπόριο και το διαδίκτυο, έτσι πρέπει να εξελίσσεται και το δίκαιό τους.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ελληνική βιβλιογραφία

- Αλεξανδρίδου Ελίζα, Η πρόταση της Οδηγίας της Ε.Ε. για το ηλεκτρονικό εμπόριο και η προστασία του καταναλωτή, ΔΕΕ 2000,113.
- Αλεξανδρίδου Ελίζα. Το δίκαιο του ηλεκτρονικού εμπορίου - Β' έκδοση. Ελληνικό και Κοινοτικό. Επιμέλεια: Ρ. Γιοβαννόπουλος. Εκδόσεις Σάκκουλα. Αθήνα-Θεσσαλονίκη.
- Γεωργιάδης Γ., Η σύναψη σύμβασης μέσω του Διαδικτύου, Εκδ. Σάκκουλας, 2003
- Δελούκα-Ιγγλέση, Νομικά θέματα ηλεκτρονικού εμπορίου, Αντ. Ν. Σάκκουλα, 2005
- Ιγγλεζάκης Ι., Το νομικό πλαίσιο του ηλεκτρονικού εμπορίου, Σάκκουλας 2003
- Καραδημητρίου Κ., Η ηλεκτρονική υπογραφή ως μέσο ασφάλειας των συναλλαγών στο ηλεκτρονικό εμπόριο
- Ι. Καρακώστας, Δίκαιο και ίντερνετ. Νομικά ζητήματα του διαδικτύου, 2003
- Κουσουλή Στ, Σύγχρονες μορφές έγγραφης συναλλαγής., Σάκκουλας 1992
- Ι. Πετράκης, «Θεσμικό πλαίσιο ηλεκτρονικών διεπιχειρησιακών συναλλαγών», 2006.
- Χριστοδούλου Κων., Ηλεκτρονικά έγγραφα και ηλεκτρονική δικαιοπραξία, Μετά τις νέες Κοινοτικές ρυθμίσεις, Σάκκουλας 2001
- Ψούνη Νίκη, Δήλωση βουλήσεως μέσω Η/Υ, Ένταξη στο Σύστημα του ΑΚ, δυνατότητες ακύρωσης, Σάκκουλας 1988

Ξένη βιβλιογραφία

- Abrazhevich, D. (2001). Classification and characteristics of electronic payment systems (pp. 81-90). Springer Berlin Heidelberg.
<http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?rep=rep1&type=pdf&doi=10.1.1.18.7767>
- Electronic commerce: a managerial perspective. Upper Saddle River, NJ: Prentice Hall, 2000.
http://www.researchgate.net/publication/235336961_Electronic_Commerce_A_Managerial_Perspective
- European Central Bank. E \square Payments in Europe: The Eurosystem's Perspective. Issues Paper. 16/09/2002

Διαδικτυακές πηγές

- Εθνική Επιτροπή Τηλεπικοινωνιών & Ταχυδρομείων (ΕΕΤΤ), “Κανονισμός για την Εθελοντική Διαπίστευση των ΠΥΠ”, 24 Νοεμβρίου 2003.
- Εθνική Επιτροπή Τηλεπικοινωνιών & Ταχυδρομείων (ΕΕΤΤ), “Κανονισμός για τον Έλεγχο Συμμόρφωσης Ασφαλών Διατάξεων Δημιουργίας Υπογραφής και Ασφαλών Κρυπτογραφικών Μονάδων”, 24 Νοεμβρίου 2003.
- Εθνική Επιτροπή Τηλεπικοινωνιών & Ταχυδρομείων (ΕΕΤΤ), “Κανονισμός Ορισμού Φορέων για τη Διαπίστωση Συμμόρφωσης Ασφαλών Διατάξεων Δημιουργίας Υπογραφής και Ασφαλών Κρυπτογραφικών Μονάδων, και Φορέων για τη Διαπίστωση Συμμόρφωσης των ΠΥΠ προς τα Κριτήρια Εθελοντικής Διαπίστευσης”, 24 Νοεμβρίου 2003.
- Εθνική Επιτροπή Τηλεπικοινωνιών & Ταχυδρομείων (ΕΕΤΤ), “Κανονισμός Παροχής Υπηρεσιών Πιστοποίησης Ηλεκτρονικής Υπογραφής”, 16 Μαΐου 2002.
- ΚΑΝΟΝΙΣΜΟΣ (ΕΚ) αριθ. 2560/2001 ΤΟΥ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟΥ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΙΟΥ ΚΑΙ ΤΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ της 19^{ης} Δεκεμβρίου 2001 σχετικά με τις διασυνοριακές πληρωμές σε ευρώ
http://www.bankofgreece.gr/BoGDocuments/%CE%9A%CE%B1%CE%BD%CE%BF%CE%BD%CE%B9%CF%83%CE%BC%CF%8C%CF%82_%CE%95%CE%9A-2560-19.12.2001-%CE%A3%CF%87%CE%B5%CF%84%CE%B9%CE%BA%CE%AC_%CE%BC%CE%B5_%CF%84%CE%B9%CF%82_%CE%B4%CE%B9%CE%B1%CF%83%CF%85%CE%BD%CE%BF%CF%81%CE%B9%CE%B1%CE%BA%CE%AD%CF%82_%CF%80%CE%BB%CE%B7%CF%81%CF%89%CE%BC%CE%AD%CF%82_%CF%83%CE%B5_%CE%B5%CF%85%CF%81%CF%8E.pdf
- ΚΥΑ Ζ1-178/2001 - Για Συναλλαγές που γίνονται με Κάρτες.
<http://www.efpolis.gr/el/library2.html?func=startdown&id=37>
- Μονάδα Καινοτομίας και Επιχειρηματικότητας (ΜΚΕ) του ΤΕΙ Πειραιά. Επιχειρηματικά μοντέλα για ηλεκτρονικές αγορές. Τεύχος 2, Ιανουάριος-Φεβρουάριος-Μάρτιος 2012.
- ΝΟΜΟΣ 2472/1997 ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΟΥ ΑΤΟΜΟΥ ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΥ ΧΑΡΑΚΤΗΡΑ
http://www.dpa.gr/pls/portal/docs/PAGE/APDPX/LAW/NOMOTHESIA%20PROSOPIKA%20DEDOMENA/FILES/2472_97_JUNE2013.PDF
- Νόμος 2774/99: Προστασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα στον τηλεπικοινωνιακό τομέα
<http://www.esee.gr/%CE%98%CE%95%CE%9C%CE%91%CE%A4%CE%91%CE%95%CE%9C%CE%A0%CE%9F%CE%A1%CE%99%CE%9F%CE%A5/%CE%91%CE%B3%CE%BF%CF%81%CE%B1%CE%BD%CE%BF%CE%BC%CE%B9%CE%BA%CE>

[E%AD%CF%82%CE%B4%CE%B9%CE%B1%CF%84%CE%AC%CE%BE%CE%B5%CE%B9%CF%82/TabId/110/ArtMID/620/ArticleID/121/%CE%9D%CF%8C%CE%BC%CE%BF%CF%82-277499-1-%CE%A0%CF%81%CE%BF%CF%83%CF%84%CE%B1%CF%83%CE%AF%CE%B1-%CE%B4%CE%B5%CE%B4%CE%BF%CE%BC%CE%AD%CE%BD%CF%89%CE%BD-%CF%80%CF%81%CE%BF%CF%83%CF%89%CF%80%CE%B9%CE%BA%CE%BF%CF%8D-%CF%87%CE%B1%CF%81%CE%B1%CE%BA%CF%84%CE%AE%CF%81%CE%B1-%CF%83%CF%84%CE%BF%CE%BD-%CF%84%CE%B7%CE%BB%CE%B5%CF%80%CE%B9%CE%BA%CE%BF%CE%B9%CE%BD%CF%89%CE%BD%CE%B9%CE%B1%CE%BA%CF%8C-%CF%84%CE%BF%CE%BC%CE%AD%CE%B1.aspx](http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2000:126:0001:0059:EL:PDF)

- Οδηγία 2000/12/EK του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 20ής Μαρτίου 2000 σχετικά με την ανάληψη και την άσκηση δραστηριότητας πιστωτικών ιδρυμάτων <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2000:126:0001:0059:EL:PDF>
- ΟΔΗΓΙΑ 2000/28/EK ΤΟΥ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟΥ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΙΟΥ ΚΑΙ ΤΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ της 18ης Σεπτεμβρίου 2000 για τροποποίηση της οδηγίας 2000/12/EK σχετικά με την ανάληψη και την άσκηση δραστηριότητας πιστωτικών ιδρυμάτων <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/PDF/?uri=CELEX:32000L0028&from=EN>
- ΟΔΗΓΙΑ 2000/31/EK - για ορισμένες νομικές πτυχές των υπηρεσιών της κοινωνίας της πληροφορίας, ιδίως του ηλεκτρονικού εμπορίου, στην εσωτερική αγορά («οδηγία για το ηλεκτρονικό εμπόριο») http://www.dpa.gr/pls/portal/docs/PAGE/APDPX/LAW/RELATIVELAW/2000_31EC_EL.PDF
- ΟΔΗΓΙΑ 2000/46/EK ΤΟΥ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟΥ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΙΟΥ ΚΑΙ ΤΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ της 18ης Σεπτεμβρίου 2000 για την ανάληψη, την άσκηση και την προληπτική εποπτεία της δραστηριότητας ιδρύματος ηλεκτρονικού χρήματος <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/PDF/?uri=CELEX:32000L0046&from=EN>
- Οδηγία 2002/58/EK του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 12ης Ιουλίου 2002, σχετικά με την επεξεργασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα και την προστασία της ιδιωτικής ζωής στον τομέα των ηλεκτρονικών επικοινωνιών (οδηγία για την προστασία ιδιωτικής ζωής στις ηλεκτρονικές επικοινωνίες) <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/PDF/?uri=CELEX:32002L0058&from=EL>
- Οδηγία 95/46/EK του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 24ης Οκτωβρίου 1995 για την προστασία των φυσικών προσώπων έναντι της επεξεργασίας δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα και για την ελεύθερη κυκλοφορία των

δεδομένων αυτών

<http://www.dpa.gr/pls/portal/url/ITEM/B7330B31BCAC1248E040A8C07C245115>

- ΟΔΗΓΙΑ 97/5/ΕΚ ΤΟΥ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟΥ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΙΟΥ ΚΑΙ ΤΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ της 27ης Ιανουαρίου 1997 για τις διασυνοριακές μεταφορές πιστώσεων http://www.ine.otoe.gr/UplDocs/tekmiriosi/eu/payments/%CE%9F%CE%B4%CE%B7%CE%B3%CE%AF%CE%B1%2097_5_%CE%95%CE%9A.pdf
- Οδηγία 97/66/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 15ης Δεκεμβρίου 1997 περί επεξεργασίας των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα και προστασίας της ιδιωτικής ζωής στον τηλεπικοινωνιακό τομέα <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/PDF/?uri=CELEX:31997L0066&from=EL>
- Οδηγία 97/7/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 20ής Μαΐου 1997 για την προστασία των καταναλωτών κατά τις εξ αποστάσεως συμβάσεις <http://www.efpolis.gr/el/library2.html?func=startdown&id=104>
- ΟΔΗΓΙΑ ΤΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ της 22ας Δεκεμβρίου 1986 για την προσέγγιση των νομοθετικών, κανονιστικών και διοικητικών διατάξεων των κρατών μελών που διέπουν την καταναλωτική πίστη <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/PDF/?uri=CELEX:31987L0102&from=EN>
- ΟΔΗΓΙΑ ΤΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ της 22ας Φεβρουαρίου 1990 για την τροποποίηση της οδηγίας 87/102/ΕΟΚ για την προσέγγιση των νομοθετικών, κανονιστικών και διοικητικών διατάξεων των κρατών μελών που διέπουν την καταναλωτική πίστη <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/PDF/?uri=CELEX:31990L0088&from=EN>
- ΠΡΟΕΔΡΙΚΟ ΔΙΑΤΑΓΜΑ 131/2003 - Προσαρμογή στην οδηγία 2000/31 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου σχετικά με ορισμένες νομικές πτυχές των υπηρεσιών της κοινωνίας της πληροφορίας, ιδίως του ηλεκτρονικού εμπορίου στην εσωτερική αγορά (Οδηγία για το ηλεκτρονικό εμπόριο) <http://www.efpolis.gr/el/library2.html?func=startdown&id=10>
- ΠΡΟΕΔΡΙΚΟ ΔΙΑΤΑΓΜΑ ΥΠ ΑΡΙΘ.33 Προσαρμογή της Ελληνικής νομοθεσίας προς την οδηγία 97/5/ΕΚ της 27.1.1997 για τις διασυνοριακές μεταφορές πιστώσεων. http://www.bankofgreece.gr/BoGDocuments/%CE%A0%CE%94_33-2000-%CE%94%CE%B9%CE%B1%CF%83%CF%85%CE%BD%CE%BF%CF%81%CE%B9%CE%B1%CE%BA%CE%AD%CF%82_%CE%BC%CE%B5%CF%84%CE%B1%CF%86%CE%BF%CF%81%CE%AD%CF%82_%CF%80%CE%B9%CF%83%CF%84%CF%8E%CF%83%CE%B5%CF%89%CE%BD.pdf
- Πράξη Διοικητή Αριθμ. 2501/31.10.2002 http://www.bankofgreece.gr/BoGDocuments/%CE%A0%CE%94.%CE%A4%CE%95_2501-31.10.2002_%CE%95%CE%BD%CE%B7%CE%BC%CE%AD%CF%81%CF%89%CF%83%CE%B7%20%CF%84%CF%89%CE%BD%20%CF%83%CF%85%CE%BD%CE

[%B1%CE%BB%CE%BB%CE%B1%CF%83%CF%83%CE%BF%CE%BC%CE%AD%CE%BD%CF%89%CE%BD%20%CE%BC%CE%B5%20%CF%84%CE%B1%20%CF%80%CE%B9%CF%83%CF%84%CF%89%CF%84%CE%B9%CE%BA%CE%AC%20%CE%B9%CE%B4%CF%81%CF%8D%CE%BC%CE%B1%CF%84%CE%B1.pdf](#)

- Πράξη Συμβουλίου Νομισματικής Πολιτικής αρ.50/31.7.2002

http://www.bankofgreece.gr/BoGDocuments/%CE%A0%CE%A3%CE%9D%CE%A0_050_%CE%9A%CE%B1%CE%B8%CE%BF%CF%81%CE%B9%CF%83%CE%BC%CF%8C%CF%82%20%CF%80%CE%BB%CE%B1%CE%B9%CF%83%CE%AF%CE%BF%CF%85%20%CE%B5%CF%80%CE%AF%CE%B2%CE%BB%CE%B5%CF%88%CE%B7%CF%82%20%CF%83%CF%85%CF%83%CF%84%CE%B7%CE%BC%CE%AC%CF%84%CF%89%CE%BD%20%CF%80%CE%BB%CE%B7%CF%81%CF%89%CE%BC%CF%8E%CE%BD.pdf

- Σύσταση της Επιτροπής της 17ης Νοεμβρίου 1988 που αφορά τα συστήματα πληρωμών και ιδίως τις σχέσεις μεταξύ κατόχου και εκδότη κάρτας <http://old.eu-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:1988:317:0055:0058:EL:PDF>

- Σύσταση της Επιτροπής της 30ής Ιουλίου 1997 σχετικά με τις συναλλαγές που γίνονται με μέσα ηλεκτρονικής πληρωμής και ιδίως όσον αφορά τις σχέσεις μεταξύ του εκδότη και του κατόχου http://publications.europa.eu/resource/cellar/35b09a73-f5f3-4807-b206-a9ee4a909c5a.0009.01/DOC_1

- Σύσταση της Επιτροπής της 8ης Δεκεμβρίου 1987 για ευρωπαϊκό κώδικα δεοντολογίας σε θέματα ηλεκτρονικών πληρωμών (Σχέσεις μεταξύ χρηματοπιστωτικών οργανισμών, εμπόρων ή άλλων παρεχόντων υπηρεσιών και καταναλωτών) <http://old.eu-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:1987:365:0072:0076:EL:PDF>

- http://en.wikipedia.org/wiki/Virtual_community
- <http://www.ebusinessforum.gr/enterprise/plaisio/>
- <http://www.etsi.org/>
- <http://www.iso.org/iso/home.html>
- <http://www.practicalecommerce.com/articles/4015-Third-party-Marketplaces-What-Merchants-Should-Know>
- <http://www.w3.org/>
- <https://www.cen.eu/Pages/default.aspx>
- https://en.wikipedia.org/wiki/International_Telecommunication_Union